

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS**

**VYTAUTO BREIMELIO
MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ CIVILINĖS TEISĖS PROGRAMOS STUDENTO**

**VIEŠOJO INTERESO APSAUGA IR NAUJASIS LIETUVOS RESPUBLIKOS
ARCHITEKTŪROS ĮSTATYMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Prof. dr. Evaldas Klimas

Vilnius, 2023

TURINYS

ĮVADAS

1. VIEŠOJO INTERESO APSAUGOS SAMPRATA

1.1. Viešojo intereso sampratos istorinės ištakos

1.2. Viešojo intereso sąvokos problematika nacionaliniame reguliavime

1.3. Viešojo intereso sąvoka Architektūros įstatyme ir jos apibrėžtis

1.3.1. Architektūros kokybė

1.3.2. Statinių derinimas prie aplinkos, kraštovaizdžio puoselėjimas ir paveldo išsaugojimas

1.3.3. Interesų derinimas ir kiti pamatinės visuomenės vertybes reiškiantys teisėti interesai

1.4. Teisės aktuose įtvirtinti viešojo intereso apsaugos ir gynimo mechanizmai

1.5. Viešąjį interesą galinčių ginti subjektų sąrašas ir jų kompetencijų ribos

1.5.1. Prokuroro vaidmuo ginant viešąjį interesą

1.5.2. VTPSI atliekamas viešojo intereso gynimas, jo antikorupcinis vertinimas ir analizė

1.5.3. Kiti viešąjį interesą galintys ginti subjektai ir visuomenės teisės šioje srityje

2. VIEŠOJO INTERESO APSAUGA ARCHITEKTŪROS ĮSTATYMO KONTEKSTE

2.1. Architektūros įstatymo priėmimą paskatinusios priežastys, poreikis ir tikslai

2.2. Architektas, jo veiklos principai ir kvalifikacijos atestavimas, nuobaudų architektams skyrimas kaip viešojo intereso apsaugos priemonė

2.3. Regioninės architektūros tarybų steigimo svarba ir jų veiklos problematika

2.4. Negriežtosios teisės (*soft law*) panaudojimas architektūros srityje

2.5. Architektų rūmų teisės ginti viešąjį interesą įtvirtinimas ir jos įgyvendinimo analizė

3. EMPIRINIAI VIEŠOJO INTERESO APSAUGOS TYRIMO ASPEKTAI PRAKTIKOJE, IDEALIAUS TEISINIO APSAUGOS MODELIO PAIEŠKA

3.1. Empirinio tyrimo metodologija, tikslas ir uždaviniai

3.2. Empirinio tyrimo rezultatų aprašymas

3.3. Empirinio tyrimo išvados

IŠVADOS

PASIŪLYMAI

LITERATŪROS SĄRAŠAS

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

SUMMARY

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Sutrumpinimai

ABTĮ	Administracinių bylų teisenos įstatymas
Aplinkos ministerija	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija
Architektūros įstatymas	Lietuvos Respublikos architektūros įstatymas
Architektų rūmų įstatymas	Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymas
Architektų rūmai	Lietuvos architektų rūmai
CPK	Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas
ES	Europos Sąjunga
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
Konkurencijos taryba	Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba
Konstitucinis Teismas	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas
LAT	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
LApT	Lietuvos apeliacinis teismas
LVAT	Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas
NŽT	Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos
NKPAĮ	Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas
Etikos kodeksas	Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodeksas
Profesinės etikos taryba	Lietuvos architektų rūmų profesinės etikos taryba
Prokuratūros įstatymas	Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas
RAT	Regioninės architektūros tarybos
Statybos įstatymas	Lietuvos Respublikos statybos įstatymas
STT	Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba
Teritorijų planavimo įstatymas	Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas
VAAT	Vilniaus apygardos administracinis teismas
VTPSI	Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija

IVADAS

1. Temos aktualumas, problematika bei darbo originalumas.

Viešojo intereso sąvokos nustatymo ir jo apsaugos civilinėje ir administracinėje teisėje problematika gan išsamiai nagrinėta Lietuvos Respublikos aukščiausiųjų instancijų teismų sprendimuose, teisės mokslininkų darbuose. Vis tik temos aktualumas nėra ir negali būti prarastas dėl vienos labai elementarios priežasties – viešasis interesas yra dinamiškas ir be perstojo kinta.

Dirbtinio intelekto atsiradimas ir masinis jo komercializavimas, visuomeninio gyvenimo perkėlimas į socialinę internetinę erdvę, išmaniosios technologijos ir kiti skaitmenizacijos veiksniai lemia sparčią visuomeninių santykių kaitą, o kartu ir viešojo intereso apibrėžtį. Globaliniai konfliktai, pandemijos ar įvairios ekonominės, ekologinės, migracijos krizės taip pat labai greitai modifikuoja visuomenės interesą į tam tikras pamatines gyvenimiškas vertybes ir poreikius. Natūralu, kad vieni visuomenės interesai pasikeičia į kitus, o ir pats visuomenės supratimas dėl to, kas jai yra vertinga, reikšminga ir kritiškai būtina, taip pat kinta.

Konstitucinio Teismo nutarimuose yra nurodyta, jog viešasis interesas yra dinamiškas, nuolat kinta ir yra labai įvairus, todėl iš esmės labai sunku ar net neįmanoma *a priori* įvertinti, pasakyti, kokiose gyvenimo srityse, dėl kurių gali kilti teisinių ginčų arba kuriose gali prireikti taikyti teisę, viešajam interesui gali atsirasti grėsmių, arba gali prireikti viešąjį interesą užtikrinti įsikišant viešosios valdžios institucijoms ar pareigūnams.

Šio darbo rengimo metu viešojo intereso apsaugos problematika aktuali dėl Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo priėmimo, jo taikymo pagrindu susiformavusios naujos teismų praktikos. Aktualumas dar didėja ir dėl numatomų naujų pakeitimų – Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 1, 2, 3, 4, 5, 6, 111, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 26, 27, 271, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 38, 39, 47, 49, 51, 521, 53, 55 straipsnių, Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 7, 11, 13, 15, 17 ir 18 straipsnių pakeitimo, Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymo Nr. X-914 3, 6, 7, 8 ir 11 straipsnių pakeitimo bei pradėto rengti visiškai naujo kodifikuoto teisės akto – Statybos kodekso.

Temos problema pasireiškia tuo, kad, nepaisant nemenko kiekio mokslinių darbų viešojo intereso apsaugos tema, tiek teisės teorijoje, tiek jurisprudencijoje, tiek net ir legislatūroje – teisės norminiuose aktuose vis dar nėra vieningos nuomonės ar sinchronizuotų veiksnių dėl vieningo viešojo intereso gynimo apsaugos modelio. Galiausiai, vėl ir vėl išsiskiria nuomonės ir veiksmai dėl galėjimo sunorminti viešojo intereso sąvoką, kad ir siauresniame teisinių santykių spektre.

Konstitucinio Teismo ir LAT išaiškinimuose galime pastebėti tendenciją, kad viešasis interesas yra suprantamas kaip dinamiškas, nuolat kintantis ir yra labai įvairus. Dėl tos priežasties, jo turinys gali būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes ir taikant joms konkrečias teisės normas. Vis tik, įstatymų leidėjas tęsia paieškas ir bando norminti viešojo

intereso sąvoką, o tokie veiksmai gali sąlygoti naujus iššūkius tiek teisės praktikams, tiek ir teisės mokslui.

Teisės mokslas, teisminė jurisprudencija ir įstatymų leidžiamoji valdžia vis dar yra susiskaldę į priešingą nuomonę dėl viešojo intereso sąvokos sunorminimo turinčias grupes. Pirmoji grupė pasisako už viešojo intereso dinamiškumą ir absoliutų negalėjimą jo įvardinti konkrečiomis situacijomis ar modeliais. Antroji, vis dar ieško būdų ir išeičių kaip būtų galima konkretizuoti, susiaurinti ir į imperatyvios teisės normos rūbą įvilkti viešojo intereso sąvoką. Taip norima padėti visuomenei suprasti, kas visgi yra viešasis interesas bei eliminuoti situacijas teismuose, kai dėl to paties dalyko būtų priimami kardinaliai skirtingi sprendimai. Yra ir trečioji nuomonių grupė¹, kuri pritardama Konstitucinio Teismo ir LAT išaiškinimams, siūlo nesisistengti sunorminti viešojo intereso apibrėžimo, tačiau nusistatyti viešojo intereso nustatymo taisykles – objektyvių kriterijų sąrašą, leidžiantį tinkamai nustatyti viešojo intereso pažeidimą.

Be to, Architektūros įstatyme įtvirtinus viešojo intereso vykdant architektų veiklą sąvoką ir nustačius kas apima viešąjį interesą architektūroje, tapo reikalinga įvertinti, ar toks įstatymo leidėjo bandymas buvo sėkmingas, ar jis sukėlė kokius nors pozityvius ar negatyvius padarinius praktiniame gyvenime ar teisminėje jurisprudencijoje. O galbūt jis turėtų būti modifikuojamas ar net eliminuojamas.

Taigi, ši tema nėra praradusi savo aktualumo ir reikšmės, priešingai, aktualizuojasi šių dienų kontekste. Dėl šios priežasties, būtų tikslinga išskirti šias pagrindines problemas, susijusias su viešojo intereso apsauga Lietuvos Respublikos norminiuose teisės aktuose ir konkrečiai Architektūros įstatyme:

1. Viešojo intereso sąvoka – vis dar išlieka problema. Bandymai šią sąvoką įtvirtinti norminiu lygmeniu tirtini dėl šios sąvokos daugialypiškumo ir neapibrėžtinumo. Teismų praktika yra nuosekli – viešojo intereso sąvokos aiškinimas ir taikymas kiekvienu konkrečiu atveju (*ad hoc*) turi būti paliekamas iš esmės teismui. Teismas, nagrinėdamas individualią situaciją, nuspręs dėl viešojo intereso turinio. Viešojo intereso sąvoką sunorminus – galimi viešojo intereso sąvokos iškreipimai, netinkamai ją siaurinant ar išplečiant. Tokia situacija galėtų lemti nevienodos ir net viena kitai prieštaraujančios teismų praktikos (teismo precedentų) atsiradimą. Tai apsunkintų, o kartais ir darytų iš vis neįmanomą galimybę teisiniuose santykiuose atsiduriantiems subjektams suprasti ir suvokti, ar jų konkrečiu atveju egzistuoja (ar neegzistuoja) viešasis interesas.

---

¹ Pavyzdžiui, Evaldas Klimas ir Julius Lankelis straipsnyje „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai“; Jurisprudencija, 2014, Nr. 21 (1), p. 115-140, pateikia objektyvių kriterijų, kurie turėtų padėti tinkamai (išlaikant viešųjų ir privačių interesų pusiausvyrą) nustatyti viešojo intereso pažeidimo buvimą ar nebuvimą, sąrašą. Kriterijai yra skirstomi į 3 kiekybinius (turi egzistuoti bent 1 iš 3) ir 9 pagrindinius kokybinius kriterijus.

2. Kita šiame darbe nagrinėjama problema yra Architektūros įstatymo 3 straipsnio „Architektų veiklos principai ir viešasis interesas vykdant architektų veiklą“ 2 dalyje įtvirtinta viešojo intereso vykdant architektų veiklą apibrėžtis. Darbe bus siekiama įvertinti, ar atitinkamas sunorminimas įvedė aiškumo dėl viešojo intereso sąvokos reikšmės bent jau architektų veikloje. Ar priešingai – palikus neužbaigtą architektūros veiklos sričių, kuriose išvelgiamas viešasis interesas, sąrašą – „*kitus teisėtus asmens ar asmenų grupės interesus, atspindinčius ir reiškiančius Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatytas ir saugomas pamatines visuomenės vertybes.*“ įstatymų leidėjas jokių naujovių nesukūrė ir problemų neišsprendė.

3. Ar Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje ir taip egzistuojant labai plačiam subjektų, galinčių ginti viešąjį interesą teisme, ratui, įgaliojimų ginti viešąjį interesą suteikimas dar vienam subjektui Architektų rūmams suteikimas pasiteisino, o galbūt viešąjį interesą architektūros srityje (teritorijų planavime ir statybose) ir toliau turėjo ginti prokuratūra?

4. Ar Regioninės architektūros tarybų, kaip vieno iš viešojo intereso apsaugos funkcijų – prevencijos ir monitoringo vykdančių organų, įsteigimas yra racionalus ir teisingas, o galbūt, tokia funkcija turėjo būti palikta atestuotų architektų, savivaldybių vyriausiųjų architektų ir teismų kompetencijai?

5. Ar egzistuoja idealus, ar bent geresnis viešojo intereso architektūros srityje apsaugos modelis, ar dėl tokio modelio pasiūlymų turėtų architektūros praktikai?

Darbo originalumas pasiekiamas ir per empirinę tiriamojo objekto analizę, atliekant interviu su už viešojo intereso architektūros srityje kompleksiskai atsakingais asmenimis – praktikuojančiais architektais ir buvusiais savivaldybių vyriausiais architektais. Ankstesniuose, gana gausiai ir išsamiai parengtuose teisės mokslininkų darbuose dėl viešojo intereso sąvokos tinkamo nustatymo ir jo apsaugos, buvo analizuojama daugiau teorinė viešojo intereso kaip teisinės kategorijos pusė. Tačiau pasigendama tyrimų ir analizės su kokiomis problemomis ar iššūkiais susiduria architektūros srities praktikai, kokie būtų jų lūkesčiai dėl viešojo intereso apsaugos, koks jų manymu yra idealiausias apsaugos modelis. Architektų rūmų nariai – atestuoti ir praktikuojantys architektai, savivaldybių vyriausieji architektai yra tie ekspertai, kurie kiekvieną dieną susiduria su atitinkamų visuomeninių santykių iššūkiais. Todėl industrijos dalyvių nuomonė ir vertinimas dėl teisinio reguliavimo, taip pat turėtų būti išklaustyti ir įvertinti.

Darbo originalumas galės būti pasiekiamas ir analizuojant pačią naujausią teismų praktiką viešojo intereso gynimo bylose, ypač tose, kuriuose prašymus ginti viešąjį interesą buvo pareiškę Architektų rūmai. Atlikus teismų praktikos analizę bei bylose priimtų teismų procesinių sprendimų vertinimą, yra siekiama įvertinti Architektūros įstatyme įtvirtintų viešojo intereso apsaugos naujovių praktinę įtaką.

2. Tyrimo objektas

Šio darbo tyrimo objektas yra viešojo intereso apsauga su architektūra susijusiuose visuomeniniuose santykiuose.

3. Tyrimo tikslas

Šio darbo tikslas yra dar kartą įvertinti viešojo intereso sąvokos nustatymo teisinėje sistemoje problematiką, kuri kartu yra ir viešojo intereso apsaugos problema, taip pat, išanalizuoti viešojo intereso apsaugos modelius ir jų praktines problemas konkrečiai architektūroje.

4. Tyrimo uždaviniai

Darbo tikslui pasiekti, iškelti šie pagrindiniai uždaviniai:

- 1) įvertinti Architektūros įstatymo bandymą norminti viešojo intereso sąvoką, tam pasitelkiant teisės doktrinos ir jurisprudencijos taisykles dėl viešojo intereso sąvokos apibrėžties galimumo;
- 2) iširti ir nustatyti subjektų, kuriems įstatymų leidėjas suteikia teisę ir pareigą vykdyti viešojo intereso apsaugą ir gynimą, ratą, išanalizuoti jų funkcijas ir atsakomybes, ta apimtimi, kiek būtina įvertinti Architektų rūmų ir Regioninių architektūros tarybų vaidmenims viešojo intereso gynime;
- 3) išanalizuoti ir įvertinti naująjį Architektūros įstatymą ir jame įtvirtintas viešojo intereso apsaugos ir gynimo naujoves;
- 4) atlikti empirinį tyrimą – interviu su praktikuojančiais architektais ir savivaldybių vyriausiujų architektų pareigas ėjusiais asmenimis ir apibendrinti jo metu gautus rezultatus.

5. Tyrimo metodai

Tyrimo metu, vertinant ir analizuojant viešojo intereso sąvokos nustatymo ir viešojo intereso apsaugos tiek visose teisės šakose, tiek ir konkrečiai architektūroje, teorines ir praktines problemas, naudoti šie tyrimo metodai:

Dokumentų analizės metodas šiame darbe pasitelktas, norint pateikti visapusišką teisės mokslininkų darbų – disertacijų, monografijų, mokslinių straipsnių ir komentarų, taip pat, Europos Sąjungos, Lietuvos Respublikos teisės aktų bei Europos Sąjungos teisingumo teismo, Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimų analizę.

Sisteminio metodo naudojimo būtinumą lėmė viešojo intereso sąvokos daugialypiškumas, kadangi ji betarpiškai susijusi su visuomenėje besiklostančiais ekonominiais, socialiniais bei politiniais procesais. Sisteminiis metodas padeda analizuoti viešojo intereso apsaugos problematiką tiek architektūros srityje, tiek kitose teisės šakose, kiek yra susiję su darbo

tikslais. Sisteminiis metodas padeda nagrinėti viešojo intereso gynimo institutą reglamentuojančias teisės normas, įskaitant ir tas, kurios įtvirtintos naujajame Architektūros įstatyme.

Lyginamasis metodas naudojamas darbe siekiant atskleisti, išanalizuoti ir įvertinti viešojo intereso gynimo spragas bei trūkumus architektūros srityje. Taip pat, šiuo metodu norima palyginti subjektų, kuriems įstatymų leidėjas suteikė teisę ginti viešąjį interesą, vietą teisės sistemoje, surasti silpnąsias vietas ir pasiūlyti priemones, kuriomis būtų galima šią situaciją pagerinti.

Loginis metodas naudojamas norint atskleisti darbo tikslus, paaiškinant teisės normų turinį, pateikiant išvadas ir apibendrinimus. Šis metodas padeda identifikuoti viešojo intereso apsaugos problemas ir ieškant tinkamiausio teisinio apsaugos modelio.

Teleologinis metodas naudojamas siekiant atskleisti įstatymo leidėjo tikslus, įtvirtinant kai kurias teises ir pareigas tam tikrų subjektų, kurie dalyvauja ginant viešąjį interesą. Taip pat šis metodas yra naudojamas analizuojant teismų praktiką ir jos tendencijas.

Kritinis metodas darbe bus naudojamas, siekiant į šiuo metu formuojamą teismų praktiką viešojo intereso gynimo bylose, taip pat į aktualią teisės doktriną bei įstatyminių reglamentavimų, kiek tai yra susiję su architektūros sritimi, pažvelgti iš įvairių perspektyvų.

6. Šaltiniai

Berengiant ši darbą, buvo apginta Daivos Veličkaitės 2013–2018 metais rengta daktaro disertacija „*Viešasis interesas ir jo įgyvendinimo sąlygos architektūros srityje*“ (2019 m., Socialiniai mokslai Teisė S 001). Šioje disertacijoje buvo ne tik nagrinėjama viešojo intereso sąvokos nustatymo problematika, tačiau ir jos įgyvendinimo sąlygos architektūros srityje. Nors ir yra apginta nurodyta disertacija, šiame baigiamajame darbe žengiama toliau ir atliekamas Architektūros įstatymo poveikio praktikoje įvertinimas, jo galiojimo materialiosios pasekmės, taip pat, daroma įstatymo autorių padarytų klaidų ir ištaisymo priemonių analizė. Be to, darbe detaliam ištirta visa Architektūros įstatymo pagrindu susiformavusi jurisprudencija, ko akivaizdu, kad Daiva Veličkaitė savo disertacijoje dar negalėjo padaryti. Galiausiai, empirinio tyrimo metu atlikta nagrinėjamos temos atstovų – architektų apklausa atskleidė esminius Architektūros įstatymo pasiūlytus gėrius, kaip ir parodė taisytinus dalykus.

Kiti pagrindiniai darbe naudojami tyrimo šaltiniai Evaldo Klimo parengtas „*Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo komentaras*“ (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017). Taip pat Evaldo Klimo kartu su kitais teisės mokslininkais parengti darbai „*Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai*“ (KLIMAS, E.; LANKELIS, J. Jurisprudencija, 2014, t. 21(1)), „*Visuomenės (viešojo) intereso gynimas planuojant teritorijas. Iš Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link.*“ (KLIMAS, E.; BRAZDEIKIS, A. Vilnius: Vilniaus

universitetas, 2013, p. 118–139). Darbe analizuojami ir ankstesni kitų teisės mokslininkų Egidijaus Krivkos, Jauniaus Gumbio, Adolfo Mackonio, Ugniaus Trumpulio atlikti tyrimai.

Pagrindiniai magistro baigiamajame darbe naudojami tyrimo šaltiniai yra Konstitucinio Teismo, LAT, LVAT suformuota teismų praktika. Taip pat didelę reikšmę turėjo Architektūros įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Prokuratūros įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatų analizė. Turint tikslą įvertinti įstatymo leidėjo motyvus dėl teisės aktų priėmimo, buvo vertinama ir analizuojama *travaux préparatoires* (parengiamosios medžiagos) – įstatymų projektų aiškinamieji raštai, komitetų ir komisijų išvados, Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa bei nutarimai.

Tačiau daugiausia dėmesio vis dėlto buvo nukreipta į teisminės praktikos analizę viešojo intereso apsaugos klausimu. Teismų praktikos akcentavimas yra pasirinktas dėl to, jog ši viešojo intereso instituto problematika labiausiai ir buvo sprendžiama teisminės praktikos formavimu keliu, kadangi įstatymų leidėjas ilgą laiką viešojo intereso apsaugos norminimo vengė.

1. VIEŠOJO INTERESO APSAUGOS SAMPRATA

1.1. Viešojo intereso sampratos istorinės ištakos

Žodžio „viešas“ reikšmė Dabartinės lietuvių kalbos žodyne² yra nurodoma kaip visiems skirtas, visuomenės naudojamas, atviras, o žodis „interesas“ suprantamas kaip svarbus, rūpinamas dalykas, reikalas, nauda (asmens, visuomenės, valstybės), susidomėjimas. Taigi, matyti, kad jau net šių dviejų žodžių reikšmės aiškinime galime aptikti pagrindinius viešojo intereso vertinimus – kad tai visiems individams bei kartu ir valstybei rūpinamas ir svarbus dalykas.

Į viešojo intereso kaip reiškinių bei vėliau ir kaip į teisinės kategorijos atsiradimą, būtų galima pažvelgti per dviejų skirtingų teisės teorijų – prigimtinės teisės ir teisinio pozityvizmo kovą, kuri padėjo pamatus šiuolaikinės teisės bei ja sureguliuoto viešojo intereso atsiradimą.

Prigimtinės teisės teorijos pradininkai teigė, kad egzistuoja ideali aukštesnioji teisė, kuri kyla iš žmogaus prigimties, todėl joje, kalbant apie pagrindinius žmogaus vitalinius interesus dažniausiai minimi keturi pagrindiniai interesai, įprastai siejami su žmogaus išgyvenimo užtikrinimu: sveikata, gyvybė, laisvė, nuosavybė³. Prigimtinės teisės teorija pripažįsta, kad teisė kuriama ne savavališkai, bet atsižvelgiant į objektyvias žmoguje slypinčias vertybes⁴. Jau senovės Rytuose buvo žinoma prigimtinės teisės idėja, apie ją rašė Konfucijus, o Antikos laikais Zenonas Kitijietis buvo pirmasis filosofas, suformulavęs prigimtinės teisės sampratą. Platonas, Sokratas, Aristotelis, Herakleitas taip pat kėlė prigimtinės teisės idėjas, nes savo veikaluose jie gilinosi į teisės būtį, sampratą, skyrė, kas yra teisinga žmogaus prigimtyje ir kas teisinga įstatyme, prigimtinį teisingumą ir įstatyminį teisingumą laikė skirtingais dalykais.⁵

Romėnų teisėje taip pat formavosi prigimtinės teisės (*ius naturale*) koncepcijos pradmenys, Ulpianas ją tapatina su idealia, tobulai teisingumo bei tiesos kategorijas atitinkančia teise (*quod semper est bonum et aequum*) ir nurodo ją ne visuomet sutampant su pozityviaja teise, pavyzdžiui, jis neginčija to, kad remiantis prigimtinė teise visi žmonės privalo būti laisvi, tačiau

---

² Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Interneto versija <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/>; prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

³ Veličkaitė, D. daktaro disertacija „Viešasis interesas ir jo įgyvendinimo sąlygos architektūros srityje“ (Socialiniai mokslai Teisė S 001) ir joje cituotas LEONAS, P. Teisės filosofijos istorija. Vilnius: Mintis, 1995, p. 159.

⁴ Vaišvila, A. „Teisės teorija“, vadovėlis; Vilnius: Justitia, 2000, p. 80; Interneto versija: <https://vtvk2008.files.wordpress.com/2008/10/teises-teorija-vaivila-2000.pdf>; jungimosi laikas 2023 m. spalio 31 d.

⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija; Interaktyvus šaltinis: <https://www.vle.lt/straipsnis/prigimtines-teises-teorija/>; prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

ius gentium (taip pat ir Romos piliečių teisė) legitimuoja vergovę, numato pagrindus, kuriais remiantis dalis žmonių laikyti vergais.⁶

Prigimtinės teisės idėją toliau plėtojo vidurinių amžių krikščioniškoji filosofija. Augustinas išskyrė amžinąją (*lex aeterna*), prigimtinių (*lex naturalis*) ir laikinąją, žmonių sukurtą (*lex temporalis*), įstatymą, pabrėžė, kad pozityvūs (žmonių dirbtinai sukurti) įstatymai gali saistyti žmonių elgesį tik tiek, kiek yra paremti amžinuoju įstatymu, kitu atveju žmonių įstatymai yra neteisingi ir išvis negali būti laikomi įstatymais.⁷ Akviniėtis tęsė Augustino mintis apie aukštesnę amžinąją ir iš jo išplaukiantį prigimtinių įstatymą, taip pat apie žmonių (laikinosios) teisės pavaldumą prigimtinėi teisei. Jis papildė Augustino įstatymų sąvadą svarbiu elementu: greta amžinojo, prigimtinio ir žmonių laikinojo įstatymų įvedė dieviškąjį įstatymą⁸.

Taigi, matyti, kad prigimtinės teisės teorijos šalininkai teigė, kad egzistuoja pamatinės, prigimtinės žmogaus teisės ir interesai, kurių modifikuoti dirbtinai kuriamomis prievartinėmis teisės normomis nėra teisinga ir efektyvu, nes visuomenė tokias priverstinai primestas taisykles atmes ir jos realiai nebus funkcionuojančios.

Anglų teisės filosofas Herbertas L. A. Hartas, nors ir būdamas teisinio pozityvizmo atstovu, neigė teisės normatyvumą, grindžiant vien sankcijų baime ir manė, kad taip teisė nesiskirtų nuo paprastų prievartinių įsakymų „*Teisės kaip prievartinių įsakymų teorija jau iš pat pradžių susiduria su prieštaravimu, kad visose sistemose galima aptikti teisės atmainų, kurioms šis apibūdinimas netinka*“⁹ Kaip vieną iš šių teisės atmainų jis įvardijo žmogaus subjektes teisės, kurios teisinėje sistemoje funkcionuoja ne kaip prievartiniai įsakymai, tačiau suteikia individui tam tikras galias ar laisvę.

Tuo tarpu vienas žymiausių teisinio pozityvizmo atstovų, normatyvizmo kūrėjas austrų teisininkas Hansas Kelsenas teigė¹⁰, kad teisės mokslas yra tik norminis, o jo dėsningumus lemia vienu reiškinį susiejimas su kitais. Pasak jo, pati teisė susideda iš normų, kurios yra tam tikrų aktų prasmės (jų aiškinimai), bet iš esmės skiriasi nuo moralės normų. Hansas Kelsenas prieštaravo vertybiniam požiūriui teisės moksle, kadangi, pasak jo, teisės mokslas turi būti grynas, t. y. nepriklausomas nuo subjektyvių simpatijų ar antipatijų, ir turi tirti teisę tokią, kokia ji iš tikrųjų yra. Taigi, Hansas Kelsenas pabrėžė, kad teisės šaltiniu gali būti tik pozityvusis teisės normos galiojimo pagrindas, t. y. teisės norma, o bet kokios prigimtinės žmonių teisės, gyvenimo principai

---

⁶ Jonaitis, M.; „Romėnų privatinė teisė“, Mykolo Romerio universitetas, 2014 m. Interneto versija // <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/303fdb40-37f1-49f6-9092-e1abe1805122/content>; prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

⁷ Leonas, P. „Teisės filosofijos istorija“; Vilnius: Mintis, 1995

⁸ Akviniėtis, T. „Apie įstatymus“; Vilnius: Logos, 2005

⁹ Hartas, H. L. A. „Teisės samprata“; Vilnius: Pradai, 1997

¹⁰ Kelsenas, H. „Grynoji teisės teorija“; Vilnius: Eugrimas, 2002

ir imperatyvai, moralės normos ir politikos principai ir pan., nėra teisiškai saistantys, o privalomais gali virsti tik tuomet, kai jie tampa teisės norma.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad normatyvizmo teorijos šalininkai teisės šaltiniu laikė pačią teisę, tai yra, sunormintą jos išraišką – teisės normą, o pamatiniai ir elementarūs žmogaus interesai bei teisės gali būti paneigiamos būtent teisės viršenybe.

Vienas iš pirmųjų žmonių, pradėjusių formuluoti viešojo intereso teisės pagrindą, buvo JAV advokatas Louis Brandeis. Savo garsioje paskaitoje Harvardo Etikos draugijoje 1905 metais šis teisininkas pareiškė¹¹, kad užuot išlaikę nepriklausomybę tarp turtingųjų ir vargšų ir pasiruošę paneigti abiejų pusių ekscesus, daugybė kompetentingų teisininkų sutinka būti pavaldūs didelėms korporacijoms, nepaisydami savo pareigos panaudoti savo įgaliojimus gyventojams apsaugoti. Jis ragino amerikiečių teisininkus būti pasirengusius ginti ir žmonių interesus, o taip pat, jis buvo vienas iš pirmųjų advokatų, gynusių viešąjį interesą, dar daug anksčiau nei viešojo intereso sąvoka tapo plačiai vartojama. JAV teisės filosofas, ekonominės teisės analizės mokyklos atstovas Ričardas A. Posneris teigė, kad: „*Net paprasčiausia visuomenė turi rašytines ar nerašytines normas, kurios kyla iš visuomenės poreikių dar tada, kai nėra nei teisėjų, kitokių viešųjų pareigūnų. Faktas, kad normos atsiranda anksčiau už formalias teisės sistemas, yra neabejotinai vienas iš tikėjimo „prigimtine teise“ šaltinių. Savo stipriausia prasme šis terminas <...> išreiškia idėją, kad egzistuoja tam tikri ikipolitiniai principai, kuriai turi remtis „pozityvioji teisė“, t. y. taisyklių, įstatymų leidėjų ar kitokių valstybės organų nustatytos taisyklės.*“¹² Pasak Daivos Veličkaitės,¹³ iš esmės panašiai teisės kilmę suvokia ir kiti amerikietiškojo teisinio realizmo atstovai.

Taigi, matyti, kad šiuolaikinėje teisėje įsitvirtino prigimtinių teisės teorijos šalininkų idėjos, kad pamatinės ir iš žmogaus egzistencijos išplaukiančios asmens teisės turi lemiamą reikšmę teisėkūroje. Tuo tarpu, dirbtinai sukurta ir sureguliuota teisinė tvarka, naudojant prievartines bei represines prievartos priemones, gali gyvuoti tam tikrą laiką ir galiausiai vis tiek yra pasmerkta žlugti. Sutiktina su prigimtinių teisės teorijos šalininkų nuomone, kad įstatymų leidėjas turi prievolę teisės normomis sureguliuoti tą visuomeninio gyvenimo sritį ar asmenų santykius, kurių tiesiogiai ar per savo patirtis, reikalauja visuomenės. Todėl, pačia plačiausia prasme, viešasis interesas ir jo apsauga, galėtų būti suprantami kaip visuomenės poreikis į tam

---

¹¹ Brandeis, L. „The Opportunity in the Law“; American Law Review, v. 39, p. p. 55-63, 1905; Spillenger, C. straipsnis „Elusive Advocate: Reconsidering Brandeis as People’s Lawyer“ https://openyls.law.yale.edu/bitstream/handle/20.500.13051/8951/56_105YaleLJ1445_April1996_.pdf;jsessionid=707651618DFA2F3D72233F65FB435B8B?sequence=2 prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

¹² Posneris, R. A. „Jurisprudencijos problemos“; Vilnius: Eugrimas 2004, Interneto versija https://www.academia.edu/39347712/Posner_Jurisprudencijos_problemos; prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

¹³ Veličkaitė, D. *supra note 2*, p. 56;

tikrą sinchronizuotą, bendraisiais gyvenimo principais ir papročiais paremtą tvarką, kurios laikymasis būtų užtikrinamas įstatymo leidėjo įtvirtintomis priverstinio poveikio priemonėmis.

1.2. Viešojo intereso sąvokos problematika nacionaliniame reguliavime

Lietuvos valstybės mokslinėje doktrinoje, norminiuose teisės aktuose ir jurisprudencijoje nėra suformuluotos visoms teisės šakoms tinkančios universalios ir visuotinai pripažintos viešojo intereso sąvokos. Teisės mokslas pasiskirstęs tarsi pasiskirstęs į dvi grupes, viena iš kurių bando surasti ir apibrėžti tikslią viešojo intereso sąvoką, o kiti siūlo įtvirtinti viešojo intereso nustatymo kriterijus – klausimus, atsakant į kuriuos būtų galima konstatuoti viešojo intereso egzistavimą ar neegzistavimą.

Adolfas Mackonis, remdamasis Sorauf F. J. moksliniu straipsniu „*The Public Interest Reconsidered*“, išspausdintu *The Journal of Politics*, 1957. Vol. 19, No. 4, p. 616–639, išskiria 5 (penkis) būdus, kuriais galima grįsti viešojo intereso apibrėžimą: 1) visuomenės interesas kaip bendrai turima vertybė; 2) viešasis interesas kaip išmintingas tikslas ar norma; 3) viešasis interesas kaip moralinis imperatyvas; 4) viešasis interesas kaip interesų balansas ir 5) viešasis interesas kaip neapibrėžtas dalykas¹⁴.

Jaunius Gumbis¹⁵ nurodo 6 (šešias) viešojo intereso sampratų tipologijas: 1) procesinį požiūrį; 2) daugumos nuomonės požiūrį; 3) naudos arba naudingumo požiūrį; 4) bendro intereso požiūrį; 5) bendrų vertybių požiūrį ir 6) funkcinį požiūrį.

Evaldas Klimas ir Julius Lankelis¹⁶ pateikia objektyvių kriterijų, kurie turėtų padėti tinkamai (išlaikant viešųjų ir privačių interesų pusiausvyrą) nustatyti viešojo intereso pažeidimo buvimą ar nebuvimą, sąrašą. Kriterijai yra skirstomi į 3 kiekybinius (turi egzistuoti bent 1 iš 3) ir 9 pagrindinius kokybinius kriterijus. Šių autorių nuomone galimi ir papildomi teisiniai objektyvieji kriterijai, kurie gali būti aktualūs bylose ar specifiniuose teisiniuose santykiuose, tačiau jie turėtų būti vertinami kartu su prieš tai paminėtais devyniais pagrindiniais kriterijais.

Vienas pirmųjų viešojo intereso sąvoką pabandė apibrėžti Egidijus Krivka, kuris pateikė išvadą ir pasiūlymą, kad viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos įvairių grupių bendrieji neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms

---

¹⁴ Mackonis, A., „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“ // Teisės problemos. 2009, Nr. 2 (64). Interaktyvus šaltinis: <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-2-mackonis.pdf> prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d. ir jame esantis Sorauf F. J. straipsnis *The Public Interest Reconsidered* // *The Journal of Politics*. 1957, Nr. 4. P.616-639.

¹⁵ Gumbis, J., „Changes in social phenomena and their conceptualisation: international and national contexts“ // Socialiniai mokslai. 2006, Nr. 1 (53). Interaktyvus šaltinis: <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367184180702/J.04~2006~1367184180702.pdf> prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

¹⁶ Klimas, E. ir Lankelis, J., *supra* note 1, p. 115-140.

asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai. Viešojo intereso subjektai – visuomenė ir jos socialinės grupės. Viešojo intereso dalykas – visuotinė visuomenės gerovė. Viešasis interesas yra savarankiškas teisminės gynybos ir teisinės apsaugos dalykas¹⁷.

Kitas, įsimenantis savo unikalumu, viešojo intereso sąvokos apibrėžimas buvo pateiktas Eduardo Monkevičiaus¹⁸, kuris nurodė, jog viešasis interesas aplinkosaugos santykiuose yra Konstitucijos ir įstatymų saugomas visuomenės ar jos dalies interesas saugoti gamtinę aplinką nuo bet kokio žalingo ūkinės ar antropogeninės veiklos poveikio, išsaugoti ir atkurti gamtos išteklius ir taip užtikrinti visuomenės darnų vystymąsi, gyvenimo kokybę ir sveikatos apsaugą.

Ugnius Trumpulis¹⁹ pasiūlė tokį viešojo intereso apibrėžimą: viešasis interesas yra žmogaus ir jo teisių pirmumu pagrįstas visuomenės bei valstybės interesas, užtikrinantis Konstitucijoje įtvirtintų siekių įgyvendinimą, atskiro žmogaus, visuomenės, valstybės egzistavimą bei vystymąsi. Tačiau šis autorius kartu pažymėjo, jog nėra tikslinga apibrėžti viešojo intereso sąvokos konkrečiame įstatyme, kadangi norminis sąvokos apibrėžimas visais atvejais bus arba per siauras, arba per platus, o tai gali apsunkinti tiek efektyvų viešojo intereso įgyvendinimą, tiek efektyvią jo gynybą.

Kitokia pozicija formuojasi jurisprudencijoje. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas 1997 m. gegužės 6 d. nutarime²⁰ ir 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime²¹ yra nurodęs, jog *„Viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės. Šios Konstitucijoje įtvirtintos vertybės – asmens teisių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas ir viešasis interesas – negali būti priešpriešinamos, todėl šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą“*.

Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime²² jau yra aiškiai apibrėžiama viešojo intereso sąvoka ir nurodo, kad: *„<...viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; tai inter alia visuomenės atvirumas ir darna,*

---

¹⁷ Krivka, E. monografija „Viešojo intereso gynimas civiliniame procese“, p. 244; Interaktyvus šaltinis: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/0f15b46d-53a4-46d8-8d40-44d1443d4f8d/content>; prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

¹⁸ Monkevičius, E. „Viešojo intereso gynimo problema aplinkosaugos ginčiuose“; Jurisprudencija. MRU. Mokslo darbai, 2009, Nr. 1 (1), p. 37-50 ir Interaktyvus šaltinis: <https://ojs.mruni.eu/ojs/societal-studies/article/download/1439/1379>; prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

¹⁹ Trumpulis, U. „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas“; Socialinių mokslų studijos, 2010, Nr. 6, p. 123-137. Interaktyvus šaltinis: <https://ojs.mruni.eu/ojs/societal-studies/article/view/1336/1283>; prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

²⁰ Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas byloje Nr. 13/96;

²¹ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03;

²² Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas.

teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisės viešpatavimas ir kt. Tai toks visuomenės ar jos dalies interesas, kurį valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra konstituciškai įpareigota užtikrinti ir tenkinti, inter alia per teismus, pagal savo kompetenciją sprendžiančius bylas.“

Konstitucinis teismas savo 2005 m. liepos 8 d. ir 2006 m. rugsėjo 21 d.²³ nutarimuose yra pabrėžęs, kad: „*viešasis interesas yra dinamiškas, kinta. Kita vertus, jis yra labai įvairus. Iš esmės neįmanoma a priori pasakyti, kokiose gyvenimo srityse, dėl kurių gali kilti teisinių ginčų arba kuriose gali prireikti taikyti teisę, viešajam interesui gali atsirasti grėsmių arba gali prireikti viešąjį interesą užtikrinti įsikišant viešosios valdžios institucijoms ar pareigūnams.“*

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje²⁴ laikomasi iš esmės analogiškos pozicijos, pagal kurią: *viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas.* Kasacinis teismas yra konstatavęs²⁵, kad: „*teisės doktrinoje nėra suformuluota viešojo intereso sąvoka, tai – neapibrėžtas teisės institutas, kurio turinį kiekvienu konkrečiu atveju nustato teismas“.*

Viešojo intereso nustatymo klausime yra svarbi ir *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40/2013*, publikuotoje Teismų praktikoje, 2013, 39, p. 312-321, kurioje teismas nurodė, jog tam, kad viešasis interesas būtų ginamas, nepakanka, kad tam tikri teisiniai santykiai pagal savo turinį patektų į viešojo intereso veikimo sritį – būtina nustatyti ir tai, ar jis realiai buvo pažeistas, t. y. ar visuomenė patyrė žalą, ar kitokius neigiamus padarinius. Be to, teismas turi įvertinti, ar tokiu atveju nebus pažeista pusiausvyra tarp viešojo intereso apsaugos bei atskirų asmenų teisėtų lūkesčių ir teisinių santykių stabilumo, ar viešojo intereso gynimas toks pats aktualus ir svarbus visuomenei jo gynimo metu, kaip ir tada, kai buvo pažeistas. Taigi, kasacinis teismas dar ir įtvirtino kokybinius viešojo intereso egzistavimo kriterijus bei dar kartą išskėlė viešojo ir privataus intereso subalansavimo svarbą.

Šiuo aspektu Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas laikosi praktikos²⁶, kad *viešasis interesas turėtų būti suvokiamas kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai.* Pasak LVAT, todėl kiekvieną kart, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės. O tais atvejais, kai sprendimą, ar tam tikras interesas turi būti laikomas viešuoju

---

²³ Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 08 d. nutarimas ir 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2006; 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-279/2009 ir kt.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-578/2007.

²⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A3-11/2004; 2005 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A13-1725/2005.

ir ginamas bei saugomas kaip viešasis interesas, turi priimti bylą sprendžiantis teismas, būtina tai motyvuoti atitinkamame teismo akte.

Taigi, visiems aukščiausiosios grandies teismams nurodžius, kad viešojo intereso sąvoka yra dinamiškai, nuolat kintanti, todėl ji yra ne norminio, o vertinamojo pobūdžio, kurios turinys bei egzistavimas negali būti nustatomas *a priori*, o turi būti atskleidžiamas kiekvienu konkrečiu atveju analizuojant bylos faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant konkrečias teisės normas, kyla diskusija ar viešojo intereso sąvokos sunorminimas yra reikalingas, o gal visi bandymai tą padaryti bus akivaizdžiai nesėkmingi.

Vienas iš pirmųjų ir pagrindinių teisės aktų, reglamentuojančių viešojo intereso gynimą – Prokuratūros įstatymas, nors ir neįtvirtina viešojo intereso sąvokos, tačiau viešojo intereso egzistavimui nustato vieną būtinąjį objektyvųjį kriterijų – teisės akto pažeidimą, o tai reiškia, kad prokurorui, nenustačius konkretaus teisės akto pažeidimo ar tokiam teisės aktui iš viso neegzistuojant (nesant viešojo intereso pažeidimą lėmusio veiksmo ar neveikimo teisinio reglamentavimo), prokuroras viešojo intereso ginti negalėtų.

Tikslią viešojo intereso sąvokos apibrėžtį buvo bandoma pateikti 2012-04-02 Seimo nario pasiūlyme „*Dėl viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963*“²⁷, kuriuo buvo siūloma nustatyti, kad viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ar jos atskirų esminių grupių bendri neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos nulemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai. Be to, buvo siūloma viešojo intereso pažeidimo objektyvų egzistavimą konstatuoti atsižvelgiant į kokybinį ir kiekybinį kriterijus: 1) Viešojo intereso objektą ir 2) Viešojo intereso masiškumą. Tačiau palaikymo šio įstatymo projektas nesulaukė ir jis nebuvo priimtas.

Pirmą kartą įstatyminiu lygmeniu viešojo intereso sąvoka buvo įtvirtinta 2014-01-01 dieną įsigaliojusiam naujos redakcijos Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme Nr. XII-407, kuriame įstatymų leidėjas nurodė, kad visuomenės (viešąjį) interesą planuojant teritorijas sudaro: 1) visuomenės gyvenimo kokybė, pagrįsta objektyviais visuomenės poreikiais ir ištekliais, nuosavybės teisių apsaugos prioritetu, investicijų skatinimu, nustatyta teritorijų planavimo, želdynų normomis, visuomenės sveikatos saugos reglamentais, kitais teisės aktuose nustatytais reikalavimais; 2) kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo, žemės ūkio naudmenų su derlinguoju dirvožemiu, miškų, žemės gelmių išteklių, kitų gamtos išteklių apsauga ir racionalus naudojimas, darnus kultūrinio kraštovaizdžio formavimas; 3) valstybės ir savivaldybių

---

²⁷ 2012-04-02 Seimo nario Remigijaus Žemaitaičio pasiūlymas; Internetinė nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.421616?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=79e0c12e-ea7e-43ab-b69b-7f3e97167166> prisijungimo laikas 2023 m. spalio 31 d.

funkcijoms ar teritorijų funkcionavimui reikalinga socialinė ar inžinerinė infrastruktūra, šių teritorijų plėtojimas; 4) valstybei svarbūs projektai; 5) visuomenės informavimas ir jos dalyvavimas priimančiais sprendimais.

Evaldo Klimo²⁸ parengtame teritorijų planavimo įstatymo komentare tokia įstatymo leidėjo pozicija vertinama dviprasmiškai. Viena vertus, autorius sveikina tokį įstatymo leidėjo bandymą įnešti aiškumą, kas yra laikoma viešojo intereso, kita vertus, priminęs, kad Lietuva seka prancūziškuoju viešojo intereso sampratos modeliu, kur viešojo intereso gali būti laikoma bet kas, kas yra vertinga ir reikšminga, autorius pateikia nuomonę, kad tokios apibrėžties įvedimas įstatyme nesuteikia daug naudos. Pasak Evaldo Klimo, net ir esant viešojo intereso sąvokos įtvirtinimui teritorijų planavimo įstatyme, teismams teks ir toliau aiškinti bei nustatinėti kas yra viešasis interesas kiekvienoje byloje atskirai.

Daiva Veličkaitė²⁹ iš esmės laikosi analogiškos pozicijos ir nurodo, kad atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo suformuotą doktriną, įstatymų leidėjo siekis iš anksto apibrėžti viešojo intereso turinį, juo labiau – baigtiniu ginamų vertybių sąrašu, turėtų būti vertinamas atsargiau. Pasak šios mokslininkės, diskutuotina, ar KT, LAT ir LVAT vieningai pripažįstant viešojo intereso dinamiškumą ir įvairumą, buvo tikslinga ir konstituciškai pagrįsta apibrėžti jį įstatyme, ir ar toks apibrėžimas neriboja galimybių jį ginti³⁰. Be to, išdėstoma nuomonė, kad viešojo intereso turinį apibrėžiant įstatymais lyg ir pripažįstama, kad nustatyti pamatinius teisės saugomus ir ginamus interesus yra įstatymų leidėjo valia ir jo rūpestis, o tai, pasak Daivos Veličkaitės, nėra suderinama su Vakarų teisės tradicijoms būdingu požiūriu į visuomenės interesus ir jų įgyvendinimą³¹. Todėl autorė pritaria požiūriui, kad viešojo intereso turinys gali ir turi būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečioje situacijoje susiklostančias aplinkybes³².

2017-11-01 dieną įsigaliojusio Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 3 straipsnio 2 dalyje taip pat buvo įtvirtinta, kas apima viešąjį interesą vykdant architektų veiklą, tačiau apie tai bus diskutuojame sekančiame darbo poskyryje.

Galiausiai, 2021-05-20 įstatymu Nr. XIV-340 Lietuvos Respublikos statybos įstatymas buvo papildytas nauju 52¹ straipsniu, nurodančiu, kad su statyba susijusį viešąjį interesą sudaro: 1) kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo, miškų, žemės gelmių išteklių, kitų gamtos išteklių apsauga ir racionalus naudojimas, visuomenės sveikatos apsauga, darnus kultūrinio kraštovaizdžio formavimas; 2) valstybės, savivaldybės žemės naudojimas, valdymas ar

---

²⁸ Klimas, E. „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo komentaras“ (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017), 200-201 psl.

²⁹ Veličkaitė, D. *supra* note 3, p. 53.

³⁰ *Ibid.*, p. 54.

³¹ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 55;

³² *Ibid.*, p. 61;

disponavimas ja, statyba saugomose teritorijose, miškuose, visuomeninės paskirties statiniuose ar teritorijose; 3) valstybės ir savivaldybių funkcijoms ar teritorijų funkcionavimui reikalinga socialinė ar inžinerinė infrastruktūra, šios infrastruktūros plėtojimas; 4) valstybei svarbūs projektai, kaip jie suprantami pagal Teritorijų planavimo įstatymą; 5) visuomenės informavimas ir jos dalyvavimas priimant sprendimus; 6) galima statinių griūties rizika; 7) aplinkos prieinamumas, įskaitant aplinkos atitiktį specialiesiems neįgaliųjų poreikiams; 8) architektūros kokybė; 9) kiti visuomenės ar jos dalies arba valstybės interesai. Taigi, matyti, kad punktai Nr. 1, 3, 4, 5, 8 yra identiški kaip ir Teritorijų planavimo ir Architektūros įstatymuose, punktas Nr. 7 darbo autoriaus manymu taip pat yra analogiškas Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 3 punktui („*interesų derinimą, pagrįstą objektyviais asmenų ir asmenų poreikiais*“), o punktas Nr. 9 paprasčiausiai žymi nebaigtinį su statyba susijusių viešųjų interesų sąrašą. Su statyba susijęs viešasis interesas dėl valstybės, savivaldybės žemės naudojimo, valdymo ar disponavimo ja jau buvo įtvirtintas Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 32 straipsnio 3 dalies 15 punkte³³, su statyba saugomose teritorijose Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 34 straipsnyje, miškuose – Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 5 straipsnio 4¹ dalies 3 punkte³⁴

Vieninteliai nauji viešieji interesai yra statyba visuomeninės paskirties statiniuose ar teritorijose ir galima statinių griūties rizika, kurie iš esmės irgi nėra nauji, kadangi susiję su nuosavybės išsaugojimu bei su žmogaus sveikata ir gyvybe, t. y., žmogaus išgyvenimo užtikrinimu. Todėl ir Statybos įstatymo pakeitimu nebuvo sukurtas joks naujas ar veiksmingesnį viešojo intereso gynimą užtikrinantis viešojo intereso sąvokos įtvirtinimo modelis, kuris teisinėje praktikoje vargu ar turės kokią nors didesnę reikšmę.

Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymų leidėjas bandydamas apibrėžti viešojo intereso sąvoka įstatymuose įdeda saugiklius „*visuomenės (viešąjį) interesą planuojant teritorijas sudaro*“, „*su statyba susijusį viešąjį interesą sudaro*“ ar „*viešasis interesas vykdamy architektų veiklą*“, kas tarsi turėtų reikšti, jog viešojo intereso apibrėžimas galioja tik šių teisės aktų reguliuojamoje sferoje ir ribose, tačiau teisės praktikoje tokie saugikliai gali neveikti.

Pagal įstatymo ir teisės normos analogijos institutus, teisės normų nesureglamentuotiems santykiams taikomi panašius santykius reglamentuojantys įstatymai (įstatymo analogija), jeigu

---

³³ Lietuvos Respublikos žemės įstatymo Nr. I-446, *Valstybės žinios*, 1994-05-06, Nr. 34-620, 32 straipsnio 3 dalies 15 punktas: „*Nacionalinė žemės tarnyba, kai yra pagrindas manyti, kad viešasis interesas pažeistas valstybinės žemės naudojimo, valdymo ir disponavimo ja srityje, kreipiasi į teismą dėl viešojo intereso gynimo, išskyrus atvejus, kai viešasis interesas pažeistas dėl Nacionalinės žemės tarnybos arba institucijų, kurių funkcijas ji perėmė, veiksmų ar neveikimo.*“;

³⁴ Lietuvos Respublikos miškų įstatymo Nr. I-671, *Valstybės žinios*, 1994-12-14, Nr. 96-1872, 5 straipsnio 4¹ dalies 3 punktas: „*Aplinkos apsaugos departamentas <...> kai yra pagrindas manyti, kad viešasis interesas pažeistas valstybinės miškų apsaugos srityje, kreipiasi į teismą dėl viešojo intereso gynimo, išskyrus atvejus, kai viešasis interesas pažeistas dėl Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos veiksmų ar neveikimo*“; visuomeninės paskirties statiniuose ar teritorijose

nėra panašius santykius reglamentuojančių įstatymų, taikomi bendrieji teisės principai (teisės analogija). Todėl, bet kuri ginčo šalis galėtų prašyti, o teismas tokį prašymą tenkinti, kad ir kitose srityse, kuriose nėra sureguliuota viešojo intereso sąvoka, pagal įstatymo analogiją būtų taikomos prieš tai paminėtuose įstatymuose įtvirtintos viešojo intereso sąvokos, o tai keltų pavojų, kad viešasis interesas būtų pripažintas ir ten, kur jo visai nėra.

Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 45 straipsnio 1 dalį, žemė visuomenės poreikiams iš privačios žemės savininkų gali būti paimama, kai ji, tenkinant viešąjį interesą, reikalinga šiame straipsnyje išdėstytiems tikslams. Taigi, nors viešojo intereso nustatymas ir egzistavimas žemės paėmimui visuomenės poreikiams yra būtina sąlyga, tačiau šis įstatymas viešojo intereso sąvokos nepateikia. Todėl privačios žemės savininkui, ginantis nuo valstybinių institucijų sprendimų paimti jo nuosavybę visuomenės poreikiams, naudojant argumentus, kad neegzistuoja viešasis interesas dėl norimų pasiekti tikslų, valstybinės institucijos galėtų formaliai remtis Teritorijų planavimo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 4 punkto teisės normos analogija ir teigti, kad valstybės ir savivaldybių funkcijoms reikalinga socialinė ar inžinerinė infrastruktūra ir yra viešasis interesas. O tokiu prašymu suklaidintas teismas, galėtų ignoruoti dar iki naujos redakcijos Teritorijų planavimo įstatymo ar Architektūros įstatymo įsigaliojimo priimtus teismų išaiškinimus bei formaliai konstatuoti, kad viešasis interesas yra valstybės ir savivaldybių funkcijoms reikalinga socialinė ar inžinerinė infrastruktūra bei neatlikinėti viešojo intereso turinio vertinimo analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes.

Taigi, darytina išvada, kad dėl Konstitucinio Teismo įtvirtintos bendrųjų interesų viešojo intereso koncepcijos, pagal kurią viešasis interesas yra dinamiškas, nuolat kinta ir yra labai įvairus, įstatymų leidėjas nėra pajėgus pateikti baigtinį viešųjų interesų sąrašą ir taip norminiame teisės akte įtvirtinti galutinę viešojo intereso sąvoką. Konstitucinio Teismo pradėtas formuoti prancūziškasis viešojo intereso sąvokos modelis yra labiausiai atitinkantis šiuolaikines ir taip greit besikeičiančias pasaulinio gyvenimo realijas.

Autoriaus manymu, įtvirtinant, kad viešojo intereso sąvokos aiškinimas ir jo egzistavimo nustatymas kiekvienu konkrečiu atveju paliekamas teismui, tačiau, siekiant išvengti viešojo intereso sąvokos iškraipymo, netinkamo interpretavimo ir blogų teismo precedentų atsiradimo, pritariant Evaldo Klimo ir Juliaus Lankelio straipsnyje³⁵ išdėstytoms mintims ir siūlymams, norminiu lygmeniu būtų galima įtvirtinti kriterijus – klausimus, atsakant į kuriuos būtų galima konstatuoti viešojo intereso egzistavimą ar neegzistavimą. Panašiai kaip CPK 144 straipsnio 1 dalyje yra reglamentuojamos dvi privalomos sąlygos laikinųjų apsaugos priemonių taikymui.

---

³⁵ Klimas, E. ir Lankelis, J., *supra* note 1, p. 125-133.

1.3. Viešojo intereso sąvoka Architektūros įstatyme ir jos apibrėžtis

Neatsisakant prieš tai esančiame poskyryje išsakytų minčių dėl objektyvių galimybių sunorminti viešojo intereso sąvoką nebuvimo, tačiau jų nekartojant, darbo autoriaus manymu yra reikalinga ir kiek per kitą prizmę įvertinti įstatymo leidėjo bandymą įtvirtinti, kas yra viešasis interesas architektūroje ar kaip įstatyme nurodoma – vykdant architektų veiklą.

Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalis nustato, kad viešasis interesas vykdant architektų veiklą apima: 1) architektūros kokybę, užtikrinančią žmogaus sveikatai ir gerovei palankią aplinką, jos fizinius, psichologinius, socialinius ir estetinius veiksnius; 2) statinių derinimą prie aplinkos, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio puoselėjimą, nekilnojamojo architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio paveldo išsaugojimą; 3) visuomeninių, valstybės, savivaldybių bendruomenių ir privačių interesų derinimą, pagrįstą objektyviais asmenų, jų grupių, valstybės ir savivaldybių institucijų ir savivaldybių bendruomenių poreikiais; 4) kitus teisėtus asmens ar asmenų grupės interesus, atspindinčius ir reiškiančius Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatytas ir saugomas pamatines visuomenės vertybes.

Darbo autoriaus manymu kritikuotinas sprendimas viešuoju interesu pripažinti tik tai, kas atsiranda *vykdant architektų veiklą*, o ne visoje architektūroje, kaip kad buvo padaryta Teritorijų planavimo įstatymo atveju („*visuomenės (viešąji) interesą planuojant teritorijas sudaro*“). Architektūros įstatymo 2 straipsnio 1 dalis nustato, kad architektas – fizinis asmuo, turintis šiame įstatyme nustatytus reikalavimus atitinkantį išsilavinimą. Todėl tai gali kelti interpretacijų ir sumaištį ar viešasis interesas gali būti nustatomas tik dėl fizinių asmenų – architektų veiklos, ar kitų asmenų veiksmuose, pavyzdžiui, projektus derinančių ir tikrinančių institucijų, priežiūrą vykdančių institucijų veiksmuose arba net teisės aktus priimančių subjektų veikloje. Darbo autoriaus manymu, jeigu jau buvo pasirinktas kelias sunorminti viešojo intereso sąvoką architektūroje, tai turbūt reikėjo pasekti Teritorijų planavimo įstatymo pavyzdžiu ir nurodyti, kad viešasis interesas *architektūroje* apima įstatyme išdėstytus keturis punktus.

1.3.1. Architektūros kokybė

Taigi, pirmuoju viešuoju interesu vykdant architektų veiklą įstatymų leidėjas nurodo architektūros kokybę, kuri turėtų užtikrinti žmogaus sveikatai ir gerovei palankią aplinką, jos fizinius, psichologinius, socialinius ir estetinius veiksnius. Architektūros įstatymo 2 straipsnio 3 punkte įtvirtinta architektūros sąvoka, nustato, kad architektūra – tai yra *funkcinis, erdvinis* ir vizualiai suvokiamas *meninis* statinių, urbanistinių kompleksų ir kraštovaizdžio formavimas. Tai galėtų būti suprantama, jog įstatymų leidėjas architektūrą laiko vien menine veikla, į kurią

nepatenka tokios kitos profesijos atstovų – inžinierių, konstruktorių, rangovų kuruojamos sritys kaip statinio konstravimas, medžiagų parinkimas ir pati statinio statyba. Taigi, toks reglamentavimas gali kelti abejonių, ar vien architektūros veikla galima pasiekti tokių tikslų kaip žmogaus sveikatai palankios aplinkos, jos fizinių veiksnių užtikrinimo. Visgi, esant poreikiui architektūros sąvoką aiškinti plačiau, į pagalbą reiktų pasitelkti Statybos įstatymo 2 straipsnio 49 punkte įtvirtintą statinio architektūros sąvoką, kuri reiškia statinio, kaip meno kūrinio, vidaus erdvės ir išorės pavidalą, *statinio dalių išdėstymą*, jų formų meninę išraišką ir *visų statinio elementų tarpusavio santykį*.

Tad sutarus, jog architektūros sąvoka apima labai plačią sferą nuo teritorijų planavimo iki paties statinio dalių ir elementų, galime sutikti su įstatymo leidėjo siekiu viešuoju interesu architektūroje laikyti žmogaus sveikatą, gerovei palankią aplinką, jos fizinius, psichologinius, ir socialinius veiksnius, kadangi tai iš esmės koreliuoja su pagrindiniais žmogaus vitaliniais interesais: sveikata (fizine ir psichologine, kuri pasireiškia ir tinkamų socialinių gėrių turėjimu), gyvybe (neužtikrinus žmogaus sveikatos, įprastai kyla pavojus ir jo gyvybei), laisve.

Daug daugiau klausimų kelia siekis viešuoju interesu įvardinti ir architektūros kokybę, kuri užtikrintų aplinkos *estetinius* veiksnius. Žodžio „*estetika*“ reikšmė Dabartinės lietuvių kalbos žodyne³⁶ yra nurodoma kaip 1. mokslas apie grožį, meną; grožio teorija. 2. ko nors grožis, meniškumas. Todėl labai elementariai vertinant, įstatymų leidėjas norminiame teisės akte viešuoju interesu architektų veikloje įvardijo *grožį*.

LApT praktikoje³⁷ byloje dėl viešųjų pirkimų mokinių maitinimo paslaugoms įgyti sąlygų teisėtumo, buvo išaiškinta, kad sąvokos „*patrauklus*“ ar „*estetiškas*“ pačios savaime, jų nedetalizavus ir nenustačius aiškių šias sąvokas apibūdinančių kriterijų, yra subjektyvaus pobūdžio. Pasak LApT, tokių sąvokų turinys, vertinant jas atskirai, nėra universalus ir objektyvus, bet kiekvienu konkrečiu atveju priklauso nuo vertinančio asmens požiūrio ir suvokimo, kas jo vertinimu, yra patrauklu ir estetiška.

Todėl, darbo autoriaus vertinimu, nėra racionalu ir konstituciškai pagrįsta Architektūros įstatyme viešuoju interesu laikyti estetiką (grožį), kadangi tai yra subjektyvios sąvokos, o jų suvokimo ir vertinimo standartai keičiasi kartu su kultūra, madomis ir laikotarpiu.

Kita vertus, antrinant Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkte išdėstytam reguliavimui, Architektūros įstatymo 1 straipsnio 9 punktą panašiai nustato, kad estetika yra vienas ir dešimties architektūros kokybės kriterijų, nors nėra išsiplečiama nei kas yra estetika, nei suformuojant blanketinę teisės normą, kuri leistų estetikos apibrėžimo ieškoti kituose teisės

---

³⁶ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, *supra* note 1.

³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-491-790/2021.

aktuose. Tikėtina, kad praktikoje tai sukėlė daug nepatogumų, diskusijų ir buvo suprasta, kad architektūros kokybės per jos estetinį (grožio) kriterijų nėra jokios objektyvios galimybės įvertinti. Galimai dėl šios priežasties 2023-10-06 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 19782³⁸ buvo nutarta pritarti Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 7, 11, 13, 15, 17 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymui, kurio 11 straipsnio 1 dalyje vietoje dešimties architektūros kokybės kriterijų punktų siūloma palikti aštuonis. Būtent paskutiniajame 8 punkte yra siūloma estetiką prijungti prie vientisos architektūros idėjos ir nustatyti, kad: „*architektūros kokybės kriterijai yra vientisa architektūrinė idėja ir estetika, kuri reiškia nuosekliai suvokiamą statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto meninę išraišką*“.

Matome, kad estetika ne tik tarsi praranda savo „svorį“ ir jai nebeskiriamas atskiras punktas, ji prijungiama prie vientisos architektūrinės idėjos, o pateikiamas paaiškinimas, kad tai yra nuosekliai suvokiama statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto meninė išraiška, paaiškina būtent vientisą architektūrinę idėją, tačiau ne estetiką.

Tačiau, kad įtvirtinta viešojo intereso sąvoka, apimanti ir estetinį veiksni (grožį), turi spragų dėl negalėjimo remiantis objektyviais ir visuotinai suprantamais kriterijais, patvirtina ir pats įstatymų leidėjas, nes siūloma papildyti Architektūros įstatymo 11 straipsnį naujomis 2-8 dalimis, kurios keistų situaciją iš esmės. Siūlomoje straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad *Architektūros kokybės vertinimo metodiką* tvirtina aplinkos ministras, metodika nustato architektūros kokybės vertinimo būdą ir priemones pagal šio straipsnio 1 dalyje išvardytus architektūros kokybės kriterijus, atsižvelgus į kiekvieno kriterijaus vertinimo aspektus.

Tai reiškia, kad iš esmės yra įgyvendinamas byloje³⁹ pateiktas išaiškinimas, jog sąvokos „*estetiškas*“ taikymas yra galimas tik ją detalizavus ir nustatčius aiškius ją apibūdinančius kriterijus. Taigi, tik priėmus Architektūros kokybės vertinimo metodiką bei patvirtinus metodikos taikymo gaires, Architektūros įstatyme įtvirtintas estetinį veiksni (grožį) reiškiantis viešasis interesas taps tinkamai sureguliuotu ir pritaikomu praktikoje.

1.3.2. Statinių derinimas prie aplinkos, kraštovaizdžio puoselėjimas, paveldo išsaugojimas

Antruoju viešuoju interesu vykdant architektų veiklą įstatymų leidėjas nurodo *statinių derinimą prie aplinkos, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio puoselėjimą, nekilnojamojo*

---

³⁸ 2023-10-06 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 19782 „Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11¹, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 26, 27, 27¹, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 38, 39, 47, 49 <...> Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 7, 11, 13, 15, 17 ir 18 straipsnių <...> pakeitimo įstatymo“, TAR, 2023-10-06, Nr. 19782.

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-491-790/2021.

architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio paveldo išsaugojimą, o jo turinio per architektūros kokybės kriterijus įstatyme nepateikia.

Tačiau, tokia situacija yra keičiama Architektūros įstatymo patekimo projektu⁴⁰, kuriame siūloma nauja redakcija išdėstyti visą įstatymo 11 straipsnio 1 dalį, kurios 1-3 punktuose yra paaiškinama, jog *atitiktis darnaus vystymosi principams* reiškia kokybišką architektūrą, prisidedančią prie darnios valstybės ir žmonių aplinkos kūrimo, yra svarbi ekonomikos ir socialinių santykių raidai atsižvelgiant į darnaus ir tvaraus vystymosi iššūkius; jog *urbanistinis integralumas* reiškia statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto darną su esama urbanistine struktūra ir poveikį kultūriniam kraštovaizdžiui; bei, jog *santykis su paveldėtomis vėrtėmis* reiškia kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo vietovių saugojimą, statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto santykį su urbanistinės vietovės ar objekto istorine urbanistine ir (ar) architektūrine raida, kraštovaizdžio vertybėmis.

Vėlgi, primintina, kad kartu su architektūros kokybės kriterijais numatomuose priimti poįstatyminiuose teisės aktuose – Architektūros kokybės vertinimo metodikoje ir metodikos taikymo gairėse, bus aiškinama ir viešojo intereso vykdant architektų veiklą samprata, kadangi kaip matyti iš Architektūros įstatymo struktūros, viešojo intereso sąvoka ir architektūros kokybės kriterijų sąvoka yra betarpiškai susijusios.

Todėl manytina, kad praktiniu aspektu, įstatymų leidėjui viešu interesu įvardinant *statinių derinimą prie aplinkos, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio puoselėjimą, nekilnojamojo architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio paveldo išsaugojimą*, situacija dėl viešojo intereso vykdant architektų veiklą identifikavimo aiškesne netapo.

Dėl šių viešąjį interesą reiškiančių kriterijų, analogiškai kaip ir dėl sąvokos „*estetiškas*“, bus galima spręsti ir jais vadovautis tik tuomet, kai įstatyminiu ar poįstatyminiu lygmeniu bus įtvirtinti metodiniai nurodymai ir paaiškinimai. Kol to nėra padaryta, akivaizdu, kad praktikoje yra labai sudėtinga ar net neįmanoma remtis tokia abstrakčia, viešąjį interesą bandančia apibrėžti, teisės norma.

1.3.3. Interesų derinimas ir kiti pamatinės visuomenės vertybes reiškiantys teisėti interesai

Dėl trečiojo viešojo intereso vykdant architektų veiklą – *visuomeninių, valstybės, savivaldybių bendruomenių ir privačių interesų derinimą, pagrįstą objektyviais asmenų, jų grupių,*

---

⁴⁰ 2023-10-06 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 19782 „Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11¹, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 26, 27, 27¹, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 38, 39, 47, 49 <...> Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 7, 11, 13, 15, 17 ir 18 straipsnių <...> pakeitimo įstatymo“, TAR, 2023-10-06, Nr. 19782.

valstybės ir savivaldybių institucijų ir savivaldybių bendruomenių poreikiais daug diskusijų neturėtų kilti, kadangi toks reglamentavimas visiškai atitinka tiek teisės doktriną, tiek ir teismų praktikoje pateikiamus išaiškinimus. Ugnius Trumpulis⁴¹, įvertinęs tai, kad viešasis interesas yra ne tik kiekybinė, bet ir kokybinė kategorija, teigė, kad išskirtinio prioriteto suteikimas atskiro individo, visuomenės ar valstybės interesui nėra priimtinas, todėl viešuoju interesu laikytinas tik suderintas minėtų subjektų interesas. Konstitucinis Teismas yra nurodęs⁴², kad viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės. Pasak Konstitucinio Teismo⁴³, šios Konstitucijoje įtvirtintos vertybės – asmens teisių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas ir viešasis interesas – negali būti priešpriešinamos. Šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą.

Galiausiai, Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punktą nustato tai, kad viešasis interesas vykdant architektų veiklą apima ir kitus teisėtus asmens ar asmenų grupės interesus, atspindinčius ir reiškiančius Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatytas ir saugomas pamatinės visuomenės vertybes. Turint omenyje, kad pačioje Konstitucijoje *Expressis verbis* išdėstytos visos pamatinės saugomos visuomenės vertybės, o jų turinio aiškinimą papildė Konstitucinio Teismo nutarimai, galima teigti, kad pagal įstatymą, viešasis interesas apima absoliučiai visas visuomenės vertybes, į kurias papultų ir prieš tai komentuoti įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1-3 punktai. Be to, frazė „*ir kitus teisėtus asmens ar asmenų grupės interesus*“ reiškia, kad yra pateikiamas nebaigtinis viešąjį interesą atitinkančių atvejų sąrašas.

Darbo autoriaus nuomone, tokio abstraktaus ir nebaigtinį atvejų sąrašą įtvirtinančio punkto įtraukimas į įstatymą, tarsi nubraukia visas įstatymo leidėjo pastangas pirmuosiuose trijuose įstatymo 3 straipsnio 2 dalies punktuose įtvirtinti viešojo intereso sąvoką, kadangi pripažįstama, kad ar taip, ar taip, viskas gali būti viešuoju interesu, kas yra nurodyta Konstitucijoje. Be to, kadangi viešojo intereso buvimą patvirtinančių atvejų sąrašas yra nebaigtinis, tai kiekvienu konkrečiu atveju, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias aplinkybes ir kitus reikšmingus faktus, atsižvelgdamas į įstatymuose bei teismų praktikoje įtvirtintus ir reikšmingais pripažintus kriterijus, teismas vis tiek turės viešojo intereso egzistavimą nustatinėti pats, remdamasis savo vidiniu įsitikinimu, o Architektūros įstatyme įtvirtintas reglamentavimas bus tik vienas iš daugelio mechanizmų šiam tikslui pasiekti.

---

⁴¹ Trumpulis, U. *supra* note 19, p. 133-134.

⁴² Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas ir 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

⁴³ Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas.

Architektūros įstatymo aiškinamojo rašto⁴⁴ 4 punkte nurodoma, kad įstatymu yra siūloma apibrėžti viešąjį interesą, vykdant architekto veiklą, atsižvelgus į tai, kad architektūrinis projektavimas, pastatų kokybė, jų derinimas prie aplinkos, gamtinio ir miesto kraštovaizdžio puoselėjimas, kultūros paveldo išsaugojimas yra viešojo intereso klausimai. Aiškinamajame rašte⁴⁵, pripažįstant teismų praktiką dėl viešojo intereso dinamiškumo ir negalėjimo *a priori* jo konstatuoti, visgi teigiama, kad taikant šį įstatymą, dėl jo naujumo gali susidaryti situacijų, kai teisę taikantiems subjektams reikės identifikuoti viešąjį interesą tuose santykiuose, kuriuose iki šiol teismai nėra nagrinėję viešojo intereso turinio, todėl remiantis tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų bei teismų praktikos nuostatomis, yra apibrėžiamas (pristatomas) viešasis interesas reguliuojamoje srityje⁴⁶. Galiausiai pabrėžiama⁴⁷, kad išvardintų visuomenės vertybių architektūros srityje sąrašas nėra baigtinis, todėl jis neapribos galimybės identifikuoti ir ginti viešąjį interesą bet kurioje situacijoje.

Darbo autoriaus manymu kritikuotinas teiginys, kad iki šiol teismai nėra nagrinėję viešojo intereso turinio šiuose santykiuose⁴⁸, ypač, prisimenant 2005-2010 metais masiškai vykusias bylas teismuose dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko teritorijoje priimtų teritorijų planavimo dokumentų, statybos leidimų naikinimo ir įpareigojimų griauti jų pagrindą pastatytus statinius.

Taigi, vertinant situaciją, kad Architektūros įstatymu nustatytas viešųjų interesų architektūros srityje sąrašas nėra baigtinis ir atsižvelgiant į jurisprudencijoje susiformavusią taisyklę dėl viešojo intereso sąvokos vertinamojo pobūdžio, manytina, kad bandymas Architektūros įstatyme įtvirtinti viešojo intereso sąvoką nebuvo sėkmingas. Pagaliau, vis tiek dėl viešojo intereso buvimo ar nebuvimo architektūros srityje spręs teismas, o ne įstatymų leidėjas.

1.4. Teisės aktuose įtvirtinti viešojo intereso apsaugos ir gynimo mechanizmai

Beveik visais atvejais be išimties teisės praktikoje, visuomenės informavimo priemonėse ar suinteresuotų asmenų diskusijose kartu su sąvoka „viešasis interesas“ yra naudojamas ir terminas „gynimas“. Tokia situacija gali būti paaiškinama tuo, kad tais atvejais, kai yra kilusi diskusija dėl viešojo intereso, tai tikėtina jo egzistavimas jau yra konstatuotas ir įstatymo įgaliotas

---

⁴⁴ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo Nr. I-1120 25 ir 41 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 2 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų; Interaktyvus šaltinis: https://e-tar.lt/rs/lasupplement/c8f4158044f311e6bd3bfefc575ccac4/16fdb84044fd11e6bd3bfefc575ccac4/format/ISO_PDF/ prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 02 d.;

⁴⁵ Aiškinamasis raštas, *supra* note 44, p. 4.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 4.

⁴⁷ *Ibid.*, p. 4.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 4.

prokuroras jau yra pradėjęs procedūras dėl viešojo intereso gynimo. Todėl neabejotinai tarp sąvokų „viešojo intereso apsauga“ ir „viešojo intereso gynimas“ norėtusi dėti lygybės ženklą bei kalbėti tik apie kas ir kaip gali ginti viešąjį interesą. Tačiau šio darbo tema „viešojo intereso apsauga“ reikalauja tyrimo ar bent jau diskusijos, atsakant į klausimą ar viešojo intereso „gynimo“ institutas yra tapatus viešojo intereso „apsaugos“ mechanizmui.

Ir čia į pagalbą reiktų pasitelkti autoriaus Egidijaus Krivkos⁴⁹ išvadas, kad sąvokos „viešojo intereso gynimas“ ir „viešojo intereso apsauga“ turi daug bendro, tačiau nesutampa. Pasak jo⁵⁰, viešojo intereso gynimo ir apsaugos sąvokos yra artimos, jų taikymo sferos susikerta, tačiau viešojo intereso gynimas apima konkrečių teisinio poveikio priemonių taikymą siekiant atkurti pažeistą viešąjį interesą, tuo tarpu, viešasis interesas saugomas nustatant teisės normas, sankcijas ir teisinę atsakomybę už atitinkamas veikas. Autoriaus teigimu⁵¹, apsauga savo turiniu yra artimesnė teisėkūros procesui, kai teisės aktuose įteisinamas viešasis interesas, jo ribos ir įgyvendinimo garantijos, o viena iš tokių svarbiausių garantijų yra teisė kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynybos.

Egidijus Krivka nurodo⁵², kad viešojo intereso apsaugos sąvoka yra platesnė už viešojo intereso gynimo sąvoką, kadangi ji apima ne tik teisinio poveikio priemonių taikymą pažeidusiems viešąjį interesą asmenims, bet ir teisės aktuose įtvirtintas prevencines priemones bei šių priemonių įgyvendinimą, siekiant išsaugoti socialiai reikšmingų visuomenės poreikių tenkinimo esamas galimybes, sudaryti sąlygas šių poreikių tenkinimo galimybių tolesnei plėtotei ir užkirsti kelią viešojo intereso pažeidimams. Alfredas Kiškis pateikia prevencijos⁵³ sąvoką, kad tai individų, jų grupių, visuomeninių asociacijų, bendruomenės ar savivaldos, visos visuomenės ar valstybės veikla, pasireiškianti nusikalstamumą sukeliančių veiksmų šalinimu, papildomų neutralizatorių jiems sukūrimu, poveikiu konkretiems asmenims ar asmenų grupėms, socialinėms ar valstybinėms institucijoms, siekiant teigiamų socialinių pokyčių ar tokių asmenų ir institucijų elgesio pasikeitimų, kurie sumažintų nusikalstamumą ar kitaip pozityviai jį įtakotų.

Egidijus Krivka pateikia viešojo intereso apsaugos pavyzdį civilinio proceso teisėje⁵⁴, kad tai yra normų, reglamentuojančių pagrindinius civilinio proceso teisės principus, kurie atitinka ne tik atskirų individų, bet ir visos visuomenės interesus, įteisinimas ir jų vykdymas. Tai proceso ekonomiškumo, proceso operatyvumo, kooperacijos ir kiti principai; Viešasis interesas civilinio proceso teisėje taip pat saugomas nustatant ir civiliniame procese įgyvendinant teismo pareigą

---

⁴⁹ Krivka, E. monografija „Viešojo intereso gynimas civiliniame procese“, *supra* note 17, p. 79.

⁵⁰ *Ibid.*, p. 79.

⁵¹ *Ibid.*, p. 79.

⁵² *Ibid.*, p. 79.

⁵³ Alfredas Kiškis „Nusikalstamumo prevencija“ paskaitų skaidrės; Interaktyvus šaltinis: <https://www3.mruni.eu/~akiskis/paskaitos/5%20tema.ppt>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 04 d.

⁵⁴ Krivka, E., *op. cit.*, p. 79

rūpintis teisingu, sąžiningu, greitu, tinkamu civilinės bylos išnagrinėjimu ir galimybę teismui savo iniciatyva taikyti laikinąsias apsaugos priemones, peržengti ieškinio ribas, rinkti įrodymus, leisti skubiai vykdyti teismo sprendimus, reikšti atskirąją nuomonę, priimti nutartis dėl teisės pažeidimų pašalinimo, peržengti apeliacinio ir kasacinio skundo ribas⁵⁵.

Viešojo intereso apsaugos mechanizmų (teisės normų) galime rasti daugelyje Lietuvos Respublikos teisės aktų. Pavyzdžiui, valstybės tarnautojas privalo užtikrinti viešojo intereso tęstinumą⁵⁶, taip pat, valstybės tarnautojas privalo būti nepriekaištingos reputacijos, koku jis nėra, jeigu yra pripažintas kaltu dėl nusikaltimo viešiesiems interesams.

Teismų įstatyme⁵⁷ yra numatyta, kad teismai bylas nagrinėja laikydamiesi proceso šalių lygiateisiškumo ir teismo nešališkumo principų, todėl jeigu teisėjas byloje yra proceso šalis ir ta byla teisinga teismui, kuriame jis, jo sutuoktinis ar kiti artimi įstatyme nurodyti dirba teisėju, aukštesnės pakopos teismo pirmininkas perduoda šią bylą nagrinėti kitam tos pačios pakopos teismui. Taip yra saugomas viešasis interesas, kad teismuose būtų priimami teisingi, sąžiningi ir objektyvūs sprendimai bei būtų eliminuotos bet kokios abejonės dėl teismo šališkumo.

Statybos įstatymo 12 straipsnio 14 dalyje nurodyta⁵⁸, kad atestavimą atliekanti organizacija sustabdo kvalifikacijos atestato galiojimą architektams, kai jų veikloje nustatomi Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso pažeidimai. Taigi, visi Lietuvoje atestuoti architektai yra įsipareigoję laikytis Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso, nustatančio visų Europos architektų profesinio elgesio standartą. Šio etikos kodekso 2.1 punktas nurodo, kad visi architektūros paslaugų teikėjai privalo gerbti ir padėti išsaugoti bei puoselėti visuomenės, kuriai jie projektuoja pastatus, aplinką ir vertybių sistemą, gamtos bei kultūros paveldą. Architektai privalo stengtis ne tik nuosekliai gerinti aplinką, bet ir bendruomenės gyvenimo kokybę bei gyvenamąją teritoriją, ypač atsižvelgdami į efektyvų žaliavų naudojimą, kuri apima energijos taupymą, vandens konservavimą, atliekų ir išmetamojo anglies dioksido kiekio mažinimą pasaulio klimato kaitos kontekste. Taigi, ir už architektų atliktą viešojo intereso į, pvz. gamtos bei kultūros paveldo neišsaugojimą, pažeidimą gali grėsti drausminė atsakomybė – atestato galiojimo sustabdymas, kas taip pat užtikrina viešojo intereso apsaugą architektūroje.

Remiantis Konstitucinio Teismo nutarimais⁵⁹ yra neabejotina, jog saugomos teritorijos ir jų apsauga taip pat yra viešasis interesas. Saugomų teritorijų įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad asmenys, padarę žalą saugomoms teritorijoms, privalo atlyginti žalą kiek įmanoma natūra (atkurti pirminę objekto ar teritorijos būklę), be to, atlyginti padarytus tiesioginius ir

---

⁵⁵ Egidijus Krivka *supra* note 17, p. 79-80.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas Nr. VIII-1316, *Valstybės žinios*, 1999-07-30, Nr. 66-2130.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas Nr. I-480, *Valstybės žinios*, 1994-06-17, Nr. 46-851.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas Nr. I-1240, *Valstybės žinios*, 1996-04-10, Nr. 32-788.

⁵⁹ Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d., 2007 m. birželio 27 d., 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimai.

netiesioginius nuostolius. Taigi, teisinio mechanizmo kaip viešojo intereso objektui padarytos žalos atlyginimas natūra ir pinigine išraiška irgi yra viešojo intereso apsaugos pavyzdys.

Galiausiai, pagal Pranešėjų apsaugos įstatymą⁶⁰ informacija apie pažeidimus teikiama dėl: 1) pavojaus visuomenės saugumui ar sveikatai, asmens gyvybei ar sveikatai; 2) pavojaus aplinkai ir kitų pažeidimų. Šios priemonės ne tik leidžia lengviau iširti teisės pažeidimus ir nustatyti atsakingus asmenis, tačiau vykdo ir prevencinę funkciją, kadangi baudmės neišvengiamumas mažina pažeidimų skaičių ir norą daryti pažeidimus.

Taigi, viešojo intereso apsaugos mechanizmų ir priemonių galime rasti daugelyje norminių teisės aktų, todėl sveikintini tokie įstatymo leidėjo prevenciniai žingsniai ieškoti būdų ir priemonių užkardyti galimus viešojo intereso pažeidimus, o ne tik koncentruotis į jo gynimą. Todėl darbo autoriaus nuomone, tokie įstatymo leidėjo veiksmai yra reikšmingi ne tik viešojo intereso apsaugai užtikrinti, tačiau ir ekonomiškai pagrįsti, kadangi mažėjant pažeidimų atvejų, atsiranda daug mažesnis poreikis jo gynimui ir valstybės lėšų tam tikslui naudojimui.

Tuo tarpu viešojo intereso gynimas, pasak Egidijaus Krivkos⁶¹, apima tik teisinių priemonių taikymą pažeidus šį interesą, o šių priemonių taikymo tikslas yra paveikti viešąjį interesą pažeidusį asmenį ir atkurti prieš pažeidžiant šį interesą buvusią padėtį, grąžinant visuomenės poreikių tenkinimo buvusias galimybes. Egidijus Krivka pateikia viešojo intereso gynybos civilinio proceso teisėje pavyzdį – prokuroro, valstybės ir savivaldybės institucijų, visuomeninių organizacijų ir kitų asmenų ieškinius, norint apginti viešąjį interesą, visus kitus pareiškimus ypatingosios teisenos tvarka, siekiant apginti kitų asmenų teisėtus individualius ir viešąjį interesus ir t.t.⁶². Taigi, pats paprasčiausias viešojo intereso gynimo pavyzdys yra ieškinio, pareiškimo ar prašymo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui pareiškimas, kurio pagrindu teismas, įvertinęs viešojo intereso buvimą ar nebuvimą kiekvienu konkrečiu atveju, nustatęs būtinybę tokį viešąjį interesą ginti ir jo prioritetą prieš kitus interesus, priima sprendimą.

Tačiau šio darbo autoriaus manymu, viešojo intereso gynimu gali būti suprantamas ir viešojo administravimo subjekto veiksmai, pasinaikinant jo paties priimtą ir viešajam interesui prieštaraujantį administracinį teisės aktą. LVAT praktikoje⁶³ ne kartą pabrėžta, kad institucija, vykdanči viešąjį administravimą, gali teisėtai panaikinti arba pripažinti netekusiu galios savo priimtą administracinį sprendimą, kuris suteikia teises tam tikriems subjektams, tačiau buvo priimtas pažeidžiant taikytinas teisės normas arba joms prieštarauja pagal savo turinį (neteisėtas

---

⁶⁰ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas Nr. XIII-804, TAR, 2017-12-07, Nr. 19743.

⁶¹ Krivka, E., *supra* note 17, p. 79.

⁶² *Ibid.*, p. 79.

⁶³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. vasario 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A756-35/2010, 2012 m. gegužės 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A662-1356/2012, 2016 m. rugsėjo 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-3537-822/2016 ir kt.;

administracinis aktas), tik jeigu tokia galimybė yra nustatyta atitinkamą sritį reglamentuojančiuose specialiuose įstatymuose.

Toks viešojo intereso gynimo pavyzdys yra įtvirtintas Teritorijų planavimo įstatymo 49 straipsnio 1 dalyje, nustatančioje, kad teritorijų planavimo proceso (iki teritorijų planavimo dokumento patvirtinimo) metu neteisėtai priimtus administracinius sprendimus suinteresuotų asmenų prašymu ar savo iniciatyva administracine tvarka panaikina šiuos sprendimus priėmę subjektai arba teismas. Kreiptis į sprendimus priėmusią instituciją ar teismą turi teisę asmenys, kurių teisės ir teisėti interesai yra pažeisti, taip pat <...> suinteresuotos visuomenės atstovai, gindami visuomenės (viešąjį) interesą.

Be to, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 23 straipsnio 1 dalies 3 punktas suteikia teisę inspekcijai, vykdančiai statybos valstybinę priežiūrą, panaikinti savo neteisėtai priimtą su statybos valstybine priežiūra susijusį administracinį sprendimą. Pagal šio įstatymo 25¹ straipsnio 1 dalies 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 punktus, inspekcijai yra draudžiama nenagrinėti skundų, net esant šiuose punktuose nurodytiems pagrindams, kai yra įtarimų, kad yra pažeistas viešasis interesas.

Apibendrinant, reikia pripažinti labai tikslingą ir sveikintiną įstatymų leidėjo sprendimą teisės aktuose įtvirtinti ne tik viešojo intereso gynimo, tačiau ir jo apsaugos mechanizmus. Taip pat, ir įtvirtintas galimybes, kad viešasis interesas gali būti ginamas ne tik pareiškiant ieškinį, pareiškimą ar prašymą teismui, tačiau ir pačiam viešąjį interesą pažeidusiam asmeniui savo iniciatyva ar gavus suinteresuotos visuomenės skundą, pasinaikinant pažeidžiant taikytinas teisės normas priimtą arba teisės normoms pagal savo turinį prieštaraujantį administracinį sprendimą.

1.5. Viešąjį interesą galinčių ginti subjektų sąrašas ir jų kompetencijų ribos

Taigi, išsiaiškinus viešojo intereso apsaugos ir viešojo intereso gynimo sampratų turinį ir jų skirtumus, toliau tikslinga apžvelgti pagrindinius subjektus, kurie yra įstatymo įgalioti ginti viešąjį interesą ir kokios jų kompetencijos ribos. Kai kalbama apie viešojo intereso gynimą, pats pirmasis subjektas, kuris yra paminimas, tai prokuroras.

1.5.1. Prokuroro vaidmuo ginant viešąjį interesą

Konstitucijos 118 straipsnyje yra įtvirtinta, kad prokuroras įstatymo numatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 1 dalis nustato, kad prokurorai gina viešąjį interesą, kai nustato teisės akto pažeidimą, kuriuo pažeidžiamos asmens, visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai, ir toks pažeidimas

laikytinas viešojo intereso pažeidimu, o valstybės ar savivaldybių institucijos, įstaigos ar įmonės, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti arba kai tokios kompetentingos institucijos nėra. Tokia prokuroro teisė yra įtvirtinta ir proceso įstatymuose, pvz. CPK 5 straipsnio 3 dalyje ir ABTĮ 5 straipsnio 3 dalies 2 punkte.

Konstitucinis Teismas⁶⁴ yra konstatavęs, kad prokurorų, kaip valstybės pareigūnų, įgaliojimai teisės aktuose negali būti apibūdinami kaip jų subjektinė teisė, kurią jie gali įgyvendinti savo nuožiūra, t. y. kaip tokia teisė, kuria jie gali pasinaudoti arba nepasinaudoti; tokie įgaliojimai – tai ir pareigos, kurias prokurorai ne tik gali, bet ir privalo įgyvendinti, jeigu yra įstatymuose nustatytos sąlygos. Pasak kasacinio teismo⁶⁵, tai reiškia, kad prokuroras, kaip nepriklausomas įstatymų vykdymo priežiūros garantas, savo iniciatyva ar pagal kitų asmenų pareiškimus nustatęs viešojo intereso pažeidimą, privalo imtis priemonių, kad pažeistas viešasis interesas būtų apgintas, t. y. nustatęs viešojo intereso pažeidimą, visais atvejais privalo imtis priemonių, kad įstatymo nustatyta forma ir tvarka pažeidimas būtų pašalintas.

Kasacinis teismas⁶⁶ yra nurodęs, kad sprendamas, ar yra pagrindas kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, prokuroras turi vertinti kelių rūšių aplinkybes: 1) ar ginčas kilo iš teisinių santykių, kuriuose egzistuoja viešojo intereso požymiai; 2) ar tuose teisiniuose santykiuose buvo pažeistos teisės normos; 3) ar teisės normų pažeidimas yra tokio pobūdžio (pažeidimo svarumas), kad juo kartu pažeistas ir viešasis interesas. Bet kokių atveju prokuroras turi pareigą vertinti, ar paduoti pareiškimą dėl viešojo intereso gynimo, net jei egzistuoja visos trys nurodytos sąlygos ieškiniui paduoti (pvz., ar egzistuoja konkuruojantis viešasis interesas, kuris būtų pažeistas pateikiant ieškinį, ar nėra svarbiau užtikrinti teisinių santykių stabilumą, nei galbūt pažeisto viešojo intereso gynimą, ar gauta nauda bus proporcinga bylinėjimosi kaštams, kurie bus realūs ieškinio patenkinimo padariniai). Taigi, pasak kasacinio teismo, Konstitucijoje nustatytas prokuratūros teisinis statusas reiškia, kad prokuroras, kaip nepriklausomas, specifinius valdingus įgaliojimus turintis valstybės pareigūnas negali netirti gautos informacijos, bet turi diskreciją priimdamas sprendimus jam pavestais klausimais, todėl prokuroro veiksmų teisėtumas gali būti tikrinamas tik tokia apimtimi, kokia tiesiogiai nustatyta įstatyme.

Kasacinis teismas išaiškino⁶⁷, kad nagrinėdamas suinteresuoto asmens skundą dėl prokuroro veiksmų atsisakant ginti viešąjį interesą, nepažeisdamas prokuroro diskrecijos teisės ir nesprendamas dėl viešojo intereso pažeidimo, patikrina, ar prokuroras, priimdamas sprendimą dėl skunde nurodytų aplinkybių, nepažeidė proceso normų, nustatančių skundo tyrimo procedūrų, t.

---

⁶⁴ Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2012.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014. Teismų praktika. 2014, 42, p. 185-199.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2012.

y, ar rinko faktinius duomenis dėl skunde nurodytų aplinkybių, juos analizavo bei vertino ir argumentavo savo išvadą dėl viešojo intereso pažeidimo nebuvimo. Nenustatęs prokuroro veiksmuose proceso normų pažeidimo, teismas skundo netenkina. Priešingu atveju, jeigu teismas, nagrinėdamas suinteresuoto asmens skundą dėl prokuroro veiksmų atsisakant ginti viešąjį interesą, tirtų ir spęstų dėl viešojo intereso pažeidimo ir prokuroro pareigos kreiptis į teismą, teismo būtų pasisakyta dėl teismo ginčo, kuris įstatymo nustatyta tvarka dar nepradėtas nagrinėti teisme, esmės ir, pažeidžiant prokuroro diskrecijos teisę, nurodyta jam pareiga kreiptis į teismą.

Taigi, remiantis tokiu prokuroro teisės ir kartu pareigos ginti viešąjį interesą teisiniu reglamentavimu ir jurisprudencija, galima teigti, kad: 1) prokurorai gina viešąjį interesą tik tada, kai kiti subjektai, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas, nesiėmė priemonių viešojo intereso pažeidimui pašalinti arba kai tokios kompetentingos institucijos nėra; 2) viešojo intereso gynimas yra prokuroro pareiga, o ne subjekcinė teisė, tačiau dėl sprendimo ar yra pagrindas kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo sprendžia tik prokuroras ir tai yra jo išimtinė kompetencija; 3) net ir egzistuojant visoms sąlygoms dėl viešojo intereso gynimo, prokuroras turi pareigą vertinti ar jį ginti, ar galbūt egzistuoja konkuruojantis viešasis interesas, ar yra svarbiau užtikrinti teisinių santykių stabilumą, ar gauta nauda bus proporcinga bylinėjimosi kaštams, kurie bus realūs ieškinio patenkinimo padariniai ir pan.

Nagrinėjant pirmąjį atvejį, nekyla abejonių, kad prokurorai privalo ginti viešąjį interesą, kai nėra įsteigtos viešajam interesui ginti kompetentingos institucijos. Tačiau, kyla klausimas ar prokurorai gali ginti viešąjį interesą, kai tam tikras procedūras dėl viešojo intereso gynimo pradėjo valstybės ar savivaldybių institucijos, įstaigos ar įmonės, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas. Taip pat, kaip turėtų būti suprantamos priemonės viešojo intereso pažeidimui pašalinti, kurių turėtų imtis minėtos institucijos ar įmonės.

Pavyzdžiui, pagal Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 4 ir 5 punktus, 23 straipsnio 1 dalies 4 ir 5 punktus, Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija turi teisę dėl neteisėtai priimtų su teritorijų planavimu ir statyba susijusių administracinių sprendimų panaikinimo šiuos sprendimus priėmusiems subjektams teikti privalomuosius nurodymus, o per nustatytą terminą neįvykdžius privalomojo nurodymo, kreiptis į teismą. Tuo tarpu, pagal Statybos įstatymo 61 straipsnį, už statybos valstybinę priežiūrą atliekančių pareigūnų teisėtų nurodymų nevykdymą skiriama bauda.

Taigi, ar prokuroras turėtų teisinę galimybę pradėti ginti viešąjį interesą pareikšdamas ieškinį teisme arba įstoti į bylą bendraieškovu, pavyzdžiui, dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento, jeigu Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija pradėjo įstatyme nustatytas procedūras, surašė privalomuosius nurodymus, o galbūt, net kreipėsi į teismą

dėl statybą leidžiančio dokumento galiojimo panaikinimo. Darbo autoriaus manymu, prokuroro teisės ginant viešąjį interesą negalėtų būti ribojamos.

Kasacinis teismas, atskleisdamas prokuroro teisės ginti viešąjį interesą turinį, nurodė⁶⁸, kad Prokuratūros įstatyme prokuroro įgalinimai pareikšti ieškinį ar prašymą teisme yra apibrėžti neribojant prokuroro kompetencijos šioje srityje konkrečiais atvejais. Pasak kasacinio teismo, kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka, gindamas viešąjį interesą, prokuroras gali visais atvejais, nustatęs tokį teisės aktų pažeidimą⁶⁹.

Čia svarbus ir LAPT sprendime byloje⁷⁰, kurioje buvo ginčijama prokuroro teisė reikšti ieškinį dėl viešojo intereso gynimo, pateiktas išaiškinimas, kad prokuroro kompetencija ginant viešąjį interesą, kitaip nei kitų valstybės ir savivaldybės institucijų ar kitų asmenų, kuriems taip pat yra suteikta teisė įstatymuose nustatytais atvejais pareikšti ieškinį viešajam interesui apginti, yra labiau universali. Pasak teismo, pagal Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 1 dalį, prokuroras turi inicijuoti viešojo intereso gynimą visais atvejais, kai jis nustato esant tam poreikį, jo kompetencija šioje srityje nėra apibrėžta išvardijant įstatyme konkrečius atvejus, kai prokuroras turi realizuoti šią savo pareigą.

Taigi, matyti, jog teisminėje praktikoje Prokuratūros įstatymo nuostatos, jog prokuroras gina viešąjį interesą, kiti subjektai, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti, aiškinimas krypta ta linkme, kad prokuroro pareiga ginti viešąjį interesą nėra ribojama ar eliminuojama jokiais teisiškai svarbiais įvykiais ir prokuroras, priėmęs sprendimą ginti viešąjį interesą, gali tą daryti, nepaisant kitų subjektų atliekamų veiksmų šioje srityje. Kasacinio teismo byloje⁷¹ buvo nagrinėjama panaši situacija, tik *vice versa* atveju, kurioje teismas išaiškino, jog ta aplinkybė, kad viešojo intereso toje pačioje srityje gynimas pagal įstatymus gali būti priskirtas ir kitoms valstybės institucijoms (prokuratūrai ar kt.), nesusiaurina konkrečios valstybės institucijos teisių ir neriboja jos specialiojo teismo. Todėl manytina, kad teisės aktais niekaip nėra ribojama prokuroro teisė ginti viešąjį interesą.

Darbo autoriaus nuomone, kiek kritikuotina teisminė praktika, įtvirtinanti išimtinę prokuroro kompetenciją priimant sprendimą ar yra pagrindas kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo teisėtumo. Vadovaujantis kasacinio teismo išaiškinimu⁷², kad nagrinėdamas skundą dėl prokuroro veiksmų atsisakant ginti viešąjį interesą teismas negali spręsti dėl viešojo intereso pažeidimo, nes priešingu atveju būtų pasisakyta dėl teismo ginčo, kuris įstatymo nustatyta

---

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-555/2010.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2006.

⁷⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-255-790/2022.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-109/2012. Teismų praktika. 2012, 37, p. 54-81.

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2012.

tvarka dar nepradėtas nagrinėti teisme, esmės, sudaroma galimybė, kad tam tikra dalis viešojo intereso nebus apginta. Tai yra, prokurorui nežvelgus viešojo intereso egzistavimo ir tuo pagrindu priėmus subjektyvų sprendimą atsisakyti jį ginti, gaunasi paradoksali situacija, kai šių motyvų suinteresuotas asmuo negali dėstyti savo skunde, o teismas dėl jų pasisakyti, o naujos bylos, kurios dalykas jau būtų pats viešojo intereso gynimas, tikėtina ir neatsiras iš viso, kadangi teisę tokią bylą iniciuoti subjektas – prokuroras, nebus įpareigotas to padaryti. Darbo autoriaus nuomone, tokiose bylose turėtų būti nagrinėjamas ir viešojo intereso egzistavimo klausimas.

Galiausiai, darbo autorius linkęs sutikti ir pritarti kasacinio teismo išaiškinimais⁷³, kad net ir egzistuojant visoms sąlygoms dėl viešojo intereso gynimo, prokuroras turi pareigą vertinti ar jį ginti dėl galimai konkuruojančio viešojo intereso, teisinių santykių stabilumo, bylinėjimosi kaštų ir pan. Toks kasacinio teismo aiškinimas atitinka ir jau minėtą Evaldo Klimo ir Juliaus Lankelio⁷⁴ pateiktą objektyvių kriterijų viešojo intereso nustatymui sąrašą, tai yra, vieną iš kiekybinių kriterijų (valstybės finansinius resursus) ir kelis kokybinius kriterijus (ar pažeidimas sukelia itin neigiamas teises pasekmes, ar tai tik formalus, mažareikšmis pažeidimas, ar yra pagrindas sugriauti nusistovėjusią tvarką, ar ginant viešąjį interesą bus panaudotos kitos valstybės biudžeto lėšos arba, kad valstybei galėtų grėsti ieškiniai dėl žalos atlyginimo). Šiame kontekste primintinas LVAT sprendimas⁷⁵ priteisti iš Lietuvos valstybės ir Neringos savivaldybės 1 149 349, 83 Eur žalos atlyginimą. Žala buvo patirta dėl to, kad turint visus galiojančius teritorijų planavimo dokumentus ir statybos leidimus prieplaukos namelio rekonstrukcijai, įrengus jachtklubą, restoraną, ir naujai pastačius jachtininkų viešbutį, vėliau pastatus teko griauti, kai buvo patenkintas prokuroro ieškinys dėl viešojo intereso gynimo.

Taigi, neabejotina, kad beveik visais be išimties atvejais, prokuroro kreipimasis ginant viešąjį interesą dėl administracinių teisės aktų panaikinimo sukelia riziką ne tik atlyginti pralaimėjusios šalies bylinėjimosi išlaidas (CPK 98 straipsnis, ABTĮ 40 straipsnis), tačiau ir vėliau Lietuvos valstybei sulaukti ieškinių dėl žalos, padarytos valstybinių institucijų veiksmais, atlyginimo, kuri akivaizdu, kad yra dengiama iš valstybės biudžeto. Nekyla ginčų, kad viešosios mokesčių mokėtojų surinktos biudžeto lėšos ir jų panaudojimas taip pat yra viešasis interesas, todėl beveik visais atvejais, sprendžiant klausimą dėl viešojo intereso gynimo, atsiranda šių dviejų interesų priešprieša, kurią profesionalus teisininkas – prokuroras privalo numatyti ir prognozuoti. Tik įsivertinęs visas rizikas, įskaitant ir finansines, prokuroras turėtų priimti sprendimą ginti viešąjį interesą.

---

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014. Teismų praktika. 2014, 42, p. 185-199.

⁷⁴ Klimas, E. ir Lankelis, J., *supra* note 1, p. 125-133.

⁷⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. gegužės 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-578-556/2015.

1.5.2. VTPSI atliekamas viešojo intereso gynimas, jo antikorupcinis vertinimas ir analizė

Kitas, atsižvelgiant į šio darbo sritį, labai svarbus subjektas, kuriam norminiai teisės aktai suteikė teisę ginti viešąjį interesą, yra Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija. Pagal Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 6 punktą ir 23 straipsnio 1 dalies 6 punktą VTPSI gali kreiptis į teismą ar prokuratūrą dėl viešojo intereso gynimo. Darbo autoriaus manymu, dėl šios teisės normos gali kilti klausimų kada VTPSI dėl viešojo intereso gynimo turėtų kreiptis į teismą, o kada į prokuratūrą. Viešojo intereso gynimo tvarkos aprašo⁷⁶ 8 ir 9 punktuose nurodoma, kad sprendami dėl galimo viešojo intereso pažeidimo, specialistai turi vadovautis Teritorijų planavimo ir Statybos įstatymuose įtvirtintu reglamentavimu, kas sudaro visuomenės (viešąjį) interesą planuojant teritorijas ir vykdant statybas.

2019-10-02 dieną buvo paskelbta⁷⁷, kad STT įvertino VTPSI veiklą ginant viešąjį interesą ir savo išvadoje nurodė šiuos VTPSI darbo ar teisės aktų trūkumus: 1) VTPSI ne visada imasi iniciatyvos ginti viešąjį interesą ar nustatyti jo pažeidimus, taip pat jai trūksta teisinių priemonių (žmogiškųjų išteklių) tai daryti; 2) viešojo intereso gynimo atvejai 2017-2018 m. parodė, kad VTPSI kreipimaisi į prokuratūrą prašant ginti viešąjį interesą buvo dėl ieškovo ir atsakovo sutapties, t. y. dėl VTPSI atliktų veiksmų ar priimtų sprendimų panaikinimo; 3) teisės aktai numato tik bendrą valstybės institucijų teisę kreiptis į teismą, tačiau nėra aiškiai nustatyta, kokiais atvejais, kuri institucija turi tai daryti, todėl susidaro situacijos, kai institucijos viena kitai siūlo kreiptis į teismą, bet nei viena nesiima iniciatyvos.

STT rekomendacijos Aplinkos ministerijai ir VTPSI, kurios susijusios su šio darbo tema: 1) nustatyti aiškius kriterijus, kurie sudarytų viešąjį interesą statybos procese ir leistų valstybinės priežiūros institucijoms tinkamai identifikuoti galimus viešojo intereso pažeidimus statybos srityje ir tinkamai jį apginti, šiuo kriterijus įtvirtinant Statybos įstatyme, inicijuojant jo pakeitimus; 2) tobulinti Viešojo intereso gynimo tvarkos aprašo nuostatas, aiškiai nustatant atvejus, kuriais VTPSI, gindama pažeistą viešąjį interesą, teikia ieškinius teismui, o kuriais kreipiasi į prokuratūrą, prašydama jos apginti pažeistą viešąjį interesą.

---

⁷⁶ Viešojo intereso gynimo Valstybinėje teritorijų planavimo ir statybos inspekcijoje prie Aplinkos ministerijos tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos apie Aplinkos ministerijos viršininko 2014-09-30 įsakymu Nr. 1V-128 (2020-07-17 įsakymo Nr. 1V-128 redakcija).

⁷⁷ Interaktyvus šaltinis <https://www.stt.lt/naujienos/7464/valstybines-teritoriju-planavimo-ir-statybos-inspekcijos-veikloje-nustatyti-korupcijos-rizikos-veiksniai:2768>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 07 d.

Taigi, matyti, kad ir STT įžvelgė labai panašias ar net identiškąs problemas ginant viešąjį interesą statybos srityje, kurios minimos ir šiame darbe. Susipažinus su šia STT išvada⁷⁸ matyti, kad STT siūlė Aplinkos ministerijai nustatyti aiškius kriterijus, požymius, gėrius, kurie sudarytų viešąjį interesą statybos procese ir leistų juos tinkamai identifikuoti bei apginti, taip pat, įtvirtinti juos Statybos įstatyme. Tokią STT rekomendaciją buvo siekta įgyvendinti 2021 m. gegužės 20 d. įstatymu Nr. XIV-340, kuriuo Statybos įstatymas buvo papildytas nauju 52¹ straipsniu, nurodančiu, kas sudaro su statyba susijusį viešąjį interesą. Tačiau, darbo autoriaus manymu, visi, išskyrus *galimą statinių griūties riziką*, pakeitime nurodyti viešojo intereso statybų procese egzistavimo kriterijai jau buvo įtvirtinti kituose įstatymuose, o ypač, Teritorijų planavimo įstatyme, todėl iš esmės STT kritika aktuali ir šiai dienai.

Be viešojo intereso identifikavimo problemų, STT nurodo⁷⁹, kad teisės aktuose nepakankamai aiškiai apibrėžta VTPSI kreipimosi į prokuratūrą ir teismą kompetencija. VTPSI pateikė STT paaiškinimą, kad atvejais, kai padaryti pažeidimai, kuriuos konstatuoti ir tirti nėra VTPSI kompetencija (reikia ginčyti ne teritorijų planavimo ir statybos srityje priimtus sprendimus), taip pat tais atvejais, kai VTPSI negali įgyvendinti procesinių teisių (pvz., *dėl VTPSI darbuotojų kaltės yra praleisti terminai kreiptis į teismą arba yra poreikis ginčyti pačios VTPSI priimtus administracinius aktus*), dėl tinkamo viešojo intereso apgynimo VTPSI kreipiasi į prokuratūrą. VTPSI taip pat teigia, kad kreiptis į prokuratūrą yra būtina ir tais atvejais, kai pažeidimai yra kompleksinio pobūdžio ir tinkamas viešojo intereso apgynimas yra galimas tik teisme, tiriant pažeidimų visumą (pvz., *yra poreikis ginčyti ir žemės valdymo pagrindus, ir planavimo procedūras, ir sklypų formavimo klausimus, statybą leidžiančius dokumentus ir pan.*).

Tačiau, pasak STT, šios skirtybės, kokiomis aplinkybėmis VTPSI ketinama ginti galimai pažeistą viešą interesą turėtų kreiptis į teismą, o kokiomis į prokuratūrą, nėra reglamentuojamos jokiam teisės akte, net ir Viešojo intereso gynimo tvarkos apraše. STT siūlė VTPSI aiškiai nustatyti atvejus, kuriais VTPSI, gindama pažeistą viešąjį interesą, teikia ieškinius teismui, o kuriais kreipiasi į prokuratūrą, prašydama jos apginti pažeistą viešąjį interesą. Tuo tikslu, 2020-07-17 dienos VTPSI viršininko įsakymu Nr. 1V-128 buvo patvirtinta nauja Viešojo intereso gynimo tvarkos aprašo redakcija⁸⁰, kurios 21 punktą nurodė, kad į prokuratūrą dėl viešojo intereso gynimo VTPSI kreipiasi tais atvejais, kai pati neturi objektyvių galimybių ginti viešąjį interesą teisme ar kitais teisės aktuose nustatytais būdais, t. y.: 1) ieškovo ir atsakovo sutapties

---

⁷⁸ Interaktyvus šaltinis https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/12/kra_vtpsi_galutinis_t.docx; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 07 d.

⁷⁹ Interaktyvus šaltinis https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/12/kra_vtpsi_galutinis_t.docx; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 07 d.

⁸⁰ Viešojo intereso gynimo Valstybinėje teritorijų planavimo ir statybos inspekcijoje prie Aplinkos ministerijos tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos apie Aplinkos ministerijos viršininko 2014-09-30 įsakymu Nr. 1V-128 (2020-07-17 įsakymo Nr. 1V-128 redakcija).

atvejais; 2) kai reikia ginčyti pačios Inspekcijos priimtus administracinius sprendimus; 3) kai reikia ginčyti apskrities viršininko administracijos, kurios funkcijas perėmė Inspekcija priimtus administracinius aktus; 4) kitais atvejais, kai Inspekcija neturi procesinių galimybių kreiptis į teismą; 5) kai pažeidimai yra kompleksinio pobūdžio (pvz., yra poreikis ginčyti ir žemės valdymo, naudojimo pagrindus, ir teritorijų planavimo procedūras, ir statybą leidžiančius dokumentus, turto sandorius, todėl pavienėms institucijoms inicijuojant atskirus teisinius procesus, viešojo intereso tinkamas gynimas būtų komplikuoatas, neefektyvus ir pan.).

Darbo autoriaus vertinimu, prieš tai einančioje pastraipoje išdėstyti punktai Nr. 1-3 iš esmės sutampa ir reiškia ieškovo ir atsakovo sutaptį, kuria VTPSI ir taip argumentavo STT savo sprendimus nesikreipti į teismą dėl viešojo intereso gynimo, kas procesinės teisės normų prasme yra suprantama ir pateisinama. Pункte Nr. 4 nurodyti kiti atvejai, kai VTPSI neturi procesinių galimybių kreiptis į teismą, tikėtina, turėtų būti suprantami kaip atvejai, kai dėl VTPSI darbuotojų kaltės yra praleisti terminai kreiptis į teismą. Tačiau darbo autoriaus manymu, VTPSI neteisėtų veiksmų, kuriuos ji dėl nepakankamos kontrolės atlieka per savo darbuotojus, legalizavimas šiame apraše tikrai nėra sveikintinas ir net smarkiai kritikuotinas. Galiausiai, punktas Nr. 5, teigiantis, kad VTPSI nesikreipia į teismą, kai pažeidimai yra kompleksinio pobūdžio ir reikia ginčyti ne tik VTPSI srityje esančius administracinius teisės aktus, taip pat, ginčyti civilinius teisinius sandorius, galbūt ir būtų logiškas bei suprantamas, išskyrus atvejus, kai kiti administraciniai teisės aktai ir sandoriai yra išvestiniai iš VTPSI galimų nuginčyti aktų ir yra jų pasekmė. Taip yra, nes teismui pripažinus neteisėtais ir panaikinus pirminius administracinius teisės aktus, teismas taip pat turėtų teisę esant VTPSI prašymui ar net *ex officio* (savo iniciatyva) dėl ginčijamo sandorio ar akto prieštaravimo imperatyviosioms įstatymo normoms ir teisės aktams, panaikinti ar pripažinti negaliojančiais ir išvestinius ginčijamus aktus ar sandorius, pvz. CK 1.80 straipsnio 1 dalyje pagrindu. Todėl darbo autoriaus manymu, VTPSI galėjimo ginti viešąjį interesą jos atsakomybių srityje neriboja ir ta situacija, kad kaip išvestinius, reikėtų prašyti panaikinti kitus administracinius teisės aktus ar sandorius.

1.6.3. Kiti viešąjį interesą galintys ginti subjektai ir visuomenės teisės šioje srityje

Dar vienas subjektas, kuriam norminiai teisės aktai nuo 2019-02-21 dienos⁸¹ suteikė teisę ginti viešąjį interesą su šiuo darbu susijusioje sferoje yra NŽT, kuri pagal Žemės įstatymo 32 straipsnio 3 dalies 15 punktą, manydama, kad viešasis interesas pažeistas valstybinės žemės

---

⁸¹ 2019-02-14 įstatymu Nr. XIII-1967 „Dėl Lietuvos Respublikos žemės įstatymo Nr. I-446 32 straipsnio pakeitimo įstatymo“, TAR, 2019-02-20, Nr. 2747, Žemės įstatymo 32 straipsnio 3 dalis buvo papildyta nauju 15 punktu.

naudojimo, valdymo ir disponavimo ja srityje, kreipiasi į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Kai viešasis interesas pažeistas dėl NŽT arba institucijų, kurių funkcijas ji perėmė, veiksmų ar neveikimo, NŽT dėl viešojo intereso gynimo kreipiasi į prokuratūrą. Teisės departamento išvadoje⁸² buvo kritikuojamas įstatymo leidėjo sprendimas įpareigoti ir įgalinti pačią NŽT kreiptis į prokuratūrą dėl viešojo intereso gynimo, kai viešasis interesas pažeistas dėl NŽT arba institucijų, kurių funkcijas ji perėmė, veiksmų ar neveikimo. Pasak Teisės departamento, yra abejotina, ar viešąjį interesą galimai pažeidžiančius sprendimus priėmusi institucija pati būtų suinteresuota juos išaiškinti.

Nagrinėjamu atveju matyti skirtumas tarp viešojo intereso gynimo VTPSI ir NŽT srityse, kadangi NŽT atveju, jau pačiame Žemės įstatyme įtvirtinami atvejai, kada viešąjį interesą turėtų ginti pati NŽT, o kada prokuratūra. Priešingai yra Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatyme. Toks įstatyminis reglamentavimas įneša aiškumo, užtikrintumo ir nepalieka galimybių pačiam viešąjį interesą privalančiam ginti subjektui spekuliuoti savo pareigomis ir teisėmis, t. y. nusistatyti savo elgesio modelio ribas ir variantus.

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos Respublikoje, pagal galiojančius teisės aktus įgaliojimus ginti viešąjį interesą turi teisę ir kiti asmenys, pvz. su statyba miškuose – Aplinkos apsaugos departamentas, pagal Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 5 straipsnio 4¹ dalies 3 punktą. Pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 straipsnio 10 dalies 25 punktą, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos kreipiasi į teismą siekdamas apginti viešąjį interesą nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos srityje, įstatymų nustatyta tvarka teikia ieškinius, prašymus, skundus teismui bei atlieka kitus veiksmus.

Taigi, matyti, kad įvairiose gyvenimo srityse skirtingoms institucijoms yra įstatymais pavesta ginti viešąjį interesą, o tai natūralu, turint omenyje, kad valstybės, kaip visos visuomenės politinės organizacijos, valdžia apima visą valstybės teritoriją, jos paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą⁸³. Tai reiškia, kad valstybės institucijos, vykdydamos savo funkcijas, realiai nieko kito ir neatlieka, kaip tik gina viešąjį interesą⁸⁴.

---

⁸² Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2018-10-02 išvada Nr. XIIP-3480(3); Interaktyvus šaltinis <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/02db4a90cc8611e8a82fc67610e51066?ifwid=plh7ll6lb>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 07 d.

⁸³ Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai.

⁸⁴ 2007-11-07 Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertizė dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963; Interaktyvus šaltinis: <https://www.prokuraturos.lt/lt/veiklos-sritys/viesojo-intereso-gynimas/58>; Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 8 d.

Kiek įdomesnė situacija yra su pačios visuomenės ir jos narių grupių galėjimu ginti viešąjį interesą. Orhuso konvencijos⁸⁵ preambulės septintoje konstatuojamojoje dalyje pripažįstama, kad kiekvienas asmuo turi teisę gyventi tinkamoje jo sveikatai bei gerovei aplinkoje, privalo individualiai ir kartu su kitais saugoti aplinką bei gerinti jos būklę dėl dabartinių ir būsimų kartu gerovės. Vadovaujantis Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalimi, visuomenės, kuriai daro arba gali daryti įtaką aplinkos srityje priimami sprendimai arba kuri yra suinteresuota sprendimų aplinkos srityje priėmimo procesu (suinteresuotos visuomenės), nariai, siekdami teisiškai užginčyti sprendimo, veiksmo ar neveikimo, patenkančio į Orhuso konvencijos 6 straipsnio taikymo sritį, teisėtumą, nacionalinės teisės aktų užtikrinta tvarka turi teisę kreiptis į teismą dėl priimto sprendimo pakartotinio nagrinėjimo. Pagal Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalį visuomenės nariams, atitinkantiems nacionalinėje teisėje nustatytus kriterijus (jeigu tokie yra), turi būti sudaryta galimybė pasinaudoti administracinėmis arba teisinėmis procedūromis su aplinka susijusias nacionalinės teisės nuostatas pažeidžiančių privačių asmenų ir valstybės institucijų veiksams arba neveikimui užginčyti.

LVAT yra nurodęs⁸⁶, jog suinteresuotos visuomeninės organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas, veikiančios pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus, turi teisę ginti viešąjį interesą kreipiantis į administracinį teismą aplinkosaugos srityje. Be to, LVAT⁸⁷, yra išskyręs kriterijus, kuriais remiantis, nustatyta, ar pareiškėjas laikytinas suinteresuota visuomene pagal Aplinkos apsaugos įstatymą bei Teritorijų planavimo įstatymą, turinčia teisę kreiptis į teismą: 1) asociacija (nevyriausybinė organizacija) įsteigta teisės aktų nustatyta tvarka, veikianti pagal Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus; 2) ji skatina aplinkos apsaugą, padeda spręsti kraštovarkos problemas. Pasak LVAT, tam, kad būtų nustatyta, ar visuomeninė organizacija atitinka antrąjį kriterijų, įrodymai, patvirtinantys realią visuomeninės organizacijos veiklą aplinkos apsaugos bei kraštovarkos srityje, visuomeninės organizacijos įstatų nuostatos, iš kurių būtų galima nustatyti, jog aplinkos apsauga yra vienas iš pagrindinių visuomeninės organizacijos veiklos tikslų. Be to, reikia nustatyti, kad organizacija kreipimosi į teismą metu realiai veikė kaip nevyriausybinė organizacija, skatinanti aplinkos apsaugą bei sprendžianti kraštovarkos problemas. Taigi, matyti, kad realiai visuomenei praktikoje yra labai sudėtinga pasinaudoti Orhuso konvencija ir jos suteikiamomis teisėmis, nors 2013 m. lapkričio 7 d. Teisingumo Teismas (ETT) priėmė prejudicinį sprendimą byloje Gemeinde Altrip ir kiti prieš Land Rheinland-Pfalz (C-72/12),

---

⁸⁵ 1998 m. birželio 25 d. Orhuse priimta konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo, priimant sprendimus, ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, kuri ratifikuota 2001 m. liepos 10 d. įstatymu, *Valstybės žinios*, 2001-08-24, Nr. 73-2572, ir Lietuvoje įsigaliojo 2002 m. balandžio 28 d.

⁸⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A3-11/2004.

⁸⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-520-211-13; Administracinė jurisprudencija. 2013, 26, p. 271-301.

kuriame pažymėjo, kad *neturi tapti praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga naudotis teisėmis, suteiktomis pagal šią direktyvą, kuria suinteresuotai visuomenei suteikiamos didelės galimybės kreiptis į teismus, siekiant prisidėti prie aplinkos kokybės išsaugojimo, apsaugos ir gerinimo bei žmonių sveikatos apsaugos.*

Tarptautinė kultūros paveldo apsaugos ekspertė Jūratė Markevičienė⁸⁸ nurodė, kad yra susidariusi paradoksali situacija – visuomenė siekia įgyvendinti Orhuso konvencijos suteikiamas teises, tačiau Lietuvos teismai šių teisių nepripažįsta. Pasak jos, LVAT daugumą visuomenės skundų aplinkos klausimais nagrinėja tik procedūrinio požiūriu – visuomenės reikalavimo teisei nustatyti. Taip teismai ne tik neužtikrina viešojo intereso gynimo, bet netiesiogiai sukuria jo pažeidėjams palankią tikėtino nebaudžiamumo aplinką.

Tačiau, pačioje naujausioje LVAT praktikoje⁸⁹ yra pripažinta, kad teisė į saugią ir švarią aplinką, teisė į poilsį ir rekreacijai skirtų miesto teritorijų išsaugojimą nuo beatodairiško (neproporcingo) urbanizacijos poveikio, yra konstitucinė teisė, garantuojama visiems asmenims. Pasak LVAT, tai – pakankama pareiškėjų reikalavimo teisė byloje patvirtinančių sąlygų. Taigi, LVAT pripažino, jog tai yra viešasis interesas, kuris gali būti ginamas suinteresuotos visuomenės, šiuo atveju, grupės fizinių asmenų. Todėl išanalizavus teismų sprendimus bylose, kuriose pareiškėjai savo suinteresuotumą bylos baigtimi ir galėjimą pareikšti skundą grindė Orhuso konvencijos nuostatomis, darytina išvada, kad teismų praktika nėra iki galo susiformavusi bei kad pareiškėjų reikalavimo teisės egzistavimą ženkliai paprasčiau įrodyti, jeigu pareiškėjai kreipiasi į teismą kaip fiziniai asmenys, o ne per juos atstovaujantį juridinį asmenį.

Taigi, turint omenyje šiame darbe jau kritikuotą teismų praktiką bylose, nagrinėjant skundus dėl prokuroro veiksmų atsisakant ginti viešąjį interesą, kuriose teismas negali spręsti dėl viešojo intereso pažeidimo buvimo ar nebuvimo, taip pat, teismams savo praktikoje labai ribojant asmenų, kurie gali ginti viešąjį interesą pagal Orhuso konvenciją ratą, gaunasi tokia situacija, kai tam tikra dalis viešojo intereso nebus apginta. Darbo autoriaus požiūriu, nepagrįstų ar nesąžiningų kreipusių į teismus skaičių turėtų riboti ne tokios dirbtinai sudaromos procesinės kliūtys, o dėl bylos pralaimėjimo teisme teisinės pasekmės – realiai patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas, turtinių ir neturtinių nuostolių dėl bylos iškėlimo pilnas atlyginimas ir kt., nes būtent tokie principai yra sėkmingai įgyvendinti ir veikia vakarų šalių demokratinėse valstybėse.

---

⁸⁸ Konferencijos „Viešasis interesas ir jo gynimas“ medžiaga: Markevičienė J. Visuomenės teisės ir galimybės ginti viešąjį interesą aplinkos ir kultūros paveldo srityje ikiteismine ir teismine tvarka. Interaktyvus šaltinis: <https://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>; Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 8 d.

⁸⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023-02-15 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-136-415/2023;

2. VIEŠOJO INTERESO APSAUGA ARCHITEKTŪROS ĮSTATYMO KONTEKSTE

2.1. Architektūros įstatymo priėmimą paskatinusios priežastys, poreikis ir tikslai

2005-05-18 dienos Vyriausybės nutarimu⁹⁰ buvo patvirtintas architektūros politikos kryptių aprašas, kurio 3 punkte pažymėta, kad architektūros kūrybos analizės, priežiūros, tvarkymo ir plėtros nuostatos fragmentiškai išdėstytos daugelyje Lietuvos Respublikos įstatymų, tačiau iki šiol nenustatytos valstybės architektūros politikos kryptys, numatančios architektūros, jos paveldo, šiuolaikinės architektūros kūrybos, jos įgyvendinimo ir priežiūros pagrindus.

2009-06-03 dienos Vyriausybės nutarimu⁹¹ buvo patvirtinta architektūros įstatymo koncepcija, kurioje akcentuota, kad jos pagrindu rengiamas Architektūros įstatymas įtvirtins, kad architektūra – šalies kultūros išraiška, atliekanti integruojantį ir inovacinį vaidmenį darnaus vystymosi procese, reguliuos architektūros srityje dalyvaujančių asmenų visuomeninius santykius, nustatys architektūrinės veiklos principus, architekto vertimosi profesine veikla sąlygas, jo profesines teises ir pareigas siekiant užtikrinti architektūros kokybę. Koncepcijoje įvardinti pagrindiniai rengiami Architektūros įstatymo tikslai yra: 1) nustatyti architektūrinės veiklos principus, kuriais vadovaujantis būtų vykdoma architektūrinė veikla; 2) nustatyti atskiras architekto profesinės veiklos sritis, architekto teises, pareigas ir atsakomybę profesinėje veikloje; 3) nustatyti valstybės ir savivaldybių institucijų kompetenciją architektūrinėje veikloje.

Architektūros įstatymo aiškinamajame rašte⁹² nurodoma, kad architektūra atspindi estetinę, meninę, kultūrinę, socialinę, ekonominę, mokslinę, techninę ir politinę ideologinę žmonių bendruomenių raidą, kad ji yra valstybės identiteto išraiška, atspindinti kultūrinį, socialinį, mokslinį, techninį, ekonominį, politinį valstybės išsivystymą, todėl architektūros kokybė yra viešojo intereso dalykas, kurį būtina reglamentuoti specialiuoju įstatymu.

Jau aiškinamajame rašte matome, kad Architektūros įstatymo projekte papildomai, t. y. ko nebuvo koncepcijoje, apibrėžiama viešojo intereso sąvoka architektų veikloje, aptariamas savivaldybės vyriausiojo architekto statusas, pateikiamos rekomendacijos projektavimo ir planavimo kainų skaičiavimui, reglamentuotas regioninių architektūros tarybų steigimas.

Architektūros įstatymo aiškinamajame rašte nurodomi šie pagrindiniai įstatymo tikslai:

1) Apibrėžti architektūros srities sąvokas ir jų vartojimą; 2) Nustatyti architekto veiklos principus

---

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 18 d. nutarimas Nr. 554 „Dėl Lietuvos Respublikos architektūros politikos kryptių aprašo patvirtinimo“; *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 64-2302.

⁹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 643 „Dėl Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo koncepcijos patvirtinimo“; *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 22-652.

⁹² Aiškinamasis raštas, *supra* note 44, p. 1.

ir apibrėžti viešąjį interesą, vykdant architekto veiklą; 3) Apibrėžti architekto veiklos sritis ir išskirti reglamentuojamą atestuoto architekto veiklą, kuriai vykdyti privaloma turėti architekto kvalifikacijos atestatą; 4) Nustatyti architektų rengimo reikalavimus, įteisinant penkerių metų trukmės studijas; 5) Įteisinti savivaldybės vyriausiojo architekto statusą; 6) Nustatyti reikalavimus architektūros kokybei siekti; 7) Nustatyti statinio architektūrinės ar urbanistinės idėjų išraiškos poreikį; 8) Nustatyti atvejus, kai siekiant architektūros kokybės rengiami konkursai statinio architektūrinėms ir urbanistinėms idėjoms išreikšti; 9) Nustatyti Architektūros plėtros kryptis; 10) Nustatyti reikalavimą parengti Statinių projektavimo ir teritorijų planavimo dokumentų rengimo darbų kainų skaičiavimo rekomendacijas; 11) Reglamentuoti regioninių architektūros tarybų steigimą; 12) Nustatyti valstybės, savivaldybių ir kitų institucijų ar įstaigų kompetencijos architektūros srityje; 13) Suteikti Lietuvos Respublikos architektų rūmams įgaliojimus ginti viešąjį interesą teisme.

Iš šių tikslų nagrinėjamai temai galbūt neaktualus ir nereikalaujantis platesnės diskusijos yra tik statinių projektavimo ir teritorijų planavimo dokumentų rengimo darbų kainų skaičiavimo rekomendacijų patvirtinimas, kadangi Aplinkos ministro įsakymu⁹³ priėmus tokias rekomendacijas, jų 5 punktas nustatė, kad rekomendacijų taikymas nėra privalomas. Taigi, kadangi tokių rekomendacijų laikymasis nėra privalomas, jų laikymasis nėra užtikrinamas kokios nors priemonėmis, o įkainių už projektavimo darbus klausimas paliktas spręsti rinkos ekonomikai, manytina, kad didelės įtakos projektuotojams ir statybos dalyviams jos nepadarė.

Tuo tarpu tikslas apibrėžti architektūros srities sąvokas ir jų vartojimą Architektūros įstatyme yra įgyvendintas ir jo 2 straipsnio 1-9 punktuose. Aktualiausia iš šių sąvokų yra architektūra, kuri prieš tai buvo įtvirtinta Statybos įstatymo 2 straipsnio 79 dalyje⁹⁴ ir reiškė funkcinį, erdvinį ir vizualiai suvokiamą meninį statinių, kraštovaizdžio ir teritorijų planavimo objektų formavimą. Taigi, matyti, jog „teritorijų planavimo objektai“ buvo pakeisti/pervadinti į „urbanistinius kompleksus“. Nei Statybos, nei Teritorijų planavimo įstatymai nepateikia „teritorijų planavimo objekto“ sąvokos, tačiau, kadangi Teritorijų planavimo įstatyme įtvirtintų Valstybės ir savivaldybės lygmens bendrųjų planų, specialiųjų ir detaliųjų planų objektai yra tam tikros teritorijos, iš kurių bendriausia – Lietuvos Respublikos teritorija (įskaitant kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną Baltijos jūroje), tai darytina grubi išvada, kad „teritorijų planavimo objektas“ yra visa Lietuvos Respublikos teritorija. Tuo tarpu „urbanistinio komplekso“ sąvoka taip nėra įtvirtinta jokiam norminiame teisės akte. Tačiau, kadangi urbanistika (lot. *urbanus* –

---

⁹³ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2020 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. D1-189 „Dėl Statinių projektavimo darbų kainų skaičiavimo rekomendacijų patvirtinimo“, TAR, 2020-05-05, Nr. 9434.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240, *Valstybės žinios*, 1996-04-10, Nr. 32-788, redakcija, galiojusi iki 2017-10-31.

miestiškas) apibrėžiama kaip mokslas, sistemiškai tiriantis miestą kaip kultūros reiškinių⁹⁵ arba kaip miestų projektavimas ir statyba⁹⁶, o kompleksas apibrėžiamas kaip (lot. *complexus* – junginys, derinys), funkciškai, kompoziciškai arba istoriškai susijusių statinių grupė⁹⁷, tai šios sąvokos reikšmė turėtų būti suprantama daugmaž kaip gyvenamųjų vietų (zonų) junginiai.

Daiva Veličkaitė⁹⁸ nurodo, kad perkeliant architektūros sąvoką į Architektūros įstatymą, ji buvo iš dalies pakoreguota, tačiau iš esmės patvirtinant tą pačią architektūros sprendinių apimtį – nuo konkrečių statinių iki bendro kraštovaizdžio formavimo. Pasak šios mokslininkės, apibrėžiant architektūros sąvoką, apimančią statinius, urbanistinius kompleksus ir visą kraštovaizdį, buvo pasinaudota Tarptautinės architektų sąjungos suformuotu architektūros apibrėžimu, todėl galima pripažinti, kad šis apibrėžimas atliepia šiuo metu vyraujančią architektūros sampratą, įvertinant ir minėtus visuomenės kaitos veiksmus.

Neišdėstant didelių prieštaravimų dėl įstatymų leidėjo minties ir dėl Daivos Veličkaitės pateiktos pozicijos, darbo autoriaus vertinimu, „urbanistinio komplekso“ sąvoka yra kiek sunkiau suprantama už „teritorijų planavimo objektą“, todėl nebe taip aiškiai suvokiama, kad architektūra apima ir teritorijų planavimo dokumentų rengimą. Manytina, kad nepakeistos sąvokos statinių [„panaudota daugiskaita“ – aut. past.] ir kraštovaizdžio formavimas labiau aprėpia sąvoką „urbanistinis kompleksas“, kadangi šis susideda iš didelio skaičiaus statinių, kurie natūralu, jog pakeičia kraštovaizdį. Tuo tarpu panaikintos sąvokos „teritorijų planavimo objektas“ tikrai nėra jokios galimybės pakeisti sąvoka statinių formavimas ir tik iš dalies – kraštovaizdžio formavimas, kadangi planuojant teritorijas ir numatant joms tam tikras funkcines paskirtis, galimai kraštovaizdis ir nebus keičiamas, tuo tarpu planavimas vis dėlto yra atliekamas.

Kiek kėblus ir architektūrinės idėjos sąvokos, kuri reiškia grafiškai, vizualiai atvaizduotus meninius statinio architektūros sprendinius, pateikiamus projektiniuose pasiūlymuose, įtvirtinimas, ji savo esme yra labai panaši į pačią architektūros sąvoką, nes jos abi reiškia vizualiai suvokiama, t. y. įgavusį materialųjį pavidalą, meninį sprendinį. Taip pat keista, kad architektūros idėja gali būti pateikiama tik projektiniuose pasiūlymuose, kurie pagal Statybos įstatymo 2 straipsnio 45 dalį suprantami kaip pasiūlymai, kurių tikslas – išreikšti projektuojamo statinio architektūros ir kitų pagrindinių sprendinių idėją ir kurie pateikiami kaip statinio projektuotojo parinkimo konkurso medžiaga ir (ar) informacija visuomenei apie numatomą statinių

---

⁹⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija; Interaktyvus šaltinis: <https://www.vle.lt/straipsnis/urbanistika/>; prijungimo laikas 2023 m. lapkričio 9 d.

⁹⁶ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Interneto versija <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 09 d.

⁹⁷ Visuotinė lietuvių enciklopedija; Interaktyvus šaltinis: <https://www.vle.lt/straipsnis/kompleksas-1/>; prijungimo laikas 2023 m. lapkričio 9 d.;

⁹⁸ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 24.

projektavimą. Todėl architektūrinės idėjos sąvoka tarsi neturi savo unikalumo, nes ją lengvai galėtų pakeisti ir architektūros ar projektinių pasiūlymų sąvokos.

Kitos sąvokos kaip urbanistika, urbanistinė erdvė, urbanistinė struktūra atitinka žodynuose ir enciklopedijoje pateiktas reikšmes ir lingvistinį jų aiškinimą, todėl yra lengvai suprantamos ir suvokiamos.

Įgyvendinant įstatymo leidėjo tikslą nustatyti architektūros plėtros kryptis Architektūros įstatyme tam yra skiriamas visas 14 straipsnis „Architektūros plėtra“. Iš esmės, šios architektūros plėtros kryptys turėtų būti įgyvendinamos per kitus Architektūros įstatyme įtvirtintus mechanizmus kaip architektų veiklos principų laikymąsi, viešojo intereso vykdant architektų veiklą užtikrinimą, architektų rengimo reikalavimų įvykdymą, architektų atestaciją ir architektūros kokybės kriterijų įgyvendinimą. Akivaizdu, kad architektūros plėtros kryptys yra deklaratyvaus pobūdžio politiniai, socialiniai ir ekonominiai tikslai, kurių įgyvendinimo nėra galimybės užtikrinti kokios nors prievartos priemonėmis, todėl jų inkorporavimas į įstatymą kažkiek prieštarauja pagrindiniams teisėkūros principams išreikšti imperatyvius reikalavimus, keliamus teisėkūroje dalyvaujantiems subjektams, siekiant sukurti vientisą, nuoseklią, darnią ir veiksmingą teisės sistemą⁹⁹.

Įgyvendinant tikslą nustatyti reikalavimus architektūros kokybei siekti Architektūros įstatymo 11 straipsnyje buvo įtvirtinta dešimt architektūros kokybės kriterijų. Labai tikėtina, kad šie architektūros kokybės kriterijai dėl jų abstraktumo, neaiškumo bei nebuvimo teisinio mechanizmo jų privalomumui užtikrinti, neveikė. Dėl šios priežasties siūlomame¹⁰⁰ Architektūros įstatymo 11 straipsnio pakeitime, vietoje dešimties architektūros kokybės kriterijų punktų liko aštuoni, be to, šie kriterijai yra ne tik išvardinami, tačiau ir apibrėžiama jų reikšmė, apimtis, o tai akivaizdžiai rodo siekį užtikrinti jų įgyvendinimą. Be to, siūlomoje 11 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad *Architektūros kokybės vertinimo metodiką* tvirtina aplinkos ministras, metodika nustato architektūros kokybės vertinimo būdą ir priemones pagal šio straipsnio 1 dalyje išvardytus architektūros kokybės kriterijus, atsižvelgus į kiekvieno kriterijaus vertinimo aspektus. Galiausiai, siūloma 4 dalis nustato, jog kiekviena savivaldybė parengia *metodikos taikymo gaires* atsižvelgdama į savivaldybės teritorijų ar jų dalių būdingus urbanistinių struktūrų ypatumus, architektūros objektų savitumus, laikantis teritorijų planavimo dokumentų sprendinių ir teisės aktų reikalavimų. Gairių rengimo ir jų teikimo visuomenei susipažinti tvarka nustatoma metodikoje.

---

⁹⁹ Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XI-2220, *Valstybės žinios*, 2012-09-22, Nr. 110-5564, 3 straipsnio 1 dalis;

¹⁰⁰ 2023-10-06 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 19782 „Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11¹, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 26, 27, 27¹, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 38, 39, 47, 49 <...> Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 7, 11, 13, 15, 17 ir 18 straipsnių <...> pakeitimo įstatymo“, *TAR*, 2023-10-06, Nr. 19782.

Gairių nuostatos taikomos kartu su metodika. Tai reiškia, kad vienas iš Architektūros įstatymo priėmimo tikslų – nustatyti reikalavimus architektūros kokybei, realiai nebuvo įgyvendintas ir neveikė, kadangi architektūros kokybės kriterijai ir jų taikymas nebuvo aiškus bei užtikrintas kokia nors jų įgyvendinimo tvarka bei imperatyviu laikymusi, todėl įstatymų vykdomoji valdžia siekia pakeisti tokią situaciją.

Tikslai nustatyti statinio architektūrinės ar urbanistinės idėjų išraiškos poreikį ir atvejus, kai siekiant architektūros kokybės, rengiami konkursai statinio architektūrinėms ir urbanistinėms idėjoms išreikšti labai susiję, nes pirmasis yra antrojo pasekmė. Aiškinamajame rašte šie tikslai grindžiami tuo, kad yra nustatomi atvejai, kada yra privalomai rengiami konkursai, o jų dalyviai statinio architektūrinei idėjai išreikšti rengia projektinius pasiūlymus ar teritorijos vystymo koncepcijai suformuoti išreiškia urbanistinę idėją. Daiva Veličkaitė¹⁰¹ architektūrinius konkursus, kaip vieną iš efektyviausių architektūros kokybės užtikrinimo priemonių, laiko tam tikra teisinio reguliavimo naujove. Aiškinamajame rašte nurodoma, kad tokių konkursų organizavimas, vertinimo kriterijų ir reikalavimų konkrečioje situacijoje nustatymas, viešas projektų aptarimas sudarytų galimybę riboti nepagrįstus statytojo interesų prioritetus prieš visuomenės interesus, įvertinti kitas architektūros kokybę sąlygojančias aplinkybes. Akivaizdu, kad prievolės organizuoti tokius konkursus įstatyme įtvirtinimas tarsi turėtų užtikrinti ir viešojo intereso architektūroje apsaugą, kadangi konkursų dalyvius vertintų kvalifikuoti komisijos nariai, o juose galėtų aktyviai dalyvauti ir savo nuomonę pareikšti ir visuomenė. Tą patvirtina aiškinamojo rašto teiginys, kad įstatyme numatytos konkursų rengimo, ekspertinio vertinimo ir kitos procedūros, yra skirtos viešojo intereso architektūros srityje užtikrinimui. Tačiau, iš vėliau šiame darbe išdėstomų argumentų ir pavyzdžių dėl Architektūros įstatymo 13 straipsnio 2 dalies nuostatų realaus įgyvendinimo, bus matyti, kad toks įstatymų leidėjo tikslas susiduria su problemomis, kadangi trūksta teisinių mechanizmų užtikrinti savivaldybių tarybų pareigų įgyvendinimą.

Daiva Veličkaitė¹⁰² kritikuoja šį sąrašą, kadangi į jį nepateko viešojo naudojimo pastatai, viešosios erdvės (aikštės, skverai, želdynai) ir kiti visuomenei svarbūs objektai, be to, akcentuoja tai, kad reikšmingų objektų, kuriems privalomi architektūriniai konkursai, sąrašus dar turi patvirtinti kiekvienos savivaldybės taryba. Mokslininkė¹⁰³ pateikia informaciją, kad praėjus metams po Architektūros įstatymo įsigaliojimo, tokius sąrašus buvo patvirtinusios tik Vilniaus miesto ir Klaipėdos miesto savivaldybės, kurios, nepaisant gana plačių įstatyme įtvirtintų kriterijų, nustato kur kas mažiau visuomenei svarbių objektų. Šiuo metu Vilniaus miesto savivaldybės

---

¹⁰¹ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 115.

¹⁰² *Ibid.*, p. 118.

¹⁰³ *Ibid.*, p. 119.

taryba yra nusprendusi praplėsti¹⁰⁴ tokių reikšmingų objektų sąrašą ir pripažinti šiuos objektus, kurių architektūrinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti projektų konkursus: 1) aukštybinius pastatus (aukštesnius nei 35 m); 2) pastatus, viršijančius Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrajame plane nurodytą vyraujančią užstatymo aukštį; 3) religinės paskirties pastatus, didesnius nei 1000 kv. m. bendrojo ploto; 4) viešbučių, administracinės, prekybos, paslaugų, kultūros, transporto, mokslo, gydymo, poilsio, sporto, gyvenamosios ir specialiosios paskirties objektus, didesnius kaip 5000 kv. m bendrojo ploto, senamiestyje, Vilniaus miesto centrinėje dalyje (pagal pridėdamą schemą), o likusioje miesto teritorijoje 10000 kv. m ir didesnio bendrojo ploto; 5) Vilniaus miesto savivaldybės ir valstybės biudžeto lėšomis finansuojamus didesnius kaip 2000 kv. m bendrojo ploto administracinės, kultūros, mokslo, gydymo, sporto, transporto ir specialiosios paskirties objektus ar jų priestatus; 6) statinius teritorijų planavimo dokumentuose numatytais atvejais. Matyti, kad nuo pirmojo tarybos sprendimo toks sąrašas pasipildė 2, 3 ir 4 punktais¹⁰⁵, o svarbiausias būtent tas, kad architektūrinės idėjos konkursus bus būtina skelbti dėl savivaldybės ir valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų didesnių nei 2000 kv. m ploto statinių. Be to, tarybos sprendimo¹⁰⁶ 2 punkte yra nustatyta, kad vyriausiasis architektas gali priimti sprendimą ir dėl kitų savivaldybės lėšomis finansuojamų objektų architektūrinių idėjų įvertinimo būtinybės, jeigu objektai yra iki 2000 kv. m. bendrojo ploto administracinės, kultūros, mokslo, gydymo ir sporto objektai ar jų priestatai arba tai viešosios erdvės – aikštės, skverai, parkai, taip pat viešose erdvėse statomi pastatai ir statiniai, mažosios architektūros objektai.

Taigi, Vilniaus miesto savivaldybės taryba savo sprendimu stengiasi užpildyti (ir Daivos Veličkaitės¹⁰⁷ įvardintą) Architektūros įstatyme įtvirtinto reikšmingų objektų sąrašo spragą dėl galėjimo tokiais objektais pripažinti ir viešąsias erdves (aikštės, skverai, želdynai) bei kitus visuomenei svarbius objektus. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad Architektūros įstatymo 13 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas sąrašas yra baigtinis, kyla abejonių dėl tokio Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimo kaip norminio administracinio akto atitikties aukštesnės galios teisės aktui, būtent, Architektūros įstatymui. Todėl statytojai (užsakovai) sulaukę reikalavimo organizuoti tokius architektūrinės idėjos konkursus, galėtų ginčyti šią savo pareigą kreipdamiesi į administracinę teisumą dėl konkretaus norminio teisės akto teisėtumo patikrinimo.

---

¹⁰⁴ 2022 m. kovo 9 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 1-1355 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje projektuojamų objektų, kurių architektūrinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti projektų konkursus“.

¹⁰⁵ Interaktyvus šaltinis: <https://vilnius.lt/lt/2022/03/09/vis-daugiau-sostines-statiniu-bus-planuojami-architekturiniu-konkursu-keliu-2/>; prijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

¹⁰⁶ 2022-03-09 Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 1-1355 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje projektuojamų objektų, kurių architektūrinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti projektų konkursus“.

¹⁰⁷ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 118.

Kita vertus, STT Antikorupcinio vertinimo išvadoje¹⁰⁸ kaip kritinės antikorupcinės pastabos nurodomai tai, kad tarybos sprendimu galima nepagrįstai siaurinamas Architektūros įstatyme nustatytas statinių, kurių projektams turėtų būti rengiami architektūriniai konkursai, sąrašas bei tai, kad tarybos sprendimas įtvirtina Architektūros įstatyme nenumatytą galimybę neorganizuoti architektūrinių konkursų, kai jie privalomi¹⁰⁹.

2022-09-13 dieną tokį sprendimą¹¹⁰ priėmė ir Kauno savivaldybės taryba, kuri nusprendė, jog architektūriniu, urbanistiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingi objektai yra: 1) aukštybiniai pastatai, kurių aukštis daugiau kaip 30 m; 2) Kauno miesto centrinėje dalyje projektuojami didesni kaip 5000 kv. m viešieji pastatai, o likusioje Kauno miesto teritorijoje – 10 000 kv. m ir didesni viešieji pastatai, kurių projektavimas ir (ar) statyba finansuojama valstybės ar Kauno miesto savivaldybės biudžeto lėšomis; 3) statiniai teritorijų planavimo dokumentuose numatytais atvejais. Be to, šio sprendimo antruoju punktu administracijos direktoriui suteikta teisė teikti Kauno miesto savivaldybės tarybai svarstyti sprendimų projektus dėl kitų objektų reikšmingais objektais. Vėlgi, toks tarybos sprendimo turinys kelia abejonių dėl sprendimo atitikties aukštesnės galios teisės aktui, kadangi juo galima bus išplečiamas Architektūros įstatymo 13 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas sąrašas ir iš pareiškėjų reikalaujama organizuoti tokius architektūrinės idėjos konkursus, kurie nėra privalomi pagal įstatyminių reglamentavimą.

Atlikus teisės aktų paiešką ir analizę nustatyta, kad be šiame darbe paminėtų Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos savivaldybių, objektų, kurių architektūrinėms idėjoms įvertinti bus privaloma skelbti projektų konkursus, sąrašus yra pasitvirtinusi tik Prienų rajono savivaldybė¹¹¹ [*„į jį įtraukiant tik tris konkrečius statinius“ – aut. past.*], nors Lietuvos architektų rūmai 2021-03-23 raštu kreipėsi į visas savivaldybių administracijas ir prašė inicijuoti tokių sąrašų sudarymą ir patvirtinimą¹¹², o 2021-04-02 įvyko nuotolinė diskusija dėl Architektūros įstatymo 13 straipsnio įgyvendinimo.

---

¹⁰⁸ 2023-10-12 Specialiųjų tyrimų tarnybos išvada Nr. 4-01-8428; Interaktyvus šaltinis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c5a7f960698911eea182def3ac5c11d6?positionInSearchResults=0&searchMode=IUIID=e099c1a3-1bd0-464e-af92-c340dd48355f>; prijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.;

¹⁰⁹ Nes tarybos sprendimo 3 punkte įtvirtinta, kad šis Sprendimas *netaikomas* objektams, kurių projektai *atitinka Vilniaus miesto savivaldybės nustatytus architektūros ir urbanistikos sprendinių kokybės reikalavimus* ir dėl šių projektų yra *gauta teigiama Lietuvos architektų sąjungos Architektūros-urbanistikos ekspertų tarybos ar Lietuvos architektų rūmų Vilniaus regioninės architektūros tarybos vertinimo išvada* (3.1 papunktis); *kartotiniams projektams, kuriems jau buvo rengtas architektūrinis konkursas* (3.2 papunktis);

¹¹⁰ 2022-09-13 Kauno savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-419 „Dėl Kauno miesto savivaldybės teritorijoje planuojamų ar projektuojamų architektūros objektų pripažinimo architektūriniu, urbanistiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingais objektais“;

¹¹¹ 2019-11-27 Prienų rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T3-298; Interaktyvus šaltinis: <https://www.teisineinformacija.lt/prienai/document/6139>; prijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

¹¹² Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/lietuvos-architektu-rumu-kreipimasis-i-visas-savivaldybiu-administracijas/>; prijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

Tokia situacija leidžia daryti išvadą, kad Architektūros įstatymo tikslai nustatyti statinio architektūrinės ar urbanistinės idėjų išraiškos poreikį ir atvejus, kai siekiant architektūros kokybės, rengiami konkursai, liko pilnai neįgyvendinti. Net ir tos savivaldybės, kurios pasitvirtinusios tokių tikslų įgyvendinimo sąlygas ir tvarką, vis tiek yra kritikuojamos Lietuvos architektų rūmų¹¹³ ir Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos dėl priimtų tvarkų kokybės, nepageidautinų jų taikymo pasekmių ir galimų korupcijos apraiškų.

Dar vienas architektūros įstatymo priėmimo tikslas nustatyti valstybės, savivaldybių ir kitų institucijų ar įstaigų kompetencijos architektūros srityje aiškinamas tuo, kad nors įstatymo projekte nustatytos savivaldybių tarybų, administracijos direktoriaus ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų funkcijos atitinka Vietos savivaldos įstatymo, kitų įstatymų reguliavimą, tačiau, siekiant įstatymo tikslų įgyvendinimo, siūloma funkcijas, susijusias su architektūros srities klausimais, perskirstyti ir jų vykdymą suteikti specialistams pagal kompetenciją. Daiva Veličkaitė¹¹⁴ pažymi, kad priimant Architektūros įstatymą ir jame numatant naujas vietos savivaldos institucijų pareigas, Vietos savivaldos įstatymas atitinkamai keičiamas nebuvo – jame iki šiol nėra nė vienos – nei savarankiškosios, nei valstybės perduotos – funkcijos, kuri būtų siejama su architektūriniais konkursais, o ir pati architektūros sąvoka jame pavartota tik kartą, apibrėžiant specialiuosius architektūros reikalavimus, kaip savivaldybės administracijos išduodamą dokumentą. Taigi, pasak jos, Architektūros įstatyme numatyta savivaldybės tarybos pareiga sudaryti atitinkamus objektų sąrašus, jos nepriskiriant nei savarankiškosioms, nei valstybės deleguotoms funkcijoms ir neišsprendžiant finansavimo, atsakomybės ir kitų klausimų, gali būti kvestionuojama per Konstitucijoje įtvirtintą valstybės valdymo ir vietos savivaldos, kaip dviejų viešosios valdžios sistemų, sąveiką. Be to, pasak šios teisės mokslininkės, galima kelti tiek konstitucingumo ir įstatymų suderinamumo, tiek ir nustatyto teisinio reguliavimo efektyvumo klausimus.

Pritariant tokioms mintims ir prisimenant situaciją, kad per šešis Architektūros įstatymo galiojimo metus vos kelios savivaldybių tarybos yra priėmusios sprendimus dėl architektūrinių, valstybinių ar viešojo intereso požiūriu reikšmingų objektų sąrašų patvirtinimo, kurie beje, dar yra ir smarkiai kritikuojami pačių Architektų rūmų bei kitų subjektų, darytina išvada, kad įstatymo priėmimo tikslas nustatyti valstybės, savivaldybių ir kitų institucijų ar įstaigų kompetencijos architektūros srityje nebuvo pasiektas. Tai sukėlė grandininę reakciją, nes savivaldybės taryboms nesudarius reikšmingų objektų sąrašų, savivaldybių administracijų direktoriai negali įgyvendinti kitos Architektūros įstatymo 16 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos pareigos teikti informaciją. Galima

---

¹¹³ Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/architekturiniai-konkursai-kokybes-paieska-ar-formalizmas/> prijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

¹¹⁴ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 120.

teigti, kad šios Architektūros įstatymo nuostatos, jų realiai neįgyvendinus praktikoje bei nesukūrus papildomų instrumentų (kitų įstatymų pakeitimai, poįstatyminiai aktai, finansavimo šaltinių numatymas ir pan.) jų įgyvendinimui, tarsi buvo atmestos ir neįsitvirtino. Labai svarbu pažymėti, kad toks neįsitvirtinimas įvyko ne visuomenėje, tačiau tarp viešojo administravimo subjektų, daugelius iš kurių ignoravo jiems Architektūros įstatymu nustatytas pareigas.

Architektūros įstatyme įteisinant savivaldybės vyriausiojo architekto statusą buvo nustatyti kvalifikaciniai reikalavimai asmenims, siekiantis eiti šias pareigas. Toks asmuo, analogiškai kaip ir architektai, privalo būti baigęs ne trumpesnes kaip penkerių metų universitetines architektūros krypties nuolatinės formos studijas ir įgijęs atitinkamą magistro kvalifikacinį laipsnį, taip pat, turėti bent vieną iš įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytų įstatymų nustatytą profesinę patirtį, tai yra, kada nors praeityje būti buvusiu atestuotu architektu.

Prieš tai savivaldybės vyriausiojo architekto statusas buvo reglamentuotas iki 2017-10-31 dienos galiojusio Teritorijų planavimo įstatymo 41 straipsnyje, kuris numatė, jog savivaldybių administracijų valstybės tarnautojais, atliekančiais savivaldybės vyriausiojo architekto funkcijas, numatytas šiame įstatyme ir kituose įstatymuose, turi teisę būti asmenys, turintys aukštąjį universitetinį meno studijų srities architektūros krypties ar lygiavertį aukštąjį universitetinį architektūrinį išsilavinimą ir 3 metų darbo stažą teritorijų planavimo ar ypatingų statinių projektavimo arba teritorijų planavimo valstybinės priežiūros srityse.

Taigi, matyti, jog naujuoju reglamentavimu yra nustatomi aukštesni reikalavimai savivaldybės vyriausiesiems architektams. Dabar reikalaujama tik architektūros krypties magistro kvalifikacinio laipsnio, o ne aukštojo universitetinio [„tenkina ir bakalaurų laipsnis“ – aut. past.] meno studijų srities architektūros krypties išsilavinimo, be to, reikalaujama ne bet kokios patirties, t. y. 3 metų darbo stažo nurodytose srityse [„tenkina ir teritorijų planavimo valstybinės priežiūros sritys“ – aut. past.], tačiau atestuoto architekto darbo patirties, reiškiančiu, kad savivaldybės vyriausiasis architektas kažkada praeityje turėjo būti įgijęs atestuoto architekto kvalifikaciją, tačiau jos neprivalo išsaugoti eidamas šias pareigas. Tačiau Daiva Veličkaitė¹¹⁵, cituodama Teritorijų planavimo įstatymo komentarą¹¹⁶ paaiškina, kad reikalavimas turėti galiojantį kvalifikacijos atestatą nebuvo nustatytas, teigiant, kad to priežastis – rajoninėse savivaldybėse jaučiamas specialistų trūkumas, todėl pasak jos, ir toliau susidaro situacijos, kai žemesnės kvalifikacijos architektas tikrina aukštesnės kvalifikacijos architektų sprendimus. Taigi, matome, kad Architektūros įstatymas neįtvirtina idealiojo savivaldybės vyriausiojo architekto statuso modelio, o dėl sudėtingos situacijos pritraukiant kvalifikuotus asmenis į darbą periferinėse

---

¹¹⁵ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 124.

¹¹⁶ Klimas, E., *supra* note 28, p. 671.

savivaldybėse, pasirinktas kompromisinis variantas ir leista tokias pareigas eiti ne aukščiausios įmanomos kvalifikacijos ir neprivalantiems tobulinti savo kvalifikaciją asmenims. Tai gali kelti problemų ne tik užtikrinant teisės aktų, o kartu ir viešojo intereso laikymąsi architektūroje, tačiau ir sukelti įtampas bei nepasitikėjimą architektūros praktikų tarpe, kai kils nepasitenkinimai ir kritika dėl žemesnės kvalifikacijos architektų priimamų privalomų administracinių teisės aktų teisingumo ir jų kokybės. Kita vertus, reikia pripažinti, kad vyriausiojo architekto kvalifikacijos reikalavimai tapo kur kas aukštesni ir konkretesni, o šio tikslo įgyvendinimas kartu padės įgyvendinti ir kitus Architektūros įstatymo tikslus.

Tuo tarpu aptariant savivaldybės vyriausiojo architekto funkcijas, tai įstatyme yra įtvirtinti ženklūs ir aiškumo įnešantys pakeitimai, nustatant, kad vyriausiasis architektas: 1) dalyvauja rengiant savivaldybės bendrąjį planą, savivaldybės dalies bendrąjį planą ar detaliuosius planus; 2) raštu pritaria projektiniams pasiūlymams ir teritorijų vystymo koncepcijoms; 3) derina architektūrinių konkursų sąlygas ir dalyvauja pasiūlytų idėjų vertinimo komisijoje; 4) atlieka kitas šiame ir kituose veiklą, kurią turi teisę vykdyti architektai, reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytas funkcijas architektūros, teritorijų planavimo ir statybos srityse, sprendžia su architektūra susijusius teritorijų funkcinio, erdvinio ir meninio aplinkos formavimo klausimus.

Iki tol, vyriausiesiems architektams buvo nustatytos tik tokios pareigos: 1) pagal Teritorijų planavimo įstatymo 26 straipsnio 4 dalį dalyvauti teritorijų planavimo komisijos darbe (būti komisijos pirmininku); 2) pagal Statybos įstatymo 23 straipsnio 16 dalies 1 punktą, tikrinti pastato atnaujinimo (modernizavimo) projekto sprendinių atitiktį nustatytiems reikalavimams. Kitas funkcijas architektūros srityje, įskaitant ir statybą leidžiančių dokumentų išdavimą, galėdavo atlikti savivaldybės administracijos ir joms vadovaujantis administracijos direktorius, kuris tvirtindamas darbuotojų pareigybes, galėdavo visus su architektūra susijusius darbus pavest atlikti bet kuriam administracijos darbuotojui. Tas buvo pažymėta ir Aiškinamajame rašte¹¹⁷.

Architektūros įstatymo 10 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad savivaldybių administracijų direktoriai turi užtikrinti ir atsako už tai, kad šio straipsnio 2 dalyje nurodytas funkcijas atliktų straipsnio 1 dalyje nurodyti savivaldybių vyriausieji architektai, o tą savivaldybių administracijų direktoriai gali įgyvendinti būtent pagal aktualios redakcijos Vietos savivaldos įstatymo 34 straipsnio 6 dalies 2 punkte įtvirtintą teisę organizuoti savivaldybės administracijos darbą.

Taigi, manytina, kad naujos savivaldybės vyriausiojo architekto funkcijos ir suteikta diskrecijos teisė spręsti pačius svarbiausius savivaldybėse iškylančius klausimus bei priimti svarbiausius su architektūra susijusius sprendimus, neabejotinai padės pasiekti ir kitus Architektūros įstatymo priėmimo tikslus bei prisidės prie viešojo intereso apsaugos. Taip yra, nes

---

¹¹⁷ Aiškinamasis raštas, *supra* note 44, p. 6.

tik specifinį išsilavinimą ir pakankamą patirtį sukaupę asmenys galės priimti sprendimus šioje jautrioje srityje ir šios užduotys nebebus paliekamos kitiems valstybės tarnautojams.

2.2. Architektas, jo veiklos principai ir kvalifikacijos atestavimas, nuobaudų architektams skyrimas kaip viešojo intereso apsaugos priemonė

Architektūros įstatymo autoriai pažymi¹¹⁸, kad vieni iš įstatymo priėmimo tikslų buvo nustatyti architekto veiklos principus, nustatyti architektų rengimo reikalavimus, įteisinant penkerių metų trukmės studijas, apibrėžti architekto veiklos sritis ir išskirti reglamentuojamą atestuoto architekto veiklą, kuriai vykdyti privaloma turėti architekto kvalifikacijos atestatą.

Architektūros įstatymo 2 straipsnio 1 dalis nustato, kad architektas – fizinis asmuo, turintis šiame įstatyme nustatytus reikalavimus atitinkantį išsilavinimą. Architektūros įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad architektas turi būti baigęs ne trumpesnes kaip penkerių metų (ne mažiau kaip 300 studijų kreditų apimties) universitetines architektūros krypties nuolatinės formos studijas ir įgijęs atitinkamą magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam lygiavertę aukštojo mokslo kvalifikaciją. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/36/EB 46 straipsnio 1 dalis nustato¹¹⁹, kad architekto rengimą turi sudaryti iš viso ne trumpesnės kaip ketverių metų trukmės studijos pagal dieninio mokymo programą arba šešerių metų trukmės studijos, iš kurių ne trumpiau kaip trejus metus mokomasi pagal dieninio mokymo programą universitete arba lygiavertėje mokymo institucijoje.

Taigi, matyti, jog Architektūros įstatyme įtvirtinami net aukštesni nei direktyvoje 2005/36/EB išsilavinimo reikalavimai architektui, o tai turėtų prisidėti prie viešojo intereso architektų veikloje apsaugos, kadangi studijų kokybės, kuri pasireiškia ir pagrindinių architektų principų diegimu, įtaka viešojo intereso apsaugai yra logiška bei suprantama, o ją pripažįsta ir teisės mokslas¹²⁰.

Tuo tarpu direktyvoje 2005/36/EB architekto rengimui iškelti reikalavimai, nurodantys, kad asmuo įgytų žinių ir įgūdžių (pvz., *gebėjimą kurti architektūros projektus, kurie atitiktų tiek estetinius, tiek techninius reikalavimus*), darbo autoriaus manymu yra įtvirtinti Architektūros įstatymo 4 straipsnyje „Architektų veikla“, pagal kurį įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje numatyta išsilavinimą įgiję architektai gali: 1) rengti šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytus dokumentus vadovaujant atestuotam architektui; 2) projektuoti viešąsias erdves, kraštovaizdį ir

---

¹¹⁸ Aiškinamasis raštas, *supra* note 44, p. 4.

¹¹⁹ 2005-09-07 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo, OL 2005 L 255.

¹²⁰ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 64.

urbanistines struktūras; 3) projektuoti želdynus; 4) projektuoti interjerą; 5) kurti architektūros elementų ir objektų dizainą; 6) vykdyti architektūros mokslinę ir (arba) pedagoginę veiklą; 7) atlikti architektūros ekspertinį vertinimą; 8) vykdyti kitą įstatymuose numatytą veiklą.

Taigi, tik rengdami Architektūros įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytus statinio projektus, teritorijų planavimo dokumentus, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus, saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentus, architektai veiklą vykdo tik vadovaujami kvalifikacijos atestatą turinčių architektų. Kitose srityse: viešųjų erdvių, kraštovaizdžio, urbanistinių struktūrų, želdynų, interjero projektavime, architektūros elementų ir objektų dizaino kūrime, atliekant ekspertinį vertinimą ir t.t., architektui užtenka vien įgyto universitetinio išsilavinimo, nors ir šioje srityje neabejotinai egzistuoja viešasis interesas ir gali būti priimami visuomenei reikšmingi sprendimai.

Iš esmės paprastuoju požiūriu, architektai yra pakankamai kvalifikuoti atlikti identišką užduotį ir imtis lygiai tokių pačių darbų kaip ir atestuoti architektai, tačiau to negali daryti savarankiškai ir norėdami vykdyti tokius darbus, privalo užsitikrinti atestuoto architekto vadovavimą. Nesilaikymas tokių reikalavimų ne tik daro atlikus projektavimo darbus prieštaraujančiais imperatyviems teisės aktų reikalavimams, todėl niekiniais ir negaliojančiais, tačiau ir užtraukia administracinę atsakomybę pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 363 straipsnį¹²¹. Vykdydamas architekto veiklą asmuo kaupia architekto profesinę patirtį¹²², kuri yra reikalinga architekto kvalifikacijos atestatui gauti.

Tuo tarpu remiantis pateikiama sąvoka, atestuotas architektas yra architektas, turintis architekto kvalifikacijos atestatą¹²³, o iš esmės identiška nuostata yra įtvirtinta ir Architektūros įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje. Įstatyme yra įtvirtinta¹²⁴, kad architektai, kurių profesinė kvalifikacija pripažinta pagal Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymą, turi teisę, be šio įstatymo 4 straipsnyje nurodytos veiklos, šio įstatymo 8 straipsnyje nurodytuose įstatymuose nustatytais atvejais vykdyti šio įstatymo 8 straipsnyje nurodytą veiklą.

Todėl esminis skirtumas tarp atestuoto architekto ir architektūros srityje išsilavinimą įgijusio architekto yra tas, kad atestuotas architektas yra teisės aktų nustatyta tvarka išlaikęs profesinių ir teisinių žinių egzaminą, gavęs Architektūrų rūmų išduotą kvalifikacijos atestatą, kuris yra galiojantis, ir gali pats rengti Architektūros įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytus dokumentus, o architektas tą daryti tik vadovaujant atestuotam architektui.

---

¹²¹ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso Nr. XII-1869, *TAR*, 2015-07-10, Nr. 11216, 363 straipsnis nustato, kad statinio projektavimas neturint teisės verstinis šia veikla, užtraukia baudą.

¹²² Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425, *TAR*, 2017-06-19, Nr. 10247, 2 straipsnio 2 punktą.

¹²³ Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425, *TAR*, 2017-06-19, Nr. 10247, 2 straipsnio 5 punktą.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425, *TAR*, 2017-06-19, Nr. 10247, 7 straipsnio 3 dalis ir 8 straipsnio 1 dalis.

Be to, tik atestuoti architektai yra Architektų rūmų nariais ir yra įsipareigoję laikytis¹²⁵ Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso, nustatančio visų Europos architektų profesinio elgesio standartą. Tuo tarpu architektams joks teisės aktas tokios prievolės nenustato.

Architektų rūmų įstatymo 4 straipsnio 1 dalis nustato, kad rūmų nariais privalo būti visi atestuoti architektai, besiverčiantys atestuoto architekto veikla, taip pat, jais gali būti ir architektai, kurių teisė verstis atestuoto architekto veikla pripažinta Lietuvos Respublikoje. Taigi, Architektų rūmų nariais galima tapti tik įgijus architekto kvalifikacijos atestatą ir, po kvalifikacijos atestato įgijimo, pateikus prašymą dėl įrašymo į Architektų rūmų narių sąrašą.

Kita architektus vienijanti organizacija – Lietuvos architektų sąjunga¹²⁶, kuri yra savarankiška, savanoriška kūrybinė organizacija, vienijanti diplomuotus architektus, turinčius aukštąjį architektūrinį išsilavinimą. Tačiau šios organizacijos veiklos pagrindas yra savanoriškas būrimasis į kolektyvinius darinius ir savanoriškas savo interesų atstovavimas, kuriam norminiu teisės aktu nėra suteikti jokie įgaliojimai, viešojo administravimo ar savivaldos funkcijos. Todėl nors ši sąjunga taip pat vienija ir Architektūros įstatymu aptariamus architektus, nors ji turi savo etikos kodeksą ir etikos komisiją, kuri svarsto architektų veiksmus, tačiau jos veiklos pagrindui trūkstant norminio reglamentavimo, jos veikla plačiau šiame darbe nebus nagrinėjama.

Išsiaiškinus pagrindinius skirtumus tarp atestuoto architekto ir architekto, vadovaujantis lingvistiniu teisės normų aiškinimo metodu, galime konstatuoti, kad Architektūros įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti pagrindiniai architektų veiklos principai yra taikomi tiek atestuojamam architektui, tiek ir architektui. Analogiškai yra ir dėl šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinto viešojo intereso vykdant architektų veiklą, kurio laikymąsi privalo užtikrinti ir atestuotas, ir neatestuotas architektas. Galiausiai, neišskiriant kvalifikacijos atestato turėjimo ar neturėjimo, Architektūros įstatymo 5 straipsnis nurodo, kad architektai privalo: 1) laikytis šio įstatymo ir kitų įstatymų, reglamentuojančių veiklą, kurią turi teisę vykdyti architektai, reikalavimų; 2) kelti savo profesinę kvalifikaciją; 3) vadovautis šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytais architektų veiklos principais ir šio įstatymo 11 straipsnyje nurodytais architektūros kokybės kriterijais; 4) nusišalinti nuo veiklos ar darbo, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai gali išreikšti nepagarbą ir daryti neigiamą įtaką architektūrai, žmonėms, visuomenei, kultūrai ir architekto profesinei reputacijai; 5) užtikrinti viešojo intereso įgyvendinimą; 6) laikytis Lietuvos Respublikos architektų rūmų patvirtinto Architektų profesinės etikos kodekso reikalavimų.

Įdomu tai, kad Architektūros įstatymo aiškinamajame rašte buvo nurodyta, kad iki įstatymo įsigaliojimo reikės parengti Architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso, tvirtinamo

---

¹²⁵ Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/profesine-etika/profesines-etikos-kodeksas/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

¹²⁶ Interaktyvus šaltinis: <http://www.architektusajunga.lt/apie-las/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

Architektų rūmų, projektą. Tačiau tokio Architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso parengta nebuvo, tačiau vietoje jo, Statybos įstatymo 12 straipsnio 14 dalyje nurodyta¹²⁷, kad atestavimą atliekanti organizacija sustabdo kvalifikacijos atestato galiojimą architektams, kai jų veikloje nustatomi Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso pažeidimai. Architektų rūmai priėmė sprendimą tiesiogiai taikyti Europos architektų taryboje patvirtintą dokumentą, tuo tarpu įpareigojimas atestuotiesiems architektams laikytis Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso taip pat Seimo buvo įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos statybos įstatyme¹²⁸. Todėl visi Lietuvoje atestuoti architektai yra įsipareigoję laikytis šio Etikos kodekso.

Atlikus matematinius skaičiavimus Architektų rūmų viešiname Atestuotų architektų sąrašė¹²⁹, gauname, kad šiuo metu Lietuvoje yra 1 390 atestuoti architektai, tuo tarpu Lietuvos architektų sąjunga¹³⁰ nurodo, kad ji vienija 638 narius – diplomuotus architektus. Taigi, susidaro tokia kuriozinė situacija, kai, nepaisant to, kad ir neatestuoti architektai Architektūros įstatymu yra įpareigojami laikytis šio įstatymo ir kitų įstatymų, reglamentuojančių architektų veiklą reikalavimų, vadovautis architektų veiklos principais ir architektūros kokybės kriterijais, užtikrinti viešojo intereso įgyvendinimą, tačiau nemažiau kaip 638 architektai, o tikėtina, kad ir dar daugiau, savo veiklą vykdo praktiškai be sukurta teisinę reguliavimą užtikrinančios priežiūros – numatytų sankcijų ir jas galinčio taikyti subjekto.

Dar vienas momentas, kad pagal Statybos įstatymo 12 straipsnio 14 dalies¹³¹ reglamentavimą tik atestuoti architektai yra įpareigoti laikytis Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso reikalavimų ir už šio etikos kodekso nuostatų pažeidimą susilaukti sankcijų, kadangi liko neįgyvendintas Architektūros įstatymo 5 straipsnio 6 punkto nurodymas architektams laikytis Architektų rūmų patvirtinto Architektų profesinės etikos kodekso reikalavimų. Todėl formaliai žiūrint architektai jokių įstatyminių reglamentavimų nėra įpareigoti ar įsipareigoję laikytis etikos kodekso normų, ko pasekoje nebaudžiami gali daryti tokio pobūdžio pažeidimus pasisavinti kito architektūros paslaugų teikėjo intelektualinę nuosavybę ar neteisėtai pasinaudoti jo idėjomis.

Šios problemos galbūt nėra tokios akivaizdžios pagrindinėje ir labiausiai matomoje architektų veikloje rengiant Architektūros įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytus statinio projektus, teritorijų planavimo dokumentus, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus, saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentus,

---

¹²⁷ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas Nr. I-1240;

¹²⁸ Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/profesine-etika/profesines-etikos-kodeksas/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

¹²⁹ Interaktyvus šaltinis: <https://laris.lt/iframe-architects?term=&page=69>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

¹³⁰ Interaktyvus šaltinis: <http://www.architektusajunga.lt/apie-las/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 10 d.

¹³¹ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas Nr. I-1240;

kadangi šiose srityje neatestuoti ir sankcijų galintys išvengti architektai veiklą vykdo tik vadovaujami kvalifikacijos atestatą turinčių architektų. Tačiau, kitose kartais nemažiau matomose srityse: viešųjų erdvių, kraštovaizdžio, urbanistinių struktūrų, želdynų formavime, architektas gali padaryti grubių Architektūros įstatymo pažeidimų, grubiai pažeisti architektų etiką ar viešąjį interesą, o tokiu atveju jam, pagal specialiuosius architekto veiklą reglamentuojančius teisės aktus negręstų jokia atsakomybė.

Todėl darbo autoriaus manymu, daugelyje architektų veiklos sričių, kurios nereikalauja atestuoto architekto dalyvavimo, jam pačiam vykdant darbus ar jiems vadovaujant, viešasis interesas architektų veikloje yra visiškai neapsaugotas ir vienintelis kelias jo užtikrinimui yra viešojo intereso gynimas jau atlikus pažeidimą.

Toks darbo autoriaus vertinimas atitinka ir Dainos Veličkaitės¹³² atliktą situacijos analizę, kuri teigė, kad pažeidimų atveju tik atestuotiesiems architektams būtų įmanoma taikyti tam tikras nuobaudas, įskaitant ir tai, kad Rūmai galėtų kelti klausimą dėl tik atestuotų architektų (savo narių) profesinės etikos pažeidimų, nors pareiga laikytis profesinės etikos reikalavimų nustatyta visiems architektams. Vadinasi, daugeliu visuomenei reikšmingų atvejų architektų statusą apibrėžiančios Architektūros įstatymo nuostatos yra tik deklaratyvios, nesukelia teisinių padarinių, nesukuria architekto teisių ir pareigų pusiausvyros, o tokia padėtis nėra palanki siekiui užtikrinti viešojo intereso įgyvendinimą.

Tuo tarpu kalbant apie atestuotus architektus, jau galima būtų teigti, kad nuobaudų atestuotiesiems architektams skyrimas yra efektyvi ir sėkmingai taikoma viešojo intereso apsaugos priemonė. 2022 metais¹³³ dažniausiai pasitaikiusios atestuotų architektų kvalifikacijos atestatų galiojimo sustabdymo priežastys – kvalifikacijos tobulinimo reikalavimų nevykdymas, dėl šios priežasties 27 atestuotiesiems architektams buvo sustabdytas atestatų galiojimas, 8 architektams panaikintas architekto kvalifikacijos atestato galiojimas. Viso nuo Architektūros įstatymo įsigaliojimo Profesinės etikos tarybos išnagrinėjo 68 atvejus dėl galimo profesinės etikos pažeidimo arba beveik po 10 atvejų kas metus, kas atsižvelgiant į beveik 1 400 atestuotų architektų skaičių, darbo autoriaus manymu nėra didelis skaičius ir gali pagrįsti teiginį, kad Etikos kodekso pažeidimai tarp architektų nėra dažni.

Pagal Architektūros įstatymo 9 straipsnio 2 dalį Architektų rūmai šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytuose įstatymuose nustatytais atvejais, tvarka ir terminais neterminuotam laikui išduoda architekto kvalifikacijos atestatus, taip pat keičia, sustabdo ar panaikina architekto

---

¹³² Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 66.

¹³³ Lietuvos architektų rūmų 2022 m. veiklos ataskaita; Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Rumu-veiklos-ataskaita-uz-2022-m.-GALUTINE-2023-03-22.pdf>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 12 d.

kvalifikacijos atestatų galiojimą, panaikina architekto kvalifikacijos atestatų galiojimo sustabdymą. Statybos įstatymas¹³⁴ teigia, kad atestavimą atliekanti organizacija sustabdo kvalifikacijos atestato galiojimą architektams, kai jų veikloje nustatomi etikos kodekso pažeidimai, o Architektų rūmų įstatymo 11 straipsnio 1 dalis numato atestuoto architekto kvalifikacijos atestato galiojimo sustabdymą, panaikinimą, įspėjimo jam skyrimą kituose įstatymuose numatytais. Pagal Architektų rūmų įstatymo 10 straipsnį yra įsteigiama Rūmų profesinės etikos taryba, kuri yra rūmų organas ir nagrinėja rūmų narių drausmės bylas dėl architektų profesinės etikos kodekso pažeidimų. Architektų rūmų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis numato, kad Architektų rūmų priimti sprendimai dėl architektų kvalifikacijos atestatų galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo arba jų galiojimo panaikinimo gali būti skundžiami teismui.

Taigi, matyti, kad net ir esant aiškiam teisiniam reglamentavimui dėl nuobaudų skyrimo, tokios priemonės poveikis gali atsirasti tik praėjus ilgam laiko tarpui. Tai yra, atestuojamam architektui padarius Etikos kodekso ar imperatyvių teisės aktų reikalavimų pažeidimą, iki galutinės nuobaudos taikymo ir jos pasekmių įgyvendinimo dar turi būti nueitas ilgas procedūrinis kelias. Etikos kodekso pažeidimo atveju turi būti priimta Profesinės etikos tarybos rekomendacija Architektų profesinio atestavimo komisijai dėl kvalifikacijos atestato galiojimo sustabdymo, panaikinimo ar įspėjimo skyrimo. Tuo tarpu Architektų profesinio atestavimo komisijai priėmus sprendimą, ji teikia išvadą Architektų rūmams, kurie jau sprendžia dėl architektų kvalifikacijos atestatų galiojimo sustabdymo arba jų galiojimo panaikinimo, įspėjimo pareiškimo ir pan. Galiausiai, Architektų rūmų sprendimai šiais klausimais dar gali būti skundžiami teismui, kartu prašant taikyti reikalavimų užtikrinimo priemones – laikiną Architektų rūmų sprendimo galiojimo sustabdymą¹³⁵. To pasekoje nuo atestuoto architekto padaryto pažeidimo padarymo iki realių sankcijų įgyvendinimo gali praeiti ne vieneri metai, o tuo metu pažeidimą padaręs architektas gali toliau vykdyti savo veiklą. Darbo autoriaus manymu, pačių lengviausių drausminių nuobaudų – įspėjimo ir kvalifikacijos atestato galiojimo sustabdymo atvejais, tokio sprendimo priėmimo teisę būtų galima patikėti Architektų profesinio atestavimo komisijai, o nebūtinai Architektų rūmų tarybai.

Tačiau bet koku atveju, vien pilnai ir tinkamai sureglamentuoto nuobaudų atestuotiems architektams teisinio mechanizmo egzistavimas, taip pat, pakankamai detalaus teisinio

---

¹³⁴ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas Nr. I-1240, *Valstybės žinios*, 1996-04-10, Nr. 32-788.

¹³⁵ Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. rugpjūčio 16 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eAS-377-1047/2023 buvo patenkintas Lietuvos architektų rūmų atskirasis skundas ir panaikinta Vilniaus apygardos administracinio teismo 2023 m. gegužės 23 d. nutartis bei atmetas pareiškėjų K. B. ir D. K. prašymą dėl reikalavimų užtikrinimo priemonių taikymo atmeti, motyvuojant, kad pareiškėjai neįrodė, jog gali būti padaryta neatitaisoma arba sunkiai atitaisoma didelė žala, t. y. neįrodė vienos iš būtinųjų reikalavimo užtikrinimo priemonės taikymo sąlygų, nors pirmosios instancijos teismas buvo sustabdęs Lietuvos architektų rūmų Sprendimo galiojimą.

reglamentavimo, susijusio su atestuotų architektų veiklos principais, įsipareigojimais ir profesinės etikos nuostatomis, buvimas, leidžia teigti, kad viešojo intereso apsauga, atestuotų architektų veikloje yra pakankamai efektyvi ir funkcionuojanti. Taip yra, nes galiojančiais teisės aktais ir tvarkomis yra pilnai sureglamentuotas atestuoto architekto išsilavinimo įgijimas, jo pareiga išlaikyti teisinių ir profesinių žinių egzaminus ir gauti bei išlaikyti kvalifikacijos atestatą, taip pat, detalūs etikos kodekso reikalavimai ir aiškios nuobaudų taikymo taisyklės, kartu sudaro tokią poveikio priemonių sistemą, kuri užtikrina viešojo intereso laikymąsi, o kartu ir jo apsaugą.

2.3. Regioninės architektūros tarybų steigimo svarba ir jų veiklos problematika

Siekiant¹³⁶ statinių architektūros, urbanistinių kompleksų, nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, teritorijų planavimo, kraštovaizdžio formavimo sprendinių viešumo, architektūros srities klausimų nagrinėjimo ir rekomendacijų teikimo, pasiūlymų, išvadų rengimo ir architektūros kokybės vertinimo, Architektūros įstatymu buvo nutarta sudaryti teritoriniu principu veikiančias Regionines architektūros tarybas. Pasak įstatymo autorių, Architektūros tarybų ekspertų rekomendacinio (patariamojo) pobūdžio profesionalus argumentuotas vertinimas būtų grindžiamas visuomenės interesus išreiškiančiais architektūros kokybės kriterijais, o rekomendacijos, išvados galėtų tapti privalomomis tik tuomet, jeigu institucijos, pagal kompetenciją jas įvertinusios, nuspręstų jų nuostatas įtraukti į specialiuosius architektūros ar kitus privalomuosius reikalavimus¹³⁷.

Iš tiesų, Architektūros įstatymo 18 straipsnio 1 dalies teisės normos struktūra ir aiškinimas lemia, kad RAT pasiūlymai, rekomendacijos ir išvados yra rekomendacinio (patariamojo) pobūdžio ir nėra privalomos jokiam privačiam asmeniui ar viešojo administravimo subjektui. Daiva Veličkaitė savo tyrimuose¹³⁸ pabrėžia tokio kolegialaus ekspertinio vertinimo poreikį ir naudą, kadangi egzistuoja poreikis atskleisti abstrakčių kokybės kriterijų turinį ir įvertinti, ar parengtų teritorijų planavimo dokumentų, projektinių pasiūlymų ar statinių projektų architektūriniai sprendiniai atitinka šiuos kriterijus. Pasak šios teisės mokslininkės, išskyrus savivaldybės vyriausiuosius architektus, visų kitų architektūros srityje veikiančių subjektų (derinančių, tikrinančių, statybą leidžiančius dokumentus išduodančių institucijų) galimybė remtis specialiosiomis architektūros žiniomis yra apribota vien jau tuo, kad jiems netaikomas kvalifikacijos reikalavimas, todėl siekiant architektūros kokybės yra reikalingos kitos priemonės,

---

¹³⁶ Aiškinamasis raštas, *supra* note 44, p. 8.

¹³⁷ *Ibid.*, p. 9.

¹³⁸ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 178 ir straipsnis „Pasitikėjimo reikšmė ir jo kūrimo prielaidos architektūros ekspertinio vertinimo procese“ iš Architektūros kokybės užtikrinimo priemonės. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Technika, 2017;

kurios leistų perteikti ekspertines žinias, jomis pagrindžiant administracinį sprendimą. Galiausiai, buvo akcentuojama, jog RAT įtvirtinimas įstatyme gali būti laikomas geru pavyzdžiu, kad teisė gali inicijuoti taip pat svarbiomis pripažįstamų neteisinių priemonių veikimą visuomenei svarbiais tikslais: RAT posėdžiai yra vieši, jų motyvuotos išvados yra plačiai viešinos, tai sudaro sąlygas ne tik skaidrinti priimamus administracinius sprendimus, bet ir šviesti visuomenę architektūros kokybės klausimais.

Praėjus vieneriems metams po Architektūros įstatymo įsigaliojimo Daiva Veličkaitė kaip Lietuvos architektų rūmų pirmininkė pateikė komentarą¹³⁹, kad RAT išvados ir pasiūlymai sukėlė nemažai diskusijų visuomenėje, tačiau pabrėžė, jog bandymai stabdyti jų veiklą tik dar kartą patvirtino jų veiklos reikšmę ir prasmę. Tikėtina, kad buvo kalbama apie Konkurencijos tarybos pastabas, jog architektų įtraukimas į RAT darbą ir kitų architektų projektų vertinimą gali kelti interesų konfliktą, taip pat, apie vieną su privačiu architektų biuru kilusį ginčą dėl pripažinimo negaliojančiais Architektų rūmų sprendimus dėl RAT sudėties sudarymo. 2019 metais Konkurencijos taryba¹⁴⁰ gavusi informacijos dėl Architektų rūmų ir RAT veiksmų bei teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių architektų veiklą, galimo prieštaravimo konkurencijos taisyklėms, paskelbė, kad teisinė situacija, kai RAT nariai vertina kitų architektų projektus ir kartu vykdo ūkinę veiklą bei vienu metu priklauso keliems priežiūros organams, gali lemti interesų konfliktą, kas yra nesuderinama su Konkurencijos įstatymo reikalavimais.

Todėl atsižvelgus į Konkurencijos tarybos pasiūlymus¹⁴¹, buvo parengtas Architektūros įstatymo Nr. XIII-425 8, 9, 10 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymas, kuriuo siekiant patikslinti RAT sudėtį, pakeista įstatymo 18 straipsnio 3 dalis: papildant ją profesinių asociacijų (Lietuvos architektų sąjungos, Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjungos ir Restauratorių sąjungos) atstovais, ir nustatant, kad šių ir kitų (aukštųjų mokyklų) institucijos į tarybą skirtų po vienodą skaičių (ne mažiau 2) atstovų. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjungos ir Lietuvos Respublikos restauratorių sąjungos narių skaičius yra nedidelis lyginant su kitomis organizacijomis, pvz., Lietuvos architektų sąjunga, kurių nariai deleguojami į Tarybas ir siekiant

---

¹³⁹ Straipsnis-interviu „Pirmasis Architektūros įstatymo gimtadienis“; Interaktyvus šaltinis: <https://sa.lt/pirmasis-architekturos-istatymo-gimtadienis/>; Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 13 d.

¹⁴⁰ Interaktyvus šaltinis: https://kt.gov.lt/uploads/publications/docs/4405_4dd98d7259ea2fe896a036200514a62e.pdf; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 13 d.

¹⁴¹ Aiškinamajame rašte „Dėl Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 8, 9, 10 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo, <...> pakeitimo įstatymo projektų“ nurodoma, kad: „Tačiau, kaip savo išvados nurodė Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba (toliau – KT), dėl nepakankamai aiškaus reglamentavimo ar netinkamo įstatymo nuostatų taikymo susidarė situacija, kai galimai pažeidžiamas sąžiningos konkurencijos laisvės principas. Į KT kreipėsi ūkio subjektai dėl Rūmų ir Tarybų veiksmų bei teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių architektų veiklą, galimo prieštaravimo konkurencijos taisyklėms. KT pateikė pasiūlymus įvertinti dabartinį teisinį reguliavimą ir pašalinti galimus prieštaravimus sąžiningos konkurencijos laisvės principui“; Interaktyvus šaltinis: https://www.e-tar.lt/rs/lasupplement/d04bfbf0b17611eba871a26c1fc3fbc1/7ffa1c40b18011eba871a26c1fc3fbc1/format/ISO_PDF/; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 13 d.

proporcingo šių institucijų atstovavimo atsižvelgus į jų narių skaičių, siūloma nustatyti, kad šias institucijas atstovautų ne mažiau, kaip po vieną narį. Kartu sudėjus, šias institucijas atstovautų, ne mažiau, kaip 2 atstovai. Taip sudaromos prielaidos platesniam specialistų ratui dalyvauti, vertinant architektų projektus.

Taigi, matyti, kad Konkurencijos tarybos prevenciniame rašte išdėstytos rekomendacijos nebuvo įgyvendintos tiesmukai ir pavyzdžiui, nebuvo uždrausta RAT nariams vykdyti ūkinę veiklą ir konkuruoti architektūrinių paslaugų rinkoje, kas yra sveikintinas dalykas¹⁴², tačiau vis dėlto pokyčių buvo atlikta tikrai didelių ir esminių.

Pirmiausiai, šiais pakeitimais buvo padidintas RAT sudėties kokybinis rodiklis, kadangi į jos sudėtį buvo įtraukta daugiau asmenų iš meno kūrėjų organizacijų, kurių veikla yra susijusi su architektūra ir kurie bus baigę universitetines architektūros krypties studijas arba kraštovaizdžio architektūros krypties studijas, tai yra, įstatymų pakeitimu jau detaliau reglamentuojamas tarybos narių išsilavinimas ir profesinė patirtis. Prieš tai galiojusi įstatymo redakcija neužtikrino, kad į RAT kvalifikuotus architektus skirs nurodytos ministerijos, o Lietuvos savivaldybių asociacijai apskritai buvo leista į šias tarybas deleguoti asmenis, neturinčius architekto išsilavinimo¹⁴³.

Taip pat, siekiant RAT veiklos objektyvumo ir skaidrumo ar užkirsti kelią asmeninių ilgalaikių ryšių, kurie galimai trukdytų priimti objektyvius sprendimus, susiformavimui, buvo pakeista įstatymo 18 straipsnio 4 dalis ir nustatyta, kad RAT nariu asmuo gali būti renkamas ar skiriamas ne daugiau kaip dviem kadencijoms iš eilės. Taip pat, nurodoma, kad RAT nuostatuose būtų įtvirtinta teisė rotacijai tarybos viduje ir tarp skirtingų tarybų. Numatoma prievolė nariams nusišalinti ir suteikiama teisė pareikšti jiems nušalinimą. Galiausiai, numatyta, kad RAT nuostatus ir sudėtį tvirtina Architektų rūmų taryba gali patvirtinti tik suderinusi su Aplinkos ir Kultūros ministerijomis.

Kaip matyti, šiais pakeitimais buvo siekiama apriboti stagnaciją RAT sudėtyse, per kadencijų skaičių užtikrinti narių kaitą, taip pat, galimybę rotuotis, kas darbo autoriaus manymu, yra iš tiesų protingi žingsniai ne tik stengiantis neleisti RAT atsirasti korupcijos apraiškoms, tačiau ir užtikrinti progresyvių idėjų, šviežio mąstymo ir naujų protų atsiradimą tarybų veikloje. Visiškai sveikintinas įstatymo leidėjo žingsnis įstatyme įtvirtinti RAT narių pareigą nusišalinti nuo klausimo nagrinėjimo, kai gali kilti interesų konfliktas, kaip ir asmenų teisės kreiptis į Architektų rūmus, jeigu RAT nariai nevykdė įtvirtintos prievolės nusišalinti nuo sprendimų priėmimo, nes taip yra užkardomas teisinis nihilizmas, kai sutampa tyrimo objektas ir subjektas.

---

¹⁴² Pavyzdžiui, remiantis Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo Nr. IX-2066, *Valstybės žinios*, 2004-04-06, Nr. 50-1632, 60 straipsnio 1 dalimi ir Advokatų tarybą sudaro 11 narių, iš kurių 10 yra praktikuojantys advokatai, turintys ne mažesnę kaip dešimties metų advokato veiklos stažą.

¹⁴³ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 180.

Nors ir ne tokie reikšmingi pakeitimai, tačiau labiau orientuoti į viešojo intereso užtikrinimą, buvo Architektūros įstatymo 18 straipsnio papildymas naujomis 10 ir 11 dalimis, kuriomis RAT posėdžiuose stebėtojų teisėmis buvo leista dalyvauti savivaldybių vyriausiesiems architektams ir nevyriausybinių organizacijų atstovams. Vyriausiojo architekto, atsakingo už konkrečios savivaldybės teritorijos funkcinę, erdvinę aplinkos formavimą, nuomonė turėtų padėti geriau suprasti svarstomų objektų savivaldybės teritorijoje vystymo kryptis, tendencijas, ypatumus, aplinkybes, būtų naudingas siekiant architektūros ir urbanistinės kokybės¹⁴⁴.

Tuo tarpu nevyriausybinių organizacijų atstovams buvo numatyta galimybė dalyvauti RAT posėdžiuose stebėtojų teisėmis dėl viešojo intereso įgyvendinimo, kadangi suinteresuotos visuomenės dalyvavimas padėtų pažinti skirtingus interesus vystomų objektų ir jų konteksto atžvilgiu, juos tarpusavyje suderinti, užtikrinti viešojo intereso įgyvendinimą¹⁴⁵. Taigi, į viešojo intereso apsaugai įsteigtų RAT darbą įtraukus ir suinteresuotos visuomenės atstovus, buvo dar labiau akcentuojamas poreikis viešoms konsultacijoms su visuomene, taip pat, užtikrinama ir visuomenės žinojimo teisė, pasireiškianti galėjimu gauti visą informaciją apie jos interesus galinčius įtakoti veiksniai. Primintina, kad ir Europos Sąjunga, siekdama užtikrinti „teisės į aplinką“ tinkamą įgyvendinimą ir apsaugą, priėmė dvi direktyvas¹⁴⁶ dėl visuomenės teisės gauti informaciją apie aplinką ir visuomenės dalyvavimo rengiant su aplinka susijusius sprendimus, todėl tam tikra prasme šiais Architektūros įstatymo 18 straipsnio pakeitimais yra išplečiamos visuomenės teisės dalyvauti jų aplinką keičiančiuose procesuose su galimybe išsakyti motyvuotas ir argumentuotas pastabas.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2021-06-30 Nr. XIV-498 Architektūros įstatymo Nr. XIII-425 8, 9, 10 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymu dar nebuvo numatoma nustatyti RAT veiklos finansavimo pagrindų¹⁴⁷, atitinkamai ir narių apmokėjimo sąlygų. 2021-05-18 dieną Architektūrūmai kreipėsi į Aplinkos ministeriją su prašymu¹⁴⁸ skirti dalį Aplinkos ministerijos biudžeto lėšų RAT veiklos finansavimui, kadangi rūmai, kaip profesinę savivaldą įgyvendinantis juridinis asmuo, neturėtų išimtinai patys iš savo biudžeto, kuris didžiąją dalimi susideda iš narių sumokėtų mokesčių, finansuoti suinteresuotos visuomenės dalies interesų gynimo procedūrų.

---

¹⁴⁴ Aiškinamasis raštas, *supra* note 44, p. 6.

¹⁴⁵ *Ibid.*, p. 9.

¹⁴⁶ 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl visuomenės teisės gauti informaciją apie aplinką ir Tarybos direktyvos 90/313/EEB pripažinimo netekusia galios (2003/4/EB) ir 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB ryšium su visuomenės dalyvavimu ir teise kreiptis į teismą (2003/35/EB).

¹⁴⁷ Pagal tuo metu galiojusios redakcijos Architektūros įstatymo Nr. XIII-425, TAR, 2017-06-19, Nr. 10247, 18 straipsnio 6 dalį, Regioninės architektūros tarybas techniškai aptarnauja ir jų darbą organizuoja Lietuvos Respublikos architektūrūmai regioninės architektūros tarybos nuostatuose nustatyta tvarka.

¹⁴⁸ Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Del-regioniniu-architekturos-tarybu-veiklos-finansavimo.pdf>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 13 d.

Todėl 2022-06-30 dieną buvo priimtas Architektūros įstatymo 18 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XIV-1371, pagal kurį, teikiant šio straipsnio 14 dalyje nurodytas RAT išvadas ir (ar) rekomendacijas, už tarybų posėdžių organizavimą, techninį aptarnavimą ir tarybų narių darbo apmokėjimą Aplinkos ministerija skiria Architektų rūmams valstybės biudžeto lėšas iš Aplinkos ministerijos papildomų valstybės biudžeto asignavimų, skirtų RAT funkcijoms atlikti. Pagal naująją šio 18 straipsnio 14 dalį, valstybės biudžeto lėšas Architektų rūmai naudoja RAT posėdžiams organizuoti, techniniam aptarnavimui ir šių tarybų narių darbui apmokėti, kai išvados ir (ar) rekomendacijos teikiamos valstybės ir (ar) savivaldybių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ar kitų viešųjų juridinių asmenų, suinteresuotų dėl savivaldybės teritorijoje vystomų objektų, prašymu ar regioninių architektūros tarybų iniciatyva. Galiausiai, nauja 18 straipsnio 15 dalis nustatė, kad teikiant šio straipsnio 14 dalyje nenurodytas RAT išvadas ir (ar) rekomendacijas, valstybės biudžeto lėšos neskiriamos ir už šių funkcijų atlikimą apmoka užsakovas RAT nuostatuose nustatyta tvarka.

Darbo autoriaus manymu, RAT veiklos finansavimo klausimų išsprendimas neabejotinai turėtų prisidėti prie efektyvesnio jų darbo. Nepaisant to, jog Aplinkos ministro įsakymu nustatytas atlygio už darbą RAT posėdžiuose dydis nebus analogiškas tam, kurį architektas gauna dirbdamas savo tiesioginį darbą projektavime, tačiau tam tikras atsilyginimas už visuomeniniais pagrindais dirbamą darbą vis tiek skatins šį darbą atlikti kuo kokybiškiau. Kita vertus, finansavimu bus padengiamos visos einamos išlaidos, patiriamos dėl RAT darbo: patalpų išlaikymo, atvykimo į posėdžius, kanceliarinės, IT technologijų ir panašios sąnaudos, jau vien kurių Architektų rūmai tikėtina negalėtų užtikrinti ir kas galėtų paralyžiuoti tarybų darbą.

Kitas prie efektyvesnio RAT darbo prisidedantis pakeitimas, kad už privačiai prašomas pateikti tarybų išvadas ir (ar) rekomendacijas, apmoka tokias paslaugas užsakęs užsakovas nuostatuose nustatyta tvarka, kadangi taip tarnybos galės išvengti akivaizdžiai nepagrįstų ir nesąžiningų prašymų, kuriais naudojantis įstatymo 18 straipsnio 5 dalies suteikiamomis teisėmis, siekiama ne viešojo intereso apsaugos, tačiau privačių ekonominių ar konkurencinių tikslų įgyvendinimo.

Paanalizavus 2022 metų¹⁴⁹ Architektų rūmų veiklos ataskaitą matyti, jog per 2022 metus Vilniaus RAT gavo 19 prašymų ir pasiūlymų svarstymui, iš kurių svarstė 18 projektų bei priėmė 18 sprendimų. Ataskaitoje nurodoma, kad Vilniaus RAT iniciatyva svarstymų nebuvo, o daugiausia svarstymų buvo dėl to, kad įsigaliojus naujai Vilniaus miesto savivaldybės tvarkai,

---

¹⁴⁹ Lietuvos architektų rūmų 2022 m. veiklos ataskaitos 21-29 puslapiai;

taikomai objektams, kurie turi būti parinkti architektūrinio konkurso būdu, didesnė dalis vertinamų projektų buvo pateikiami būtent šiuo¹⁵⁰.

Kauno RAT per 2022 metus svarstė 8 projektus bei priėmė 8 sprendimus, o vienu atveju svarstymas vyko Kauno RAT iniciatyva. Įdomu pastebėti aktyvų šio RAT darbą, nes Kauno RAT ne tik turėjo pastabų projektavimo darbų sprendiniams, tačiau papildomai pateikė keletą rekomendacijų Kauno miesto savivaldybės Urbanistikos skyriui. Pavyzdžiui, jog privalu koreguoti Aukštybinių pastatų išdėstymo Kauno teritorijoje specialųjį planą, kad galėtų šioje miesto vietoje atsirasti daugiau aukštybinių pastatų, suformuojant išraiškingą architektūrinę kompoziciją. Arba jog reikia užbaigti pradėtą rengti Kauno Naujamiesčio ir senamiesčio specialiojo plano rengimą.

Klaipėdos RAT per 2022 metus svarstė 7 projektus bei priėmė 7 sprendimus, Šiaulių RAT priėmė 4 sprendimus, o Panevėžio RAT per ataskaitinį laikotarpį svarstymų nebuvo.

Taigi, iš tokios statistikos matyti, kad ne per seniausiai įsteigtos RAT 2022 metais dar nebuvo gavusios didelio kiekio prašymų pateikti savo išvadas ar rekomendacijas, o savo iniciatyva tokios pareigos ėmėsi vos vieną kartą. 2023 metų statistika rodo, kad RAT tiriamų atvejų skaičius nuosekliai mažėjo, o tam įtakos galimai turėjo ir ekonominė, finansinė situacija nekilnojamojo turto rinkoje. Darbo autoriaus manymu, objektyvūs kriterijai – Vilniaus miesto savivaldybės tarybos nustatytas teisinis reglamentavimas galėtų lemti prašymų pateikti išvadas Vilniaus RAT padidėjimą, kadangi tokiais žingsniai būtų išvengiama architektūrinio konkurso organizavimo, taip sutaupant laiko ir finansinių kaštų.

Išanalizavus pozityviuosius RAT įsteigimo ir veiklos momentus, būtų galime pereiti ir prie negatyviųjų ir probleminių. Pirma problema, su kuria susidurtų teisininkas praktikas, ką laikyti atsakovu byloje dėl Vilniaus RAT priimtoms neigiamoms ir galimybės nerengti architektūrinio konkurso nenumatančios vertinimo išvados, kuri sukeltų pareiškėjui neigiamas teises pasekmes – pareigą skelbti projektų konkursus architektūrinėms idėjoms įvertinti. Architektūros įstatymu, nepaisant net kelių jo pakeitimų, nėra nustatomas RAT teisinis statusas. Viena vertus, nurodoma, kad RAT nuostatus ir sudėtį, suderinusi su Aplinkos ministerija ir Kultūros ministerija, tvirtina Architektų rūmų taryba, o tarybos narius siūlo net keletas skirtingų subjektų, kas galimai reikštų šių institucijų atsakomybę už dalyvavimą suformuojant tarybas. Kita vertus, Architektūros įstatyme numatyta, kad RAT techniškai aptarnauja ir jų darbą organizuoja Architektų rūmai tarybų nuostatuose nustatyta tvarka, o ir valstybės biudžeto lėšas, skirtas RAT posėdžiams organizuoti, techniniam aptarnavimui ir šių tarybų narių darbui apmokėti, naudoja architektų rūmai. Galiausiai,

---

¹⁵⁰ Pagal 2022 m. kovo 9 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimo Nr. 1-1355 3.1. papunktį, skelbti projektų konkursų nereikia tiems objektams, kurių projektai atitinka Vilniaus miesto savivaldybės nustatytus architektūros ir urbanistikos sprendinių kokybės reikalavimus ir dėl šių projektų yra gauta teigiama bei galimybę nerengti architektūrinio konkurso numatanti Lietuvos architektų rūmų Vilniaus regioninės architektūros tarybos vertinimo išvada;

o galbūt atsakovais byloje turėtų būti konkretūs tarybos nariai, kurie balsavo už pareiškėjui nepalankaus sprendimo ar išvados priėmimą¹⁵¹.

Todėl iš Architektūros įstatymo teisinio reglamentavimo, o ir RAT nuostatų¹⁵² nėra aišku, ar RAT yra savarankiški juridiniai asmenys, ar tai yra Architektų rūmų organai. Pirmuoju atveju, būtų keisti sprendimai perduoti visą RAT veiklos organizavimą ir finansavimą Architektų rūmams, o antruoju atveju, Architektų rūmai nepagrįstai turėtų prisiimti visą atsakomybę už kitų institucijų veiksmus, tvirtinant RAT veiklą bei deleguojant narius į RAT sudėtį.

LVAT 2009 m. liepos 10 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. AS-525-431-09, buvo išnagrinėta labai panaši situacija, kurioje LVAT nurodė, kad skundžiamą aktą priėmė Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba, todėl ši institucija ir turi būti atsakovu byloje, nepaisant to, kad ji neturi juridinio asmens teisinio statuso, nes tokios praktikos laikėsi LVAT ir anksčiau nagrinėtose savo bylose (*bylos Nr. A¹⁴-1139/2007, A⁵⁰²-235/2008, P⁵⁵⁶-66/2009*).

Nagrinėjamu atveju ir RAT, ir Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos prižiūrimos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos yra sudaromos analogiškai, tai yra, tokiu principu, kad narius skiria kelios skirtingos institucijos. Todėl būtų galima teigti, kad ir RAT, nors ir neturi juridinio asmens statuso, šios galėtų būti atsakovėmis teisme. Primintina, kad tik Vilniaus RAT, jos sprendimo negalint skųsti ikiteismine tvarka pvz. Architektų rūmams, suteikta teisė priimti išvadą dėl galimybės nerengti architektūrinio konkurso. Tokios teigiamos išvados nepriėmimas sukeltų pareiškėjui neigiamas teises pasekmes ir jam tektų pareiga rengti architektūrinį konkursą. Todėl iš esmės, vienintelis tokios asmens teisių gynimo būdas – kreiptis į teismą dėl jam neigiamas teises pasekmes sukeliančios išvados panaikinimo.

Tačiau yra sudėtinga prognozuoti kokia linkme būtų formuojama teismų praktika dėl RAT rekomendacijų, išvadų ir pasiūlymų ginčijimo. Vis dėlto, skiriasi RAT ir Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų veiklą reglamentuojančių nuostatų teisės normos, skiriasi ir sprendimų pobūdis ir reikšmė, nes RAT sprendimai yra daugiau patariamąjo pobūdžio ir šiuo aspektu išsiskiria vienintelė Vilniaus RAT. Todėl įstatymų leidėjui nepatikslingus RAT teisinio statuso arba nepradėjus formuoti teismų praktikai ginčijant minėtus tarybų sprendimus, teisės praktikams yra gana sudėtinga padaryti išvadą dėl tokio tipo skundo pateikimo galimybės ir tinkamo atsakovo nustatymo.

---

¹⁵¹ Remiantis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240, *Valstybės žinios*, 1996-04-10, Nr. 32-788, 27 straipsnio 27 dalies teisės normos, teigiančios, kad atsakovais šiose bylose laikomi asmenys, nepritarę statybą leidžiančio dokumento išdavimui, ir statybą leidžiantį dokumentą atsisakęs išduoti subjektas, analogija.

¹⁵² 2017 m. lapkričio 10 d. Lietuvos architektų rūmų tarybos sprendimas Nr. T17/10-1 „Dėl regioninių architektūros tarybų nuostatų patvirtinimo“.

Tuo tarpu, jeigu RAT veiksmis ar sprendimais būtų padaroma žala, tai nukentėję asmenys atsakovu tokioje byloje laikytų Lietuvos Respubliką¹⁵³, tik vėlgi, kiltų klausimas kas turėtų atstovauti Lietuvos Respubliką – ar Architektų rūmai, ar konkreti Regioninė architektūros taryba, ar Aplinkos ir Kultūros ministerijos. Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos neveikimo atsakovei Lietuvos valstybei atstovavo Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos¹⁵⁴, todėl galimai ir nagrinėjamu atveju Lietuvos Respubliką atstovautų Architektų rūmai.

Kitą svarbią ir įdomią RAT veiklos problemą išskiria Daiva Veličkaitė¹⁵⁵ – profesinės etikos principų laikymosi užtikrinimą, kadangi visi Architektų rūmų nariai (visi atestuoti architektai) yra varžomi Etikos kodekso reikalavimų, o už Etikos kodekso reikalavimų pažeidimą įstatymai numato ir konkrečią nuobaudą – kvalifikacijos atestato galiojimo sustabdymą. Autorė pažymi, kad Etikos kodekse numatomi ne tik nešališkumo, sąžiningumo ir kiti bendrieji profesinės etikos principai, bet ir konkretesni reikalavimai, aktualūs ekspertinio vertinimo veiklai – pareiga nuolat tobulinti savo kvalifikaciją, atsakomybė už pasitelkiamus kitus specialistus, piktavališkos kritikos ribojimą, pareiga susisiekti su vertinamo objekto kūrėju, draudimas eiti bet kokias pareigas vertintame projekte, konfidencialumas ir kt. Pasak šios mokslininkės, Architektų rūmų siūlomi ekspertai į RAT patenka tik per visuotinius rinkimus – tokiu būdu visų atestuotų architektų pareiškiamas pasitikėjimas užtikrina ir aukštą jų kvalifikaciją, ir tam tikras šiai veiklai būtinas žmogiškąsias savybes, tačiau Architektūros įstatymu negarantuojama, kad taip bus skiriami ir tokiais pat principais veiks kiti RAT nariai.

Pritariant tokiai pozicijai, kad Lietuvos architektų sąjungos, Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjungos, universitetinių aukštųjų mokyklų ir Restauratorių sąjungos suvažiavimo skiriami nariai nėra įsipareigoję laikytis Etikos kodekso, papildomai galima iškelti klausimą ar RAT narys – atestuotas architektas nepažeidžia kodekso 4.11 papunkčio reikalavimo nekritikuoti kito architekto darbo piktavališkai arba nesąžiningai ir nesistengti jo diskredituoti. Taip yra, nes nuomonių išsiskyrimai tarp tos pačios profesijos atstovų yra gana dažnas ir kartais net sveikintinas reiškinys, tačiau jeigu ginčai ir kritika peržengia profesionalaus ir kolegiško bendravimo ribas, gali atsirasti įsižeidusių asmenų, kurie tam tikra forma norės ginti savo teises. Darbo autoriaus manymu, nors Etikos kodekso 4.11 papunktyje yra neteisėtą veiką kvalifikuojantys požymiai kaip „piktavališkai“, „nesąžiningai“, tačiau šie vertinamojo pobūdžio kriterijai įpareigoja RAT narį –

---

¹⁵³ Pagal CK 6.271 straipsnio nuostatas, bendrai valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešojo atsakomybė), kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų nepriklausomai nuo konkrečiau valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės.

¹⁵⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-1010-13;

¹⁵⁵ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 180.

atestuotą architektą nagrinėjimo metu ar surašant rekomendacijas, išvadas gana atsargiai ir argumentuotai, ir jokių būdu nenaudojant asmeniškumą, pateikti savo poziciją dėl tyrimo objekto. Priešingu atveju gali kilti pagrįstų įtarimų, kad jis kito architekto darbą kritikuoja piktavališkai arba elgiasi nesąžiningai, kad tik savo turima tarybos nario įtaka padarytų žalą kolegos reputacijai.

Daiva Veličkaitė¹⁵⁶ Architektūros įstatyme suranda dar porą visuomenės interesams užtikrinti nepalankių aspektų, pirmasis iš kurių – ekspertinio vertinimo pasirinktinumas, reiškiantis, kad Architektūros įstatyme nenumatyta atveju, kada sprendimus architektūros srityje priimančios institucijos privalo kreiptis į RAT ekspertinei išvadai gauti, išskyrus 12 straipsnio 3 dalyje nurodytą išlygą, susijusią su visuomeninių organizacijų raštu pareikštais prieštaravimais tam tikrų statinių statybai. Antras aspektas – kituose įstatymuose nenumatyta galimybė sustabdyti administracinio sprendimo priėmimo terminą, jei yra teikiamas paklausimas ekspertiniam vertinimui, kuris reiškia, jog institucijai pateikus paklausimą RAT, įstatymuose nustatyti administracinių sprendimų priėmimo terminai akivaizdžiai bus praleisti.

Dar vienas, nors ir netiesiogiai pasireiškęs tokių patariamųjų organų įsteigimo neigiamas reiškinys, kad jų pavyzdžiu buvo įsteigti kiti patariamieji organai kaip kad Kauno miesto savivaldybės Urbanistiniams, architektūriniais ir investiciniams klausimams spręsti komisija¹⁵⁷. Šios komisijos nuostatų 2 punkte nurodoma, kad komisija sudaryta nagrinėti klausimus, susijusius su Kauno miesto teritorijos naudojimu, urbanistine ir architektūrine plėtra, investicijų galimybėmis ir pritraukimu, viešųjų erdvių akcentų sukūrimo ir įgyvendinimo projektų atranka ir lėšų skyrimu projektams finansuoti ir teikti nurodytais klausimais išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas. Tačiau Sprendimo, kuriuo buvo įsteigta ši komisija, 3 punktu buvo nuspręsta įgalioti Kauno miesto savivaldybės administracijos Miesto planavimo ir architektūros skyriaus vedėją vadovaujantis 1 punkte nurodytos komisijos išvadamis priimti sprendimus dėl statinių statybos žemės sklypuose, besiribojančiuose su valstybinės žemės sklypais, kuriuose yra Kauno miesto savivaldybei nuosavybės teise priklausantys statiniai, ar žeme, kurioje nesuformuoti žemės sklypai, ir teikti informaciją suinteresuotiems asmenims. Tai reiškia, kad Miesto planavimo ir architektūros skyriaus vedėjas, kuris yra Kauno miesto vyriausiasis architektas, privalo vadovautis šios iš ne architektūros srities profesionalų sudarytos komisijos išvadamis ir jais remiantis priimti sprendimus. Akivaizdu, kad tokios komisijos veikla ne tik pažeidžia viešąjį interesą, kad su architektūra susijusius sprendimus priimtų šioje srityje išsilavinę ir kvalifikuoti asmenys, tačiau ir

---

¹⁵⁶ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 179.

¹⁵⁷ Kauno miesto savivaldybės tarybos 2019 m. lapkričio 19 d. sprendimas Nr. T-511 „Dėl komisijos urbanistiniams, architektūriniais ir investiciniams klausimams spręsti sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“.

visus įmanomus Architektūros įstatyme įtvirtintus architektų veiklos principus ir įsipareigojimus. Sveikintina, kad ši komisija darbą jau baigė¹⁵⁸.

Darbo autoriaus žiniomis, tokia patariamoji Statybos komisija pradėjo veiklą ir Kauno rajono savivaldybėje.

2.4. Negriežtosios teisės (*soft law*) panaudojimas architektūros srityje

Teisės doktrinoje atskleidžiama¹⁵⁹, kad švelniosios teisėkūros normų veiksmingumas priklauso ne nuo vienašalės valdingus įgalinimus turinčios institucijos valios apraiškos, o nuo teisinių santykių subjektų savanoriško susitarimo ir sutikimo pripažinti šiuos teisės aktus ir jais vadovautis. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje (*Grimaldi*¹⁶⁰ ir kitose bylose) yra suformuluota neprivalomų teisės aktų reliatyvaus privalomumo doktrina, pagal kurią nacionaliniai teismai, nagrinėdami ginčus, kuriuose yra aktualus ES *soft law* aktų taikymas, privalo atsižvelgti ne tik į ES pirminės ir antrinės, bet ir į neprivalomosios teisės aktus, o nusprendę jais nesivadovauti, nurodyti tokio sprendimo motyvus.

LVAT praktikoje¹⁶¹ įtvirtinta, kad nacionaliniam teismui kyla pareiga atsižvelgti į švelniajai teisėkūrai priskirtinas neprivalomo pobūdžio ES normas, kai tokios normos naudingos kitų ES teisės normų, jas įgyvendinančių nacionalinių teisės normų interpretavimui arba yra skirtos papildyti įpareigojančias ES teisės normas.

LAT praktikoje¹⁶² išaiškinta, kad švelniosios teisėkūros aktų normos, nebūdamos privalomo pobūdžio tradicine prasme, yra taip vadinama netobula norma: viena vertus, joms aiškiai būdingas norminamasis siekis paskatinti adresatus jų laikytis, kita vertus, su jomis nesiejamos jokios tiesioginės prievartos priemonės. Jos paprastai priimamos po konsultacijų su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais ir jose gali būti nustatomi „negriežti įpareigojimai“ arba „tvirti raginimai“, formuluojami „raginimo“ forma¹⁶³. LAT apžvalgoje¹⁶⁴ pažymėta, kad

---

¹⁵⁸ Interaktyvus šaltinis: <https://www.kaunas.lt/urbanistika/urbanistiniu-architekturiniu-ir-investiciniu-klausimu-komisija/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.

¹⁵⁹ Jolita Miliuvienė, *Soft law įtaka konstitucinės jurisprudencijos raidai: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020, p. 30, 57, 72; Interaktyvus šaltinis: <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:78041011/datastreams/MAIN/content>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.

¹⁶⁰ 1989-12-13 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Grimaldi* (C-322/88, EU:C:1989:646).

¹⁶¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-663-822/2021 Administracinė jurisprudencija. 2021, 41, p. 524-581

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-193-686/2015;

¹⁶³ 2017 m. gruodžio 12 d. generalinio advokato M. Bobek išvada byloje Belgijos Karalystė prieš Europos Komisiją, C/16/16 P, EU:C:2017:959, 86 p.

¹⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 30 d. ĮMONIŲ BANKROTO IR RESTRUKTŪRIZAVIMO PROCEDŪRŲ PRADŽIĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS NORMŲ TAIKYMOLIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE APŽVALGA Nr. AC-41-1. Teismų praktika. 2015, 41, p. 644-692;

atsižvelgiant į tarptautinės teisės harmonizavimo ir unifikavimo procesus bei Lietuvos Respublikos narystę tarptautinėse organizacijose, įmonių nemokumo teisinius santykius taip pat veikia vadinamosios negriežtosios regioninės ir tarptautinės teisės šaltiniai.

Taigi, švelniosios teisės (*soft law*) priemonių panaudojimas ir viešajame administravime, ir teisiniuose ginčuose iš esmės galimas, todėl ir šiame darbe reikėtų trumpai aptarti Lietuvos Respublikoje priimtus švelniosios teisės šaltinius architektūros srityje.

Vilniaus miesto savivaldybė savo internetiniame puslapyje paskelbė¹⁶⁵ 10 architektūros ir urbanistikos taisyklių, kurias Architektų rūmai laikė jokių teisės aktu nepatvirtintu dokumentu ir vien tik Vilniaus miesto vyriausiojo architekto vizijos išraiška¹⁶⁶. Architektų rūmai prašė VTPSI paaiškinti, ar šios taisyklės gali būti nurodomos projektinių pasiūlymų ir projektų rengimo užduotyse bei konkurso sąlygose, ir ar remiantis šiomis taisyklėmis gali būti atsisakoma derinti parengtus projektinius pasiūlymus ir projektus. VTPSI, atsakydama į tokį kreipimąsi nurodė¹⁶⁷, kad minimos taisyklės (jų priėmimas) nėra numatytos įstatymuose, jos negali būti laikomos teisiniu pagrindu vykdant administracines procedūras ir priimant administracinį sprendimą. Kartu su VTPSI atsakymu buvo pateiktas ir Aplinkos ministerijos 2022-04-28 raštas¹⁶⁸ Nr. (14)-D8(E)-2241, kuriame teigiama, jog taisyklės yra viena iš priemonių leidžiančių architektams (projektuotojams) konkrečiau įsivertinti projekto sprendinius – pataria, kurie sprendiniai galimai sukurtų didesnę pridėtinę vertę, tačiau nemažiau svarbi ir paties projektuotojo vizija. Šiame rašte Aplinkos ministerija, pripažino egzistuojant Architektūros įstatyme nustatytų architektūros kokybės kriterijų taikymo praktikoje problematiką, todėl nurodė iniciuosianti Architektūros įstatymo pakeitimą, kuriuo būtų peržiūrėti, papildomi ar tikslinami architektūros kokybės kriterijai, nustatomas reikalavimas dėl kriterijų taikymo ir vertinimo metodikos parengimo.

Taigi, matome, jog tarp Vilniaus miesto savivaldybės ir Aplinkos ministerijos atsirado konkurencija dėl geros urbanistikos ir architektūros principų įtvirtinimo, kadangi savivaldybė matydama Architektūros įstatyme įtvirtintų architektūros kokybės kriterijų taikymo netobulumą, susikūrė savus¹⁶⁹, nors ir Architektūros įstatyme įtvirtintų pagrindu bei tikėjosi jų vykdymo.

---

¹⁶⁵ Vilniaus miesto 10 architektūros ir urbanistikos taisyklių; Interaktyvus šaltinis: <https://vilnius.lt/lt/2020/11/19/kokybiskesnes-vilniaus-urbanistikos-ir-architekturos-link-10-taisykliu-tvariai-irgyvybingai-miesto-pletrai/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.

¹⁶⁶ 2022-01-24 Architektų rūmų prašymas Nr. S22/01/33 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės paskelbtų 10 taisyklių geresnei miesto architektūrai“; Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/LAR-2022-01-17-rastas-del-taisykliu-teisetumo-Nr.-33.pdf>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.;

¹⁶⁷ 2022-05-31 Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos raštas Nr. 2D-9974; Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Nr.-22-163-2022-05-31.pdf>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.;

¹⁶⁸ 2022-04-28 Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos raštas Nr. (14)-D8(E)-2241; Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Nr.-22-163-2022-05-31.pdf>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.;

¹⁶⁹ Savivaldybės vyriausiasis architektas Mindaugas Pakalnis nurodė: „*Visi suprantame, kad sausi skaičiai ir teisiniai reikalavimai, kuriuos nustato teisės aktai, nesaugo miesto ir jo atskirų rajonų savitumo, susiklosčiusios gyvensenos,*

Pažymėtina, kad Vilniaus miesto 10 architektūros ir urbanistikos taisyklių sukėlė labai didelį rezonansą visuomenėje ir daug kritikos dėl šių taisyklių priėmimo ir jų turinio pateikė ne tik Specialiųjų tyrimų taryba savo Išvadoje¹⁷⁰, tačiau ir žiniasklaida¹⁷¹, kitos valstybinės institucijos, pvz. NŽT¹⁷² ir net praktikuojantys architektai urbanistai¹⁷³. Tačiau darbo autoriaus manymu, visa kritika yra pernelyg griežta ir tam tikrais atvejais dėstoma visai nepagrįstai ir neįsigilinus į faktiškai egzistuojančias nekilnojamojo turto rinkos aktualijas ir galiojančių teisės aktų nuostatas.

Daugiausia ginčų sukėlė Faktinio turinio viršenybė taisyklė, kuri aiškinama tuo, jog laukiant kai kurių reikšmingų teisės aktų pakeitimo, savivaldybė vertins projektus pagal tai, kokia yra faktinė pastato paskirtis, statybos rūšis, būstų skaičius ir panašiai. Pavyzdžiui, jeigu būstui skirtas pastatas suprojektuotas taip, kad gali būti išparduotas dalimis (neturi bendrų patalpų ar pagal funkciją reikalingos aptarnavimo infrastruktūros), neleidžiama viršyti gyvenamajai paskirčiai nustatytų užstatymo intensyvumo ir kitų rodiklių, be to, nepaisant būsto pavadinimo, reikalaujama įrengti visą pastatui reikalingą viešąją infrastruktūrą – želdynus, vaikų žaidimo ir sporto aikštes, automobilių stovėjimo aikštes – pagal gyvenamiesiems pastatams taikomas normas. STT ir NŽT įvertino šią taisyklę kaip leidimą nesilaikyti teisės aktų reikalavimų, tarsi ja sukuriama galimybė nepaisyti teisės aktų reikalavimų ir projektuoti, ir statyti ne tai, kas projektuojama.

Tačiau, autoriaus vertinimu, šiuo metu galiojantys teisės aktais sudaro galimybę komercinės paskirties žemės sklypuose statyti viešbučių paskirties pastatus – svečių namus, o juose formuoti daugiau apgyvendinimo patalpų, analogiškai yra ir su kūrybinėmis dirbtuvėmis, kurios gali būti formuojamos gamybos, pramonės paskirties pastatuose¹⁷⁴. Taip pat, teisės aktai nedraudžia tokios paskirties patalpų, suformuotų atskirais nekilnojamojo turto vienetais, perleisti privatiems asmenims, kurie gali arba naudoti šias patalpas pagal paskirtį – priimti svečius

---

nekuria miesto atmosferos, jausmo einant gatve ar vaikštinėjant po savo kvartalo kiemą. Tai – mūsų taikomų architektūros kokybės kriterijų uždavinys.“; Interaktyvus šaltinis: <https://vilnius.lt/lt/2020/11/19/kokybiskesnes-vilniaus-urbanistikos-ir-architekturos-link-10-taisykliu-tvariai-irgyvybingai-miesto-pletrai/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.

¹⁷⁰ Specialiųjų tyrimų tarnybos išvada dėl korupcijos rizikos analizės Vilniaus miesto savivaldybėje statybą leidžiančių dokumentų išdavimo srityje; Interaktyvus šaltinis <https://stt.lt/data/public/uploads/2022/06/kra-vilniaus-miesto-savivaldybes-sld.pdf>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.

¹⁷¹ Interaktyvus šaltinis: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vilniaus-savivaldybeje-painus-voratinklis-stt-paviesino-skandalinga-informacija.d?id=90611383>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.

¹⁷² Nacionalinės žemės tarnybos atstovas Ruslanas Golubovas neigiamai įvertino tokią savivaldybės taikomą praktiką: „NŽT vienareikšmiškai neigiamai vertina taikomą praktiką, kai yra sukuriamos taisyklės, leidžiančios nesilaikyti kitų taisyklių, t. y. teisės aktų reikalavimų.“

¹⁷³ Architektas ir urbanistas Gintautas Tiškus nurodė, kad Faktinio turinio viršenybės taisyklė, kuri reikalauja taikyti aukštesnius gyvenamiesiems namams keliamus reikalavimus, kai pvz. deklaruojama svečių namų statyba, kurie projektuojami kaip gyvenamieji namai, akivaizdžiai prieštarauja Statybos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatom, kad statinio architektūra turi būti tokia, kad ji atitiktų statinio paskirtį; Interaktyvus šaltinis: <http://www.0-x.eu/uncategorized/vilniaus-pletros-saviverte-gintautas-tiskus/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.

¹⁷⁴ Statybos techninis reglamentas STR 1.01.03:2017 „Statinių klasifikavimas“, TAR, 2016-11-21, Nr. 27168.

apgyvendinimui, arba jose gyventi. Vienintelė tokios situacijos kontrolės forma – baudų pagal Administracinių nusižengimų kodekso 359 straipsnį taikymas. Nesutiktina su apeliavimu į Statybos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatas, kad nes svečių namų statinio architektūra tikrai gali būti tokia pati kaip ir gyvenamosios paskirties daugiabučio gyvenamojo namo, nes abiejuose statiniuose galės būti liftai, laiptinių sistemos, apskiri patekimai į patalpas/butus, o pačioje patalpose gali būti tiek atskiri nuo kitų patalpų sanitariniai mazgai, virtuvės, miegamieji kambariai ir pan. Iš esmės, savivaldybės neturi teisinių svertų atsisakyti išduoti statybą leidžiančius dokumentus, jeigu įtaria, kad apgyvendinimo paskirties patalpos bus realiai naudojamos nuolatiniam gyvenimui, todėl darbo autoriaus manymu, sveikintinas, nors ir teisiniu požiūriu menkai pagrįstas, Vilniaus savivaldybės žingsnis iš tokių projektų vystytojų reikalauti įgyvendinti visus aukščiausius realiai norimai atlikti statybai keliamus reikalavimus, sukurti reikalingą infrastruktūrą.

Darbo autoriaus manymu, pačios svarbiausios savivaldybės nurodytos taisyklės yra Urbanistinis kontekstas, reiškiantis, kad pastatų ir viešųjų erdvių sąrangos principai privalo atitikti teritorijoje susiklosčiusią ar tikslingai formuojamą užstatymo tipologiją ir jai būdingus užstatymo rodiklius bei darna su miesto architektūros kontekstu, t. y., kad naujas pastatas ar statinys derėtų prie konteksto, tačiau kartu būtų šiuolaikiškas savo urbanistiniu sprendimu ir architektūrine išraiška. Savivaldybė pateikia ir šių taisyklių platesnį paaiškinimą¹⁷⁵, net su pateikiamais iliustraciniais pavyzdžiais, todėl visiems net neprofesionaliems šių teisinių santykių dalyviams (statytojams, užsakovams) turėtų būti gana aišku kokius reikalavimus urbanistikai ir statinio architektūrai nori įgyvendinti Vilniaus miesto savivaldybė, taigi, neturėtų kilti problemų prie jų prisitaikyti. Šios taisyklės kaip *soft law* šaltinis galėtų būti taikomos kartu su neprivalomais ir tik statytojo (užsakovo) pageidavimu išduodamais statiniui nustatytais specialiaisiais reikalavimais (specialiųjų architektūros reikalavimų, specialiųjų paveldosaugos reikalavimų, specialiųjų saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimų rinkiniu, kurį išduoda savivaldybės meras ar jo įgaliotas savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas).

Taigi, nors Vilniaus miesto savivaldybė teisminiame ginče tiesiogiai negalėtų remtis šiomis taisyklėmis ir reikalauti iš administracinės procedūros dalyvių šių taisyklių laikymosi, kadangi jos neturi administraciniam teisės aktui būtinųjų požymių – jo savo sprendimu nepatvirtino jos viešojo administravimo subjekto. Tačiau esant tam tikroms situacijoms ir ginčams dėl statinio architektūros atitikties urbanistiniam kontekstui ar tai vietai būdingai architektūrai, manytina, kad priimdami sprendimus teismai galėtų papildomai pasiremti šiomis

---

¹⁷⁵ Interaktyvus šaltinis: <https://pletra.vilnius.lt/10-architekturos-taisykliu/>; prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.

taisyklėmis, kadangi jos parengtos kvalifikuotų asmenų, yra aiškiai ir detalai atskleidžia Vilniaus mieste norimus matyti pagrindinius architektūros principus.

2.5. Architektūrų rūmų teisės ginti viešąjį interesą įtvirtinimas ir jos įgyvendinimo analizė

Architektūros įstatymo 19 straipsnis nurodo, jog kai yra pagrindas manyti, kad buvo pažeistas šio įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nurodytas viešasis interesas, Lietuvos Respublikos architektūrų rūmai dėl viešojo intereso gynimo turi teisę kreiptis į teismą. Iki Architektūros įstatymo įsigaliojimo panašios teisės egzistavimą, tačiau daug abstraktesnės, buvo galima išvelgti Architektūrų rūmų įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje, teigiančioje, kad rūmų steigimo tikslas tenkinti ir ginti su architektūra susijusius viešuosius interesus. Manytina, kad tokią teisę ginti viešąjį interesą Architektūrų rūmai galėjo įgyvendinti, pavyzdžiui, atliekant eksperto funkcijas architektūros, miestų planavimo ir teritorijų planavimo klausimais, rengiant teisės aktų, reglamentuojančių architektūrinę, urbanistinę ir teritorijų planavimo veiklą, projektus ir pan. Tačiau Architektūrų rūmų įstatyme nebuvo konkrečiai nurodyta, kad Architektūrų rūmai gali kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Tą patvirtina ir faktas, kad iki 2017 metų Architektūrų rūmai nebuvo pareiškę nei vieno ieškinio, prašymo, pareiškimo ar skundo dėl viešojo intereso gynimo.

Architektūros įstatymo autoriai nurodo¹⁷⁶, kad Architektūrų rūmai yra aukščiausios kvalifikacijos architektūrų asociacija, savo administracijoje jau šiuo metu turinti teisininko etatą, todėl žmogiškieji ištekliai šioje organizacijoje ir patirtis yra visiškai pakankami tinkamai suprasti ir įgyvendinti viešojo intereso gynimo teisme procesus.

Iš Architektūros įstatymo 19 straipsnio teisės normos konstrukcijos matyti, kad įstatymų leidėjas Architektūrų rūmams norėjo suteikti teisę ir įgaliojimus ginti viešąjį interesą tik dėl šio įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nurodyto viešojo intereso pažeidimo. Tai yra, tik dėl architektūros kokybės, statinių derinimo prie aplinkos, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio puoselėjimo, nekilnojamojo architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio paveldo išsaugojimo, visuomeninių, valstybės, savivaldybių bendruomenių ir privačių interesų derinimo ir dėl kitų interesų, atspindinčių ir reiškiančių Konstitucijoje numatytas ir saugomas pamatines visuomenės vertybes. Todėl dėl nebaigtinio viešąjį interesą atitinkančių atvejų sąrašo, teismams ir kitiems ginčiuose dalyvaujantiems asmenims gali kilti sunkumų nustatant ar konkrečiu atveju Architektūrų rūmai gali būti tinkamas viešojo intereso gynimo subjektas, ar tai turėtų daryti prokuratūra.

Jau pačioje pirmoje byloje, kurioje 2017 metais Architektūrų rūmai gindami viešąjį interesą pateikė pareiškimą ištirti, ar Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano iki 2015 m.

---

¹⁷⁶ *Ibid.*, p. 10.

pagrindinio brėžinio tekstinių reglamentų 5 punktas neprieštarauja Teritorijų planavimo įstatymo 10 straipsniui, 28 straipsnio 1, 2, 3, 4 ir 5 dalims ir kitiems teisės aktams arba, ar neprieštarauja Teritorijų planavimo įstatymo 20 straipsnio 1 daliai, teismai¹⁷⁷ turėjo analizuoti ir aiškinti Architektų rūmų teisės ginti viešąjį interesą apimtis.

Pirmosios instancijos teismas nutartimi nutraukė administracinę bylą ABTĮ 103 straipsnio 1 punkto pagrindu, nes pasak teismo, nors Architektų rūmai turi teisę ginti su architektūra susijusius interesus, tačiau rūmai neįrodė kaip Bendrojo plano pagrindinio brėžinio tekstinių reglamentų 5 punktas pažeidžia architektūros ar su ja susijusius interesus. Apeliacine tvarka bylą išnagrinėjęs LVAT sutiko su Architektų rūmų argumentu, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai susiaurino architektūros sąvoką ir pareiškėjo kompetenciją, ginant viešąjį interesą architektūros srityje. LVAT padarė išvadą, kad Architektų rūmų kompetencija neapsiriboja vien architektūros sritimi, jam suteikti įgaliojimai veikti ir teritorijų planavimo bei urbanizacijos srityse. LVAT nurodė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai sprendė, kad Architektų rūmai turi teisę ginti, tik su architektūra susijusius santykius, kadangi vien iš Architektų rūmų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 6 ir 7 punktuose įtvirtintų rūmų funkcijų akivaizdu, jog jo kompetencija apima ne tik architektūros sritį, bet ir urbanistinę bei teritorijų planavimo veiklą. Taigi, LVAT priėmė gana įdomų sprendimą ir Architektų rūmų teisės ginti viešąjį interesą apimtis įvertino ne tik pagal tai, kas tiesiogiai reglamentuota Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje [*„LVAT nesirėmė 3 straipsnio 2 dalies 4 punkte įtvirtintu viešuoju interesu – kitais teisėtais asmenis ar asmenų grupės interesais – Konstitucijoje numatytais ir saugomomis pamatinėmis visuomenės vertybėmis“ – aut. past.*], tačiau ir pagal Architektų rūmų įstatyme įtvirtintas rūmų funkcijas. Galima teigti, kad formuojasi teismų praktika, pagal kurią Architektų rūmų teisės ginti viešąjį interesą apimtis suprantama labai plačiai ir rūmai galės kreiptis į teismus daugelyje su jų veiklos tikslais susijusių sferų.

Atsižvelgdama į tokią LVAT nutartį, Daiva Veličkaitė¹⁷⁸ daro prielaidą, jog galima manyti, kad rūmų kompetencija taip pat turėtų būti vertinama ir statybos srityje, nes architektų atestavimo, ekspertinio vertinimo ir kitos rūmų funkcijos įstatymuose siejamos ir su statinių statyba, vadinasi, rūmų kompetencija ginti viešąjį interesą architektūros srityje apima tiek teritorijų planavimo, tiek statybos sritis.

Pažymėtina, kad Architektų rūmų iniciatyva ištirti Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano iki 2015 m. pagrindinio brėžinio tekstinių reglamentų 5 punkto, kuriame nustatyta, kad teritorijos užstatymo reglamentus galima viršyti esant aiškiai deklaruotam viešam

---

¹⁷⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-297-822/2018;

¹⁷⁸ Veličkaitė, D., *supra* note 3, p. 193.

interesui, ypatingai urbanistinei situacijai ir išskirtiniam pagrindimui bei pritarus savivaldybės tarybai, teisėtumą buvo rezultatyvios, kadangi LVAT¹⁷⁹ pripažino, kad šio 5 punkto norma prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, apimančiam teisinio aiškumo imperatyvą. Pasak LVAT, šis punktas nustato išimtį iš bendrosios taisyklės dėl Bendrajame plane nustatytų teritorijos užstatymo reglamentų taikymo, todėl jis turi būti taikomas griežtai ir siaurai, o bet koks plečiamasis tokios išimties aiškinimas yra negalimas.

Be to, LVAT pasisakė ir dėl norminio administracinio akto (jo dalies) pripažinimo neteisėtu pasekmių bei atsižvelgdamas į tai, kad šiuo atveju norminio teisės akto (jo dalies) teisėtumas buvo tikrinamas pagal abstraktų pareiškimą, sprendė, kad Bendrojo plano pagrindinio brėžinio tekstinių reglamentų 5 punkto teisės norma bus pašalinta iš teisės sistemos ir nebegalės būti taikoma nuo oficialaus teismo sprendimo paskelbimo dienos. Tokiu būdu, nebuvo padaryta įtaka multifunkcinio komplekso statybas įteisinusiems administraciniams teisės aktams: Centro dešiniojo Neries kranto detaliojo plano (reg. Nr. 31) korektūrai ir statybą leidžiančiam dokumentui, kurie buvo priimti taikant Bendrojo plano pagrindinio brėžinio tekstinių reglamentų 5 punkte įtvirtintą išimtį. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija, atlikusi statybą leidžiančio dokumento išdavimo teisėtumo patikrinimą, nustatė, kad leidimas išduotas teisėtai.

Tačiau Architektų rūmai laikė¹⁸⁰ tokio statybą leidžiančio dokumento išdavimą neatitinkančiu teisės aktų reikalavimų, t. y. neteisėtu, kadangi 2019-03-14 dieną atsakydami į gaunamus paklausimus, ar gins viešąjį interesą teisme atveju, nurodė, jog tam neturi reikalingų resursų, kadangi šiai funkcijai atlikti nėra paskirtas joks valstybės finansavimas. Galiausiai, rūmai išsakė raginimą visoms valstybės institucijoms, atsakingoms už darnią plėtrą ir vykdomų procesų teisėtumą, pagal savo kompetenciją reaguoti į išduotą statybos leidimą.

Taigi, minėtu atveju susiklostė ydinga situacija, kai turėdami įgyvendinti vieną iš pagrindinių Architektūros įstatymo priėmimo tikslų – ginti viešąjį interesą, Architektų rūmai, nors ir konstatuodami tokio intereso pažeidimą, nesiėmė jiems įstatymu numatytos pareigos įgyvendinimo ir nesikreipė į teismą tik dėl lėšų trūkumo. Nors Architektų rūmų veiksmai iš dalies gali būti suprantami dėl ypač didelių bylinėjimosi išlaidų patyrimo tokia reikšmingame ir dideliame ginče, taip pat, rizikos atlyginti bylą laimėjusios šalies bylinėjimosi išlaidas buvimu, tačiau toks neveikimas vien šiais faktoriais negali būti pateisinamas. Pasak Architektūros įstatymo autorių¹⁸¹, Architektų rūmams galima suteikti teisę ginti viešąjį interesą, nes jie turi teisininko etatą, todėl žmogiškieji ištekliai pakankami įgyvendinti teisme procesus, kas reiškia, jog ieškinį ar

---

¹⁷⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. gruodžio 9 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-806-822/2020 Administracinė jurisprudencija. 2020, 40, p. 78-99

¹⁸⁰ Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/architektu-rumu-taryba-k18-isduota-statybos-leidima-laiko-neteisetu/>; Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 15 d.

¹⁸¹ Aiškinamasis raštas, *supra* note 44, p. 10.

pareiškima teismui dėl viešojo intereso gynimo galėjo surašyti rūmų teisininkas. O pralaimėjimo atveju kitai šaliai atlygintinų bylinėjimosi išlaidų dydis yra sureglamentuotas teisės aktu¹⁸², todėl neturėtų būti nepagrįstai didelė našta Architektų rūmams.

Antras atvejis, kai Architektų rūmai kreipėsi į teismą dėl viešojo intereso gynimo buvo 2018 metų pabaigoje¹⁸³, kai rūmai prašė panaikinti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos išduotą 2014 m. rugpjūčio 20 d. rašytinį pritarimą Nr. RPP-01-140820-00886 ir 2017 m. vasario 7 d. išduotą leidimą Nr. LSPR-01-170207-00008 ir įpareigoti statytoją pašalinti visus pagal neteisėtai išduotą rašytinį pritarimą ir leidimą atliktus darbus pastate. Tačiau šis kartas buvo nesėkmingas, kadangi Architektų rūmai netinkamai taikė *Lex retro non agit* („įstatymas atgal negalioja“) teisės principą, pagal kurį teisės aktų galia nukreipta į ateitį, o įstatymų ir kitų teisės aktų galiojimas atgal neleidžiamas.

Šį ginčą nagrinėjęs kasacinis teismas¹⁸⁴ pažymėjo, jog Architektūros įstatymas, išskyrus šio įstatymo 21 straipsnio 2 dalį, įsigaliojo 2017 m. lapkričio 1 d., taigi, tik nuo 2017 m. lapkričio 1 d. Lietuvos architektų rūmai tapo subjektu, turinčiu įstatymu suteiktus įgaliojimus ginti viešąjį interesą architektų veiklos srityje, ir įgijo teisę kreiptis į teismą su reikalavimu, kad šio intereso pažeidimas būtų pašalintas. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad Architektūros įstatymo 19 straipsnyje įtvirtinta Lietuvos architektų rūmų teisė ginti viešąjį interesą taikoma toms teisinėms situacijoms, kurios atsiranda po 2017 m. lapkričio 1 d. bei, kad rūmai neturi teisės kreiptis į teismą dėl viešojo intereso architektų veikloje pažeidimų, padarytų anksčiau, negu šiam subjektui Architektūros įstatymu suteikta teisė ginti viešąjį interesą. Todėl teismas atmetė rūmų ieškinį kaip pareiškštą asmens, neturinčio CPK 5 straipsnyje įtvirtinto teisinio suinteresuotumo.

Ši kasacinio teismo nutartis ir joje pateiktas išaiškinimas dėl Architektų rūmų teisės ginti viešąjį interesą apimčių yra labai svarbus, kadangi Architektų rūmų teisės buvo apribotos laiko atžvilgiu, konstatuojant, kad rūmai dėl viešojo intereso pažeidimo gali prašyti panaikinti tik nuo 2017 m. lapkričio 1 d. priimtus aktus ar ginčyti po šios dienos atsiradusias situacijas.

Verta paminėti, kad vis dėlto viešasis interesas minėtu atveju buvo apgintas, kadangi tą atliko prokuroras, o Vilniaus apygardos teismo 2022 m. kovo 15 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2A-364-656/2022¹⁸⁵ buvo paliktas nepakeistas Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. spalio 27 d. sprendimas, kuriuo nuspręsta panaikinti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos 2014 m. rugpjūčio 20 d. išduotą rašytinį pritarimą Nr. RPP-01-140820-00886 ir 2017 m. vasario 7 d.

---

¹⁸² 2004-04-02 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2004-04-15, Nr. 54-1845.

¹⁸³ 2018 m. spalio 15 d. Specialioji teisėjų kolegija teismingumui byloje Nr. T-85/2018 išnagrinėjo pagal Architektų rūmų pareiškimą Vilniaus apygardos administracinio teisme užvestos bylos rūšinio teismingumo klausimą;

¹⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-304-469/2020;

¹⁸⁵ Vilniaus apygardos teismo 2022 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-364-656/2022;

išduotą leidimą Nr. LSPR-01-170207-00008 bei įpareigoti atsakovę pašalinti statybos padarinius. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad faktiškai pastato tūris šiuo atveju neabejotinai padidintas (stacionariais atitvarais įstiklinus atvirą erdvę pirmame aukšte po kolonomis suformuojama nauja patalpa), iš esmės pakeista ir Pastato fasado išvaizda, suformuota atskira patalpa, kurios anksčiau nebuvo, o tai labiau atitinka ne paprastojo remonto, o rekonstravimo požymius.

Taigi, vertinant ginčo materialiąją pusę, Architektų rūmai buvo suformavę teisingą ir teisėtą poziciją dėl atliktų statybos darbų negalimumo, tačiau pasirinko netinkamą procesinį elgesį ir viešąjį interesą bandė ginti reikšdama ieškinį, kurio pateikti teisės visgi neturėjo.

Įvertinus per Architektūros įstatymo galiojimo laikotarpį, t. y., šešis metus, Architektūros rūmų iniciuotus viešojo intereso gynimo teismuose atvejus, matyti, kad jų buvo iš tiesų labai mažai – 2 kreipimaisi ir 1 atvejis, kai nuspręsta į teismą nesikreipti. Nors rezonansinių atvejų dėl statybų vykdymo visuomenei aktualiose teritorijose tikrai buvo kur kas daugiau.

Pirmuoju atveju, kuris net nebuvo grindžiamas Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta viešojo intereso samprata, o ABTĮ 112 straipsnio 1 dalyje profesinės savivaldos asociacijoms suteikta teise, Architektų rūmai prašė įvertinti norminio teisės akto teisėtumą ir tokia rūmų pozicija pasirodė esanti teisinga. Todėl šiuo atveju, Architektų rūmai apgynė viešąjį interesą, kad be Vilniaus miesto bendrojo plano pakeitimo, atskirais atvejais pagal įprastą savivaldybės tarybos sprendimą, nebūtų leidžiama viršyti teritorijos užstatymo reglamentų (statybos riba, užstatymo teritorija, užstatymo tankis ir intensyvumas, statinio aukštis).

Antruoju atveju Architektų rūmai padarė procesinių teisės normų ir principų taikymo klaidą, kadangi į teismą kreipėsi dėl anksčiau, nei įsigaliojo Architektūros įstatymas, pagal kurį rūmai įgijo teisę ginti viešąjį interesą, priimtų administracinių aktų panaikinimo. Todėl aukščiausiosios instancijos teismas remdamasis *Lex retro non agit* principu, konstatavo, kad aktų priėmimo metu Architektų rūmai neturėjo įgaliojimų ginti viešąjį interesą ir rūmų ieškinį atmetė. Architektų rūmams neteko atlyginti atsakovo bylinėjimosi išlaidų, išskyrus nedidelės vertės žyminį mokesčių, o ir savarankiško ieškinio dėl nuostolių (dalykinės reputacijos pažeidimo, negautų pajamų, išlaidų ir pan.) patirtų dėl rūmų iniciuoto teismo proceso, atlyginimo Architektų rūmams pateikta nebuvo. Vis tiek, tenka pripažinti, kad dėl tokių Architektų rūmų veiksmų buvo eikvojamos valstybės biudžeto lėšos, kadangi dirbo rūmų darbuotojai, teismai, trečiųjų asmenų – institucijų darbuotojai. Todėl šios bylos negalima vertinti kaip sėkmingo viešojo intereso gynimo atvejo, nepaisant to, kad galimai tik dėl Architektų rūmų iniciatyvos, į viešojo intereso gynimo procedūras įsitraukė prokuroras, kuris galiausiai šį interesą ir apgynė.

Paskutiniu atveju, nagrinėję situaciją dėl to paties statinio, kuri buvo nagrinėjama ir administracinėje byloje pagal rūmų pareiškimą dėl norminio teisės akto teisėtumo įvertinimo,

statybos, Architektų rūmai, nors ir viešai deklaravę statybą leidžiančio dokumento išdavimą neatitinkančiu teisės aktų reikalavimų, į teismą dėl viešojo intereso gynimo nusprendė nesikreipti. Motyvas – Architektų rūmai neturi reikalingų resursų, kadangi šiai funkcijai atlikti nėra paskirtas joks valstybės finansavimas. Viešai prieinamuose šaltiniuose¹⁸⁶ galima rasti informacijos, kad Architektų rūmai 2018 metais trumpalaikio turto¹⁸⁷ turėjo už 187 775 Eur, o 2019 metais už 101 160 Eur, o 2021 metais rūmai jau buvo sukaupę 264 081 Eur, o 2022 metais 270 732 Eur sumą pinigais ir pinigų ekvivalentais¹⁸⁸.

Todėl sunku įvertinti 2019-03-14 dieną išsakyto teiginio pagrįstumą, tačiau darbo autoriaus manymu, tokia situacija yra ydinga ir pakertanti pasitikėjimą Architektų rūmais kaip viešąjį interesą ginančia organizacija. Kadangi visuomenė, kurios interesus architektų veikloje turėtų būti ginamas, negalės būti tikra, ar pasikreipus į Architektų rūmus su informacija apie viešojo intereso pažeidimą, o rūmams pripažinus šią informaciją pagrįsta, viešasis interesus vis dėlto bus ginamas. O galbūt Architektų rūmai dėl finansinių, žmogiškųjų išteklių ar dar kokių nors organizacinių sprendimų nuspręs viešojo intereso neginti. Tuomet pasikreipus į prokurorą galima sulaukti atsakymo, kad jis viešojo intereso negins, nes tam yra įsteigta kompetentinga institucija, kurios veiklos srityje buvo padarytas teisės akto pažeidimas, o tuomet ginčyti tokį prokuroro sprendimą ir įrodinėti, kad Architektų rūmai nesiėmė priemonių pažeidimui pašalinti.

Nors Architektų rūmai nagrinėjamu klausimu ragino visas valstybės institucijas, atsakingas už darnią plėtrą ir vykdomų procesų teisėtumą, pagal savo kompetenciją reaguoti į išduotą statybos leidimą, tačiau darbo autoriui nepavyko rasti informacijos, kad kuris nors iš viešąjį interesą galinčių ginti subjektų būtų dėl to kreipęsis į teismą. Šiuo metu Architektų rūmų ginčytas pastatas jau yra baigiamas statyti, todėl tenka konstatuoti, kad nebuvo apgintas Architektų rūmų pripažintas kaip egzistuojantis viešasis interesus.

Todėl galime daryti išvadą, jog pagirtinas įstatymų leidėjo sprendimas suteikti teisę Architektų rūmams ginti viešąjį interesą architektų veikloje, o pagal teismų praktiką, ir teritorijų planavimo bei urbanizacijos srityse, įgyvendinamas labai vangiai ir pasyviai bei tik iš dalies sėkmingai. Vyrauja nuomonė, kad Lietuvoje labai trūksta iš statybų proceso atsirandančio viešojo intereso gynime besispecializuojančių teisininkų, o Architektų rūmai galėtų tapti puikia terpe tokių teisininkų augimui, nepriklausomai nuo to ar jie būtų įdarbinami pagal darbo sutartis, ar būtų

---

¹⁸⁶ Interaktyvus šaltinis: https://rekvizitai.vz.lt/imone/lietuvos_architektu_rumai/apyvarta/; Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 15 d.

¹⁸⁷ 2004-11-22 Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymu Nr. 1K-372, *Valstybės žinios*, 2004-11-26, Nr. 171-6342, patvirtintų Pelną nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės sudarymo ir pateikimo taisyklių 171 punktą nustato, kad straipsnyje „Trumpalaikis turtas“ rodomos atsargos, per vienus metus gautinos sumos, kitas trumpalaikis turtas, pinigai ir pinigų ekvivalentai;

¹⁸⁸ Interaktyvus šaltinis: <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Rumu-veiklos-ataskaita-uz-2022-m.-GALUTINE.pdf>; Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 15 d.

sandomi iš išorės, pvz. advokatų kontorų. Tačiau, nematant progreso tiek atvejų, tiek kokybės prasme iš Architektų rūmų viešojo intereso gynimo srityje, tokių įgaliojimų suteikimas rūmams pradės kelti abejonių ir galimai bus siūloma grįžti prie modelio, kai viešąjį interesą gynė vien prokuratūros, juose plečiant ir tobulinant specializuotus viešojo intereso gynimo skyrius.

3. EMPIRINIAI VIEŠOJO INTERESO APSAUGOS TYRIMO ASPEKTAI PRAKTIKOJE, IDEALIAUS TEISINIO APSAUGOS MODELIO PAIEŠKA

3.1. Empirinio tyrimo metodologija, tikslas ir duomenų analizės metodai

Vienam iš iškeltų darbo tikslų ir uždavinių pasiekti buvo atlikti giluminiai pusiau struktūruoti interviu su už viešojo intereso architektūros srityje kompleksiskai atsakingais asmenimis – praktikuojančiais architektais ir savivaldybių vyriausiųjų architektų pareigas ėjusiais asmenimis. Šiuo tikslu buvo atlikta 3 interviu su 3 atestuotais architektais, 2 iš kurių ilgus metus dirbę savivaldybės vyriausiais architektais, o dabar užsiima privačia praktika arba tęsia darbą viešajame sektoriuje, o 1 užsiima privačia praktika. Visi apklaustieji dalyvauja visuomeniniame gyvenime, būna Architektų rūmų organų ar Regioninių architektūros tarybų nariais.

Taigi, empirinio tyrimo uždaviniams pasiekti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Kokybiniai tyrimai apibūdinami kaip sistemingi situacijos ar individų grupės tyrimai natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį jų paaiškinimą¹⁸⁹. Kokybinių tyrimų metodai yra lankstūs, nes orientuoti į interpretaciją, o ne į matavimus ir sutelkia dėmesį į situacijos ir elgesio ryšį¹⁹⁰. Kokybinių tyrimą rekomenduojama rinktis, kai norima sužinoti žmonių nuostatas/įsitikinimus, suvokimą tam tikros temos atžvilgiu, dėl kokių priežasčių yra elgiamasi vienaip ar kitaip (kas juos motyvuoja?), atskleisti respondentų vertybinį poveikį, išsiaiškinti poreikius¹⁹¹. Renkantis kokybinio tyrimo strategiją, pasirinktas faktais grįstos teorijos metodas, kuriuo dažnai remiamasi atliekant kokybinius tyrimus¹⁹². Faktais grįstos teorijos metodas leidžia pirminėje informacijoje rasti teoriškai reikšmingus teiginius ir jais remiantis kurti empirinius modelius¹⁹³. Tyrimo tikslams pasiekti, kaip duomenų rinkimo metodas, buvo pasirinktas individualus giluminis interviu.

---

¹⁸⁹ Kardelis, K. „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“, 2-asis leidimas; Kaunas, 2002;

¹⁹⁰ *Ibid.*, p. 105.

¹⁹¹ Libermanaitė, R. (2013). *Kokybiniai tyrimai*. Paskaitų medžiaga ISM;

¹⁹² Kardelis, K. *supra* note 189, p. 58.

¹⁹³ Bitinas, B. „Rinktiniai edukologiniai raštai“; Interaktyvus šaltinis: <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4354227/datastreams/MAIN/content>; Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 16 d.;

Viena dažniausiai kokybiniais tyrimams naudojamų interviu formų, kai jis atliekamas su vienu žmogumi susitikus pokalbiui gyvai yra giluminis (angl. *in-depth*) interviu – pokalbis yra išsamus, siekiama įsigilinti į tyrimo dalyvio perspektyvą, detaliai aptariant tyrimui aktualią temą, paprastai remiantis lanksčios struktūros klausimynu–gairėmis¹⁹⁴. Individualus giluminis interviu atliekamas¹⁹⁵: 1) jeigu socialinei realybei suvokti svarbi veikėjų samprata, motyvai, jų kuriamos prasmės ir interpretacijos, patirtis ir tarpusavio sąveika; 2) jeigu svarbu, kad duomenys būtų susiję su kontekstu, domina specifinė patirtis; 3) kai tyrimo tema yra sąlygiškai nauja, menkai tyrinėta. Šio tyrimo esmė gauti labai specifinius ir tikslius duomenis, kurie susiję darbo tyrimo kontekstu, darbo autorių domino specifinė architektų patirtis, detalūs jų pasakojimai ir nurodytos aplinkybės, kurių nebūtų galima gauti iš jokios kitos auditorijos. Taigi, tyrimui buvo pasirinkta nagrinėjamo klausimo ekspertų imtis, kurią sudarė asmenys, turintys darbo patirties bei galintys kompetentingai vertinti tyrimo objektą ir jo požymius. Orientuotasi į respondentų profesionalumą, kas užtikrino duomenų informatyvumą.

Empirinio tyrimo duomenų analizės metodai. Pasirinktas faktais grįstos teorijos (angl. *grounded theory*) kokybinės turinio duomenų analizės (*content*) metodas, kurio metu darbo autoriaus analizės ir sintezės, abstrahavimo ir konkretinimo, lyginimo, objektų visapusio nagrinėjimo ir kitomis protinės veiklos operacijomis bus gaunamas tikslas – kokybinis duomenų apibendrinimas ir gautų rezultatų teorinis įprasminimas¹⁹⁶. Tipinis duomenų analizės ir rezultatų interpretavimo pateikimas yra kokybinės turinio analizės strategija – lentelės, kuriose yra trys skirsniai: įrodantys teiginys, subkategorijos ir kategorijos¹⁹⁷.

3.2. Empirinio tyrimo rezultatų aprašymas

<i>Užduotas klausimas</i>	<i>Tiriamųjų atsakymai ir jų apibendrinimas</i>
1. Ar Jūsų nuomone architektams praktikams ir savivaldybių vyriausiesiems architektams yra suprantama viešojo intereso vykdant architektų veiklą sąvoka, ar viešojo intereso identifikavimą palengvino Architektūros įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje išdėstyta viešojo intereso apibrėžtis, ar vis dėlto viešasis interesas turėtų būti suprantamas plačiau?	Pirmajam apklaustajam Architektūros įstatymu apibrėžta viešojo intereso sąvoka praktikoje yra suprantama, tik ja nepagrįstai ir be jokios atsakomybės naudojasi vien dėl prieštaravimo prieštaraujanti visuomenė. Antrasis apklaustasis nurodė, kad įstatyme įtvirtinta sąvoka praktikoje nėra suprantama arba tik kai kurių architektų. Trečiasis teigė, kad yra labai mažai žinoma ir kalbama apie šią sąvoką bei kaip architektūra ir įtaka yra daroje su aplinka visomis prasmėmis – socialine, kultūrine, gamtosaugine.

¹⁹⁴ Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė „Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu“ vadovėlis; Registrų centras, 2016; Interaktyvus šaltinis: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/6bc9b0c7-425b-4420-a2cd-e6ec2d12736a/content>; Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 15 d.

¹⁹⁵ *Ibid.*, p. 81;

¹⁹⁶ Bitinas, B., *supra* note 193, p. 303.

¹⁹⁷ Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė;

<p>2. Jūsų manymu, kuris viešojo intereso apsaugos vykdamas architektų veiklą mechanizmas (pvz. <i>savimonė ir išsipareigojimas laikytis etikos kodekso, architektų atestacija ir jos galimas panaikinimas, administravimo subjektų vykdoma architektų darbo patikra išduodant leidimus arba priimant sprendimus ir pan.</i>) yra labiausiai pasiteisinęs, t. y., kas labiausiai skatina užtikrinti viešojo intereso apsaugą architektūroje?</p>	<p>Viena nuomonė, kad architektų savimonė ir išsipareigojimai etikos kodeksui. Kita nuomonė, jog architekto etika ir savimonė yra sunkiai įstatymu apibrėžiamos sąvokos, o viešojo intereso apsauga nebus veiksmi, jei nebus privalomai apibrėžta konkrečiais straipsniais, taisyklėmis, nuostatomis. Paskutinė nuomonė, kad gerai veikė Vilniaus praktika, kai buvo viešai deklaruoti kokybiniai reikalavimai architektūros ir urbanistikos sprendimams ir vyriausias architektas sprendinių kokybę vertino būtent remdamasis jomis, taip buvo užtikrinama, kad reikalavimai būtų vienodi visiems.</p>
<p>3. Ar Jūsų nuomone pasiteisino Regioninių architektūros tarybų, kaip vieno iš viešojo intereso apsaugą atliekančio subjekto, įsteigimas, o galbūt viešojo intereso apsaugos funkcija geriau įgyvendinama per atestuotų architektų, savivaldybių vyriausiųjų architektų ir teismų veiklą? Kaip žiūrite į situaciją, kai Regioninių architektūros tarybos narys – atestuotas architektas vertina savo kolegės atliktą darbą, nors etikos kodeksas draudžia kritikuoti kito architekto darbą ir nesistengti jo diskredituoti? Ar Gal turite žinių ar architektūros praktikoje savivaldybės ir architektai praktikai įprastai vadovaujasi Regioninių architektūros tarybų išvadomis, pasiūlymais ir rekomendacijomis?</p>	<p>Visi apklausiamieji vienareikšmiškai teigiamai įvertino Regioninių architektūros tarybų įsteigimą, vienas net nurodė tai, kaip geriausią sprendimą, tačiau 2 iš 3 kritikavo atskirų narių šališkumą ir nesugebėjimą atsiriboti nuo kritikos ir kolegės diskreditavimo. Vienas apklaustasis kritikavo RAT per mažą įtaką ir jų sprendimo neprivalomumą, o vienas RAT darbo ir sprendimų priėmimo tvarką, kai tam tikri klausimai sprendžiami uždaruose posėdžiuose. Vienas iš apklausiamųjų nurodė ir neigiamą aspektą, kad savivaldybėse pradėjo kurtis vidiniai patariamieji architektūros klausimams spręsti organai, kurių nariai neturi jokio architektūrinio–urbanistinio išsilavinimo ir kompetencijų.</p>
<p>4. Ar Jums yra žinoma, kad Architektūros įstatymo nuostatos nenumato reikalavimo Savivaldybės vyriausiajam architektui turėti galiojančio kvalifikacijos atestato? Kaip Jūs vertinate tokią situaciją tame kontekste, kad Lietuvos architektų rūmai negali vykdyti tokių asmenų veiklos priežiūros ar kad neatestuoti architektai vertina ir administraciniais aktais netinkamais pripažįsta atestuotų architektų darbus?</p>	<p>Vienas apklaustasis nurodė, nemanantis, kad atestato neturėjimas vyriausiajam architektui yra kertinis trūkumas ir pažymi, kad yra spraga, jog vyriausiojo architekto darbas nesukuria jam kvalifaciniam atestavimui tinkamos patirties. Kitas vertino neigiamai. Iš kitos pusės nurodė, kad architekto darbas savivaldos institucijoje vertinant projektus turi būti pripažįstamas profesine praktika. Paskutinysis nurodo, kad vyriausias architektas turi turėti galiojančią atestatą, nes yra neetiška vertinti kito architekto darbą, pačiam neturint galiojančio atestato.</p>
<p>5. Gal remdamiesi savo patirtimi ar užsienio valstybėse taikomais modeliais, Jūs galėtumėte pasiūlyti idealų(-esni) viešojo intereso apsaugos modelį ir kokie būtų Jūsų lūkesčiai dėl viešojo intereso apsaugos vykdamas architektų veiklą?</p>	<p>Vienas apklausiamasis siūlo nustatyti dėl viešojo intereso pažeidimo besikreipiančių subjektų teisinę atsakomybę ir eliminuoti iš teisės aktų abstrakčias viešąjį interesą sudarančias kategorijas kaip „gražu-negražu“. Kitas viešojo intereso apsaugos idealaus mechanizmo pavyzdžiu nurodo Vilniaus</p>

	<p>savivaldybės praktiką, kai buvo viešai deklaruoti kokybiniai reikalavimai architektūros ir urbanistikos sprendimams.</p> <p>Paskutinysis teigia, kad dažnai viešojo intereso ir suinteresuotos visuomenės interesų gynimo reikalai yra verti atsirasti ant teismų stalo, tačiau yra nepriimami dėl neteisingos, neįgalios teisėkūros, kurią siūlo tobulinti.</p>
--	---

3.3. Empirinio tyrimo išvados

Apibendrinus interviu metu gautus rezultatus matyti, kad viešasis interesas ir jo apsauga praktikuojantiems architektams iš tiesų rūpi, tačiau kartu pastebėtina didelė nuomonių įvairovė, subjektiškumas ir noro siekti bendro konsensuso stygius. Atsižvelgiant į pirmojoje šio darbo dalyje išdėstytą viešojo intereso sąvokos nustatymo problematiką, nenustebino ir darbo temos aktualumą patvirtino apklaustųjų prieštaringi atsakymai, kai vienam ši sąvoka yra aiški, kitam visai nėra suprantama, o tretysis nurodė, kad apie ją iš viso labai mažai kalbama, todėl nėra žinoma apie architektūros įtaką bendroje daroje su mus supančia aplinka. Pastebėtina, kad 2 iš 3 apklaustųjų yra buvę savivaldybių vyriausiais architektais, todėl net tokiems asmenims susiduriant su viešojo intereso identifikavimo problematiką, akivaizdu, kad ji egzistuoja visame sektoriuje.

Nedžiugina tai, kad tik vienas iš apklaustųjų nurodė, kad pakankamai viešojo intereso architektų veikloje apsaugą užtikrina architektų savimonė ir įsipareigojimai etikos kodeksui, o kiti su pasisako už griežtą ar *soft law* teisinį reglamentavimą, kadangi mano, jog savireguliacija viešasis interesas nebus apsaugomas, o jį nugalės užsakovo architektui padiktuotas interesas.

Labai pozityviai nuteikiantis reiškinys, kad visi apklausiamieji vienareikšmiškai teigiamai įvertino Regioninių architektūros tarybų įsteigimą, vienas net nurodė tai, kaip geriausią sprendimą, nepaisant to, kad 2 iš 3 apklaustųjų yra praktikuojantys architektai ir jų darbus tokios tarybos taip pat gali kritikuoti. Manytina, kad pagrįsta apklaustųjų kritika dėl atskirų tarybų narių šališkumo ir nesugebėjimo atsiriboti nuo kritikos ir kolegų diskreditavimo, tačiau ši problema, tikėtina, išsispręs su laiku, kai tarybų nariai įgaus patirties, kompetencijų ir praktikos būti sąžiningais ir teisingais vertintojais. Darbo autoriaus manymu, labai pagrįsta ir logiška pastaba dėl per mažos Regioninių architektūros tarybų įtakos architektūros projektų įgyvendinimui, jų sprendimo neprivalomumo, nes į tarybas paskirtų narių kompetencija abejonių visiškai nekelia.

Galima sakyti, kad kardinaliai išsiskyrė nuomonės dėl vyriausiojo savivaldybės architekto statuso, kadangi buvo nuomonė, jog atestato neturėjimas vyriausiam architektui nėra kertinis trūkumas, o kitos dvi nuomonės, jog jis privalo turėti galiojančią atestatą, nes yra neetiška vertinti kito atestuoto (aukštesnės kvalifikacijos) architekto darbą. Tačiau, buvo sutarta, kad vyriausiojo architekto darbas turi sukurti jam kvalifikaciniam atestavimui tinkamą patirtį.

Deja, nebuvo originalių pasiūlymų dėl idealaus viešojo intereso apsaugos modelio, kuris labiausiai pasiteisintų architektų veiklos srityje, įtvirtinimo. Tačiau, visi apklaustieji pasisakė už kokybiškesnę teisėkūrą ir būtinybę tam tikruose teisės aktuose, taisyklėse ar pan. įtvirtinti kokybinius reikalavimus architektūros ir urbanistikos sprendimams bei iš teisės aktų eliminuoti spekuliatyvius kriterijus „gražu-negražu“ ir pan. Vienas iš apklaustųjų matė problemą ir tame, kad nėra nustatyta dėl viešojo intereso pažeidimo besikreipiančių subjektų teisinė atsakomybė, išvirstanti į *a priori* prieštaravimą, neturint tam teisinio pagrindo.

Darbo autoriaus manymu, giluminio pusiau struktūruoto interviu duomenys juos įvertinus faktais grįstos teorijos kokybinės turinio duomenų analizės metodu, visiškai atliepė šio darbo problematiką ir jo aktualumą, kadangi praėjus šešiams metams po Architektūros įstatymo įsigaliojimo, architektams praktikams vis dar kyla sunkumų pasinaudoti pagrindiniais šio įstatymo gėriais, kurie buvo viešai deklaruojami ir įvardinami kaip įstatymo priėmimo tikslai.

IŠVADOS

Atliktas tyrimas parodė, kad viešojo intereso apsauga Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje, įskaitant ir Architektūros įstatyme įtvirtintus naujus mechanizmus, vis dar kelia daug problemų. Tą lemia viešojo intereso instituto teisinio reglamentavimo netobulumas ir skirtingi požiūriai į šios problemos sprendimą.

1. Teisės mokslas, teisminė jurisprudencija ir įstatymų leidžiamoji valdžia vis dar yra susiskaldę į priešingą nuomonę dėl viešojo intereso sąvokos sunorminimo turinčias grupes. Pirmoji grupė pasisako už viešojo intereso dinamiškumą ir absoliutų negalėjimą jo įvardinti konkrečiomis situacijomis ar modeliais. Antroji, vis dar ieško būdų ir išeičių kaip būtų galima konkretizuoti, susiaurinti ir į imperatyvios teisės normos rūbą įvilkti viešojo intereso sąvoką. Ir trečioji nuomonių grupė, kuri, pritardama Konstitucinio Teismo ir LAT išaiškinimams, siūlo nesisistengti sunorminti viešojo intereso apibrėžimo, tačiau nusistatyti viešojo intereso nustatymo taisykles – objektyvių kriterijų sąrašą, leidžiantį tinkamai nustatyti viešojo intereso pažeidimą.
2. Bandytas Architektūros įstatyme įtvirtinti viešojo intereso sąvoką nebuvo sėkmingas. Pateiktas apibrėžimas yra labai abstraktus, nekonkretus ir neaiškus, o tai prieštarauja pagrindiniams teisėkūros principams. Pati viešojo intereso sąvoka yra susieta su architektūros kokybės kriterijais, kurių įvardijimui reikalingas papildomas reglamentavimas. Tą pripažįsta ir pats įstatymų leidėjas, kuris su Architektūros įstatymo pakeitimais kartu rengiasi priimti ir poįstatyminius teisės aktus – Architektūros kokybės vertinimo metodiką ir Metodikos taikymo gaires. Todėl, tik taikant šiuos tris teisės aktus kartu, bus galima identifikuoti, aiškinti ir taikyti viešojo intereso vykdant architektų veiklą sąvoką. Be to, kadangi viešojo intereso buvimą patvirtinančių atvejų sąrašas yra nebaigtinis, tai kiekvienu konkrečiu atveju, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias aplinkybes ir kitus reikšmingus faktus, teismas vis tiek turės viešojo intereso egzistavimą nustatinėti pats, remdamasis savo vidiniu įsitikinimu.
3. Sąvokos „viešojo intereso gynimas“ ir „viešojo intereso apsauga“ turi daug bendro, tačiau nesutampa. Viešojo intereso gynimas apima konkrečių teisinio poveikio priemonių taikymą siekiant atkurti pažeistą viešąjį interesą, tuo tarpu, viešojo intereso apsauga yra artimesnė teisėkūros procesui, nustatant teisės normas, sankcijas ir teisinę atsakomybę už atitinkamas veikas. Viešojo intereso apsaugos sąvoka yra platesnė už viešojo intereso gynimo sąvoką, kadangi ji apima ne tik teisinio poveikio priemonių taikymą pažeidusiems viešąjį interesą asmenims, bet ir teisės aktuose įtvirtintas prevencines priemones bei šių priemonių įgyvendinimą. Viešojo intereso apsaugos mechanizmų ir priemonių galime rasti daugelyje

norminių teisės aktų, todėl sveikintini įstatymo leidėjo prevenciniai žingsniai ieškoti būdų ir priemonių užkardyti galimus viešojo intereso pažeidimus, o ne tik koncentruotis į jo gynimą. Viešasis interesas gali būti ginamas ne tik pareiškiant ieškinį, pareiškimą ar prašymą teismui, tačiau ir pačiam viešąjį interesą pažeidusiam asmeniui savo iniciatyva ar gavus suinteresuotos visuomenės skundą, pasinaikinti neteisėtai priimtą arba teisei prieštaraujantį administracinį sprendimą.

4. Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje egzistuojant labai plačiam subjektų, galinčių ginti viešąjį interesą teisme, ratui, o ypačiai, kai iki tol viešąjį interesą architektūros srityje (teritorijų planavime ir statybose) sėkmingai gynė prokuratūra, įgaliojimų ginti viešąjį interesą suteikimas dar vienam subjektui Architektų rūmams, kelia pagrįstų abejonių. Per visą įstatymo galiojimo laikotarpį, Architektų rūmai vos du kartus kreipėsi į teismą dėl viešojo intereso gynimo, o vieną kartą atsisakė tą daryti dėl lėšų stygiaus. Todėl galima daryti išvadą, jog tokios teisės įgyvendinamas vykdomas labai vangiai ir pasyviai bei tik iš dalies sėkmingai. Lietuvoje labai trūkstant viešojo intereso gynime besispecializuojančių teisininkų, Architektų rūmai nevykdo savo misijos tapti puikia terpe tokių teisininkų augimui, nepriklausomai nuo to, ar jie būtų įdarbinami pagal darbo sutartis, ar būtų samdomi iš išorės.
5. Regioninės architektūros tarybų, kaip vieno iš viešojo intereso apsaugos funkcijų – prevencijos ir monitoringo vykdančių organų, įsteigimas yra racionalus, teisingas bei pripažintas architektūros visuomenėje, tačiau, kad jis taptų pačiu efektyviausiu viešojo intereso vykdančią architektų veiklą apsaugos modeliu, jam trūksta teisinio imperatyvo. Tarybų ekspertų kvalifikuotas, profesionalus ir argumentuotas vertinimas, kuris pagrįstai pripažintinas visuomenės interesus išreiškiančiais architektūros kokybės kriterijais, yra tik rekomendacinio pobūdžio, todėl nei savivaldybės, nei architektai praktikai, nei kiti subjektai juo neprivalo vadovautis. Be to, tik labai retais atvejais jo privalomąjį atlikimą numato teisės aktai. Taigi, sveikintinas įstatymo leidėjo siekis įsteigti regioniniu pagrindu veikiančius viešojo intereso apsaugos organus – Regionines architektūros tarybas, lieka neefektyvus ir praktiškai retai panaudojamas, kas leidžia daryti išvadas apie viešojo intereso apsaugos spragas.
6. Empirinio tyrimo duomenys visiškai atliepė viešojo intereso apsaugos vykdančią architektų veiklą problemas, kadangi architektams praktikai vis dar kyla sunkumų pasinaudoti pagrindiniais šio įstatymo gėriais, kurie buvo viešai deklaruojami ir įvardinami kaip įstatymo priėmimo tikslai.

PASIŪLYMAI

1. Atsisakyti tikslo sunorminti viešojo intereso sąvoką kiekvienoje gyvenimo srityje ir viešojo intereso nustatymą palikti teismų kompetencijai. Tačiau, siekiant išvengti viešojo intereso sąvokos iškraipymo, netinkamo interpretavimo ir blogų teismo precedentų atsiradimo, norminiu lygmeniu įtvirtinti viešojo intereso nustatymo kriterijus – klausimus, atsakant į kuriuos būtų galima konstatuoti viešojo intereso egzistavimą ar neegzistavimą.
2. Pakeisti Architektūros įstatymo 5 straipsnio 6 punktą nustatant, kad architektai privalo laikytis Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso, o ne Architektų rūmų patvirtinto Architektų profesinės etikos kodekso reikalavimų. Teisės aktuose įtvirtinti galimybę tam tikram laikui sustabdyti neatestuoto architekto teisę užsiimti architekto veikla, jeigu yra padaromi Etikos kodekso ar kitų teisės aktų pažeidimai. Teisės aktuose numatyti, kad savivaldybių vyriausiojo architekto darbas sukuria jam kvalifikaciniam atestavimui tinkamą patirtį.
3. Vietos savivaldos įstatyme arba kituose norminiuose teisės aktuose įtvirtinti savivaldybių tarybų atsakomybę (pvz. savivaldybės gaunamos valstybės biudžeto dotacijos ar jos dalies išmokėjimo sustabdymą) už pareigos priimti Architektūriniu, urbanistiniu, valstybiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingų objektų sąrašus neįgyvendinimą.
4. Architektūros įstatyme įtvirtinti imperatyvą, kad Architektų rūmų taryba, suderinusi su Aplinkos ministerija, privalo pasitvirtinti Viešojo intereso gynimo tvarkos aprašą ar nuostatus, kuriuose būtų aiškiai įvardinta Architektų rūmų pareiga ginti viešąjį interesą, kai yra nustatomas jo pažeidimas, aiškiai apibrėžtos Architektų rūmų teisės ir pareigos, prašymų ginti viešąjį interesą pateikimo, jų išnagrinėjimo ir apskundimo tvarka.
5. Stiprinti Regioninės architektūros tarybų įtaką viešojo intereso gynime. Teisės aktuose įtvirtinti atvejus, kada Regioninės architektūros tarybų išvada konkrečiu klausimu yra būtina. Taip pat, įstatyminiu lygmeniu įtvirtinti, kad vietoje architektūrinių konkursų geriausiai statinio architektūrinei ir urbanistinei idėjoms išreikšti organizavimo, būtų galima pateikti teigiamą Regioninės architektūros tarybos vertinimo išvadą dėl konkrečių siūlomų projektinių pasiūlymų.
6. Teisės aktuose įtvirtinti konkrečius ir aiškius kriterijus bei sąlygas, kurie sudarytų galimybę pačiai suinteresuotai visuomenei ar jos narių grupėms ginti viešąjį interesą Orhuso konvencijos reglamentuojamoje srityje. Nevyriausybinė organizacijų įtraukimas į viešojo intereso gynimą ne tik padėtų išvengti valstybinio aparato apkrovimo darbu, įtakojančio jo nenorą analizuoti ir ginti viešąjį interesą kiekvienu atveju, tačiau ir užtikrintų viešojo intereso pažeidimų monitoringą, jų lengvesnį išaiškinimą ir prevencinę apsaugą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai, jų projektai ir Travaux préparatoires:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės Žinios*, 1992-11-30, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos architektūros įstatymas Nr. XIII-425, *TAR*, 2017-06-19, Nr. 10247.
3. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas Nr. I-1240, *Valstybės žinios*, 1996-04-10, Nr. 32-788.
4. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas Nr. I-446, *Valstybės žinios*, 1994-05-06, Nr. 34-620.
5. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas Nr. I-671, *Valstybės žinios*, 1994-12-14, Nr. 96-1872.
6. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas Nr. VIII-1316, *Valstybės žinios*, 1999-07-30, Nr. 66-2130.
7. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas Nr. I-480, *Valstybės žinios*, 1994-06-17, Nr. 46-851.
8. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas Nr. XIII-804, *TAR*, 2017-12-07, Nr. 19743.
9. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas Nr. XII-1869, *TAR*, 2015-07-10, Nr. 11216.
10. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas Nr. XI-2220, *Valstybės žinios*, 2012-09-22, Nr. 110-5564.
11. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas Nr. IX-2066, *Valstybės žinios*, 2004-04-06, Nr. 50-1632.
12. 2019 m. vasario 14 d. įstatymas Nr. XIII-1967 „Dėl Lietuvos Respublikos žemės įstatymo Nr. I-446 32 straipsnio pakeitimo įstatymo“, *TAR*, 2019-02-20, Nr. 2747.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 19782 „Dėl Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11¹, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 26, 27, 27¹, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 38, 39, 47, 49 <...> Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 7, 11, 13, 15, 17 ir 18 straipsnių <...> pakeitimo įstatymo“, *TAR*, 2023-10-06, Nr. 19782.
14. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo Nr. I-1120 25 ir 41 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 2 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų.
15. Viešojo intereso gynimo Valstybinėje teritorijų planavimo ir statybos inspekcijoje prie Aplinkos ministerijos tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos apie Aplinkos ministerijos viršininko 2014-09-30 įsakymu Nr. 1V-128 (2020-07-17 įsakymo Nr. 1V- 128 redakcija).

16. 2004-04-02 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2004-04-15, Nr. 54-1845.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 18 d. nutarimas Nr. 554 „Dėl Lietuvos Respublikos architektūros politikos krypties aprašo patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 64-2302.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 643 „Dėl Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo koncepcijos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 22-652.
19. 2004-11-22 Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas Nr. 1K-372, *Valstybės žinios*, 2004-11-26, Nr. 171-6342.
20. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. IV-149 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2005-04-23, Nr. 52-1755.
21. Kauno miesto savivaldybės tarybos 2019 m. lapkričio 19 d. sprendimas Nr. T-511 „Dėl komisijos urbanistiniams, architektūriniais ir investiciniams klausimams spręsti sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“.
22. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2020 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. D1-189 „Dėl Statinių projektavimo darbų kainų skaičiavimo rekomendacijų patvirtinimo“, *TAR*, 2020-05-05, Nr. 9434.
23. 2023-10-06 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 19782 „Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11¹, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 26, 27, 27¹, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 38, 39, 47, 49 <...> Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo Nr. XIII-425 7, 11, 13, 15, 17 ir 18 straipsnių <...> pakeitimo įstatymo“, *TAR*, 2023-10-06, Nr. 19782.
24. 2022 m. kovo 9 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 1-1355 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje projektuojamų objektų, kurių architektūrinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti projektų konkursus“.
25. Statybos techninis reglamentas STR 1.01.03:2017 „Statinių klasifikavimas“, *TAR*, 2016-11-21, Nr. 27168.
26. 2005-09-07 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo, OL 2005 L 255.
27. 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl visuomenės teisės gauti informaciją apie aplinką ir Tarybos direktyvos 90/313/EEB pripažinimo netekusia galios (2003/4/EB) ir 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, nustatanti

visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB ryšium su visuomenės dalyvavimu ir teise kreiptis į teismą (2003/35/EB).

28. 1998 m. birželio 25 d. Orhuse priimta konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo, priimant sprendimus, ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, ratifikuota 2001 m. liepos 10 d. įstatymu, *Valstybės žinios*, 2001-08-24, Nr. 73-2572.
29. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2018-10-02 išvada Nr. XIIP-3480(3).
30. 2017 m. lapkričio 10 d. Lietuvos architektų rūmų tarybos sprendimas Nr. T17/10-1 „Dėl regioninių architektūros tarybų nuostatų patvirtinimo“
31. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2022-03-09 sprendimas Nr. 1-1355 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje projektuojamų objektų, kurių architektūrinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti projektų konkursus“.
32. Kauno savivaldybės tarybos 2022-09-13 sprendimas Nr. T-419 „Dėl Kauno miesto savivaldybės teritorijoje planuojamų ar projektuojamų architektūros objektų pripažinimo architektūriniu, urbanistiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingais objektais“.
33. Prienų rajono savivaldybės tarybos 2019-11-27 sprendimas Nr. T3-298.
34. 2012-04-02 Seimo nario Remigijaus Žemaitaičio pasiūlymas.

Specialioji literatūra (vadovėliai, moksliniai straipsniai, žodynai):

35. Vaišvila, A. „Teisės teorija“, vadovėlis; Vilnius: Justitia, 2000.
36. Leonas, P. „Teisės filosofijos istorija“; Vilnius: Mintis, 1995.
37. Akviniėtis, T. „Apie įstatymus“; Vilnius: Logos, 2005.
38. Hartas, H. L. A. „Teisės samprata“; Vilnius: Pradai, 1997.
39. Kelsenas, H. „Grynoji teisės teorija“; Vilnius: Eugrimas, 2002.
40. Jonaitis, M. „Romėnų privatinė teisė“, Mykolo Romerio universitetas, 2014 m.
41. Klimas, E. „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo komentaras“ (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017).
42. Kardelis, K. „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“, 2-asis leidimas; Kaunas, 2002.
43. Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė „Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu“ vadovėlis; Registrų centras, 2016.
44. Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla–spaustuvė;
45. Veličkaitė, D. daktaro disertacija „Viešasis interesas ir jo įgyvendinimo sąlygos architektūros srityje“ (Socialiniai mokslai Teisė S 001).

46. Posneris, R. A. „Jurisprudencijos problemos“; Vilnius: Eugrimas 2004.
47. Mackonis, A. „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“ // Teisės problemos. 2009, Nr. 2 (64).
48. Gumbis, J. „Changes in social phenomena and their conceptualisation: international and national contexts“ // Socialiniai mokslai. 2006, Nr. 1 (53).
49. Klimas, E. ir Lankelis, J. „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai“; Jurisprudencija, 2014, Nr. 21 (1).
50. Klimas, E. ir Brazdeikis, A. „Visuomenės (viešojo) intereso gynimas planuojant teritorijas“ iš „Viešojo intereso gynimas: subalansuoto požiūrio link“, Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
51. Krivka, E. monografija „Viešojo intereso gynimas civiliniame procese“.
52. Monkevičius, E. „Viešojo intereso gynimo problema aplinkosaugos ginčiuose“; Jurisprudencija, 2009, Nr. 1 (1).
53. Trumpulis, U. „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas“; Socialinių mokslų studijos, 2010, Nr. 6.
54. Sorauf F. J. straipsnis The Public Interest Reconsidered // The Journal of Politics. 1957, Nr. 4. P.616-639.
55. Brandeis, L. „The Opportunity in the Law“; American Law Review, v. 39, p. p. 55-63, 1905; Spillenger, C. straipsnis „Elusive Advocate: Reconsidering Brandeis as People’s Lawyer“.
56. Alfredas Kiškis „Nusikalstamumo prevencija“ paskaitų skaidrės.
57. Veličkaitė, D. „Pasitikėjimo reikšmė ir jo kūrimo prielaidos architektūros ekspertinio vertinimo procese“ iš Architektūros kokybės užtikrinimo priemonės. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Technika, 2017.
58. Konferencijos „Viešasis interesas ir jo gynimas“ medžiaga: Markevičienė J. Visuomenės teisės ir galimybės ginti viešąjį interesą aplinkos ir kultūros paveldo srityje ikiteismine ir teismine tvarka.
59. Libermanaitė, R. (2013). *Kokybiniai tyrimai*. Paskaitų medžiaga ISM.
60. Bitinas, B. „Rinktiniai edukologiniai raštai“.
61. Jolita Miliuvienė, Soft law įtaka konstitucinės jurisprudencijos raidai: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020.
62. Specialiųjų tyrimų tarnybos 2023-10-12 išvada Nr. 4-01-8428.
63. Lietuvos laisvosios rinkos instituto 2007-11-07 ekspertizė dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963

Praktinė medžiaga:

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika:

64. Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios*, 1997-05-09, Nr. 40-977.
65. Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“, *Valstybės žinios*, 2003-12-31, Nr. 124-5643.
66. Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“, *Valstybės žinios*, 2004-12-18, Nr. 181-6708.
67. Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios*, 2005-01-04, Nr. 1-7.
68. Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios*, 2005-05-19, Nr. 63-2235.
69. Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 08 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios*, 2005-07-19, Nr. 87-3274.
70. Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d.

redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios*, 2006-01-19, Nr. 7-254.

71. Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. redakcija) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 289 straipsnio 2 dalies <...>“, *Valstybės žinios*, 2006-09-26, Nr. 102-3957.
72. Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ (1993 m. balandžio 6 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. 1269 „Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (generalinio plano)“ (1994 m. gruodžio 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios*, 2007-06-30, Nr. 72-2865.
73. Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. spalio 23 d. nutarimo Nr. 1154 "Dėl valstybinės reikšmės miškų plotų patvirtinimo" (2002 m. gegužės 28 d. redakcija) nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 4 straipsnio 2 daliai (2001 m. rugpjūčio 3 d. redakcija), taip pat dėl pareiškėjo – Šiaulių apygardos administracinio teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. spalio 23 d. nutarimo Nr. 1154 "Dėl valstybinės reikšmės miškų plotų patvirtinimo" (2005 m. liepos 14 d. redakcija) nuostatos neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1 punktui (2004 m. kovo 23 d.

redakcija), 5 straipsnio 2 dalies 3 punktui (2002 m. balandžio 2 d. redakcija), 12 straipsniui (2003 m. spalio 14 d. redakcija)“, *Valstybės žinios*, 2007-09-11, Nr. 96-3891.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika:

74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-215/2004.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-194/2006.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2006.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-578/2007.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-279/2009.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2010.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-555/2010.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-109/2012. *Teismų praktika*. 2012, 37.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2012.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2012.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40/2013.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014. *Teismų praktika*. 2014, 42.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-193-686/2015;
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 30 d. ĮMONIŲ BANKROTO IR RESTRUKTŪRIZAVIMO PROCEDŪRŲ PRADŽIĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS NORMŲ TAIKYMO LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE APŽVALGA Nr. AC-41-1. *Teismų praktika*. 2015, 41.

88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-304-469/2020.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika:

89. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. vasario 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A756-35/2010.
90. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A662-1356/2012.
91. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. rugsėjo 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-3537-822/2016.
92. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. gegužės 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-578-556/2015.
93. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. rugpjūčio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-377-1047/2023.
94. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-297-822/2018;
95. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A3-11/2004.
96. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A13-1725/2005.
97. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. gruodžio 9 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-806-822/2020 Administracinė jurisprudencija. 2020, 40.
98. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-1010-13.
99. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A3-11/2004.
100. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-520-211-13, Administracinė jurisprudencija. 2013, 26.
101. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-663-822/2021 Administracinė jurisprudencija. 2021, 41.
102. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-136-415/2023.

Kitų teismų praktika ir kita medžiaga:

- 103.Specialiosios teisėjų kolegijos teisingumui 2018 m. spalio 15 d. nutartis byloje Nr. T-85/2018.
- 104.Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-491-790/2021.
- 105.Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-255-790/2022.
- 106.Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1061-407/2023.
- 107.Vilniaus apygardos teismo 2022 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-364-656/2022.
- 108.Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1989-12-13 sprendimas Grimaldi (C-322/88, EU:C:1989:646).
- 109.Generalinio advokato 2017 m. gruodžio 12 d. M. Bobek išvada byloje Belgijos Karalystė prieš Europos Komisiją, C?16/16 P, EU:C:2017:959.

Kiti šaltiniai:

- 110.Straipsnis „Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos veikloje nustatyti korupcijos rizikos veiksniai“ [Interaktyvus šaltinis] <https://www.stt.lt/naujienos/7464/valstybines-teritoriju-planavimo-ir-statybos-inspekcijos-veikloje-nustatyti-korupcijos-rizikos-veiksniai:2768> [prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 07 d.]
- 111.Specialiųjų tyrimų tarnybos išvada dėl Valstybinės teritorijų planavimo inspekcijos prie Aplinkos ministerijos veiklos ginant viešą interesą ir nustatant jo pažeidimus teritorijų planavimo ir statybos srityse; [Interaktyvus šaltinis] https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/12/kra_vtpsi_galutinis_t.docx [prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 07 d.]
- 112.2007-11-07 Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertizė dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963; [Interaktyvus šaltinis] <https://www.prokuraturos.lt/lt/veiklos-sritys/viesojo-intereso-gynimas/58> [prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 8 d.]
- 113.Pranešimas „Vis daugiau sostinės statinių bus planuojami architektūrinių konkursų keliu“ [Interaktyvus šaltinis] <https://vilnius.lt/lt/2022/03/09/vis-daugiau-sostines-statiniu-bus-planuojami-architekturiniu-konkursu-keliu-2/> [prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 10 d.]

114. Lietuvos architektų rūmų kreipimasis į visas savivaldybių administracijas [Interaktyvus šaltinis] <https://www.architekturumai.lt/lietuvos-architektu-rumu-kreipimasis-i-visas-savivaldybiu-administracijas/> [prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 10 d.]
115. Straipsnis „Architektūriniai konkursai- kokybės paieška ar formalumas?“ [Interaktyvus šaltinis] <https://www.architekturumai.lt/architekturiniai-konkursai-kokybes-paieska-ar-formalizmas/> [prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 10 d.]
116. Pranešimas dėl Europos architektūros paslaugų teikėjų etikos kodekso; [Interaktyvus šaltinis] <https://www.architekturumai.lt/profesine-etika/profesines-etikos-kodeksas/> [prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 10 d.]
117. Informacija apie Lietuvos architektų sąjungą [Interaktyvus šaltinis] <http://www.architektusajunga.lt/apie-las/> [prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 10 d.]
118. Atestuotų architektų sąrašas; [Interaktyvus šaltinis] <https://laris.lt/iframe-architects?term=&page=69> [prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 10 d.]
119. Lietuvos architektų rūmų 2022 m. veiklos ataskaita; [Interaktyvus šaltinis] <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Rumu-veiklos-ataskaita-uz-2022-m.-GALUTINE-2023-03-22.pdf> [prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 12 d.]
120. Straipsnis-interviu „Pirmasis Architektūros įstatymo gimtadienis“; [Interaktyvus šaltinis] <https://sa.lt/pirmasis-architekturos-istatymo-gimtadienis/>; [Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 13 d.]
121. Konkurencijos tarybos 2019 metų veiklos ataskaita [Interaktyvus šaltinis] https://kt.gov.lt/uploads/publications/docs/4405_4dd98d7259ea2fe896a036200514a62e.pdf [Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 13 d.]
122. Architektų rūmų rašto Aplinkos ministerijai dėl Regioninių architektūros tarybų veiklos finansavimo; [Interaktyvus šaltinis] <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Del-regioniniu-architekturos-tarybu-veiklos-finansavimo.pdf> [Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 13 d.]
124. Urbanistinių, architektūrinių ir investicinių klausimų komisijos puslapis; [Interaktyvus šaltinis] <https://www.kaunas.lt/urbanistika/urbanistiniu-architekturiniu-ir-investiciniu-klausimu-komisija/> [Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 14 d.]
125. Straipsnis „Vilniaus savivaldybėje – painus voratinklis: STT paviešino skandalingą informaciją“ [Interaktyvus šaltinis] <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vilniaus-savivaldybeje-painus-voratinklis-stt-paviesino-skandalinga-informacija.d?id=90611383> [Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 14 d.]
126. 10 architektūros ir urbanistikos taisyklių; [Interaktyvus šaltinis] <https://pletra.vilnius.lt/10-architekturos-taisykliu/>; [prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.]

127. Pranešimas „Architektų rūmų taryba K18 išduotą statybos leidimą laiko neteisėtu“
[Interaktyvus šaltinis] <https://www.architekturumai.lt/architektu-rumu-taryba-k18-isduota-statybos-leidima-laiko-neteisetu/> [Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 15 d.]
128. Architektų rūmų finansiniai rezultatai [Interaktyvus šaltinis]
https://rekvizitai.vz.lt/imone/lietuvos_architektu_rumai/apyvarta/ [Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 15 d.]
129. Architektų rūmų veiklos ataskaita už 2022 metus; [Interaktyvus šaltinis]
<https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Rumu-veiklos-ataskaita-uz-2022-m.-GALUTINE.pdf> [Prisijungimo laikas: 2023 m. lapkričio 15 d.]
130. Vilniaus miesto 10 architektūros ir urbanistikos taisyklių; [Interaktyvus šaltinis]
<https://vilnius.lt/lt/2020/11/19/kokybiskesnes-vilniaus-urbanistikos-ir-architekturos-link-10-taisykliu-tvariai-irgyvybingai-miesto-pletrai/> [prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.]
131. 2022-01-24 Architektų rūmų prašymas Nr. S22/01/33 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės paskelbtų 10 taisyklių geresnei miesto architektūrai“; [Interaktyvus šaltinis]
<https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/LAR-2022-01-17-rastas-del-taisykliu-teisetumo-Nr.-33.pdf> [prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.]
132. 2022-05-31 Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos raštas Nr. 2D-9974 [Interaktyvus šaltinis] <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Nr.-22-163-2022-05-31.pdf> [prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.]
133. 2022-04-28 Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos raštas Nr. (14)-D8(E)-2241 [Interaktyvus šaltinis] <https://www.architekturumai.lt/wp-content/uploads/Nr.-22-163-2022-05-31.pdf> [prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.]
134. Specialiųjų tyrimų tarnybos išvada dėl korupcijos rizikos analizės Vilniaus miesto savivaldybėje statybą leidžiančių dokumentų išdavimo srityje; [Interaktyvus šaltinis]
<https://stt.lt/data/public/uploads/2022/06/kra-vilniaus-miesto-savivaldybes-sld.pdf>
[prisijungimo laikas 2023 m. lapkričio 14 d.]

SANTRAUKA

Atliktas tyrimas parodė, kad dėl teisinio reglamentavimo netobulumo ir skirtingų požiūrių į problemos sprendimą, viešojo intereso sąvokos identifikavimo ir jo apsaugos architektūros srityje klausimai vis dar kelia daug problemų.

Bandytas Architektūros įstatyme įtvirtinti viešojo intereso sąvoką nebuvo sėkmingas, kadangi pateiktas apibrėžimas yra labai abstraktus, o pati viešojo intereso sąvoka yra susieta su architektūros kokybės kriterijais, kurių įvardijimui reikalingas papildomas reglamentavimas. Tą pripažįsta ir pats įstatymų leidėjas, kuris su Architektūros įstatymo pakeitimais kartu rengiasi priimti ir poįstatyminius teisės aktus – Architektūros kokybės vertinimo metodiką ir Metodikos taikymo gaires. Be to, kadangi viešojo intereso buvimą patvirtinančių atvejų sąrašas yra nebaigtinis, todėl teismas kiekvienu konkrečiu atveju vis tiek turės viešojo intereso egzistavimą nustatinėti pats, remdamasis savo vidiniu įsitikinimu, ką ir iki šiol darydavo.

Įgaliojimų ginti viešąjį interesą suteikimas Lietuvos Respublikos architektų rūmams, kai iki tol architektūros srityje tą sėkmingai darė prokuratūra, kelia pagrįstų abejonų. Per visą įstatymo galiojimo laikotarpį Architektūros rūmai vos du kartus kreipėsi į teismą dėl viešojo intereso gynimo, o vieną kartą atsisakė tą daryti dėl lėšų stygiaus. Todėl galima daryti išvadą, jog tokios teisės įgyvendinamas vykdomas labai vangiai ir pasyviai, be to, tik iš dalies sėkmingai.

Regioninės architektūros tarybų, kaip vieno iš viešojo intereso apsaugos funkcijų – prevencijos ir monitoringo vykdančių organų, įsteigimas yra racionalus, teisingas bei pripažintas architektūros visuomenėje, tačiau, kad jis taptų pačiu efektyviausiu viešojo intereso vykdančių architektų veiklą apsaugos modeliu, jam trūksta teisinio imperatyvo. Tarybų ekspertų kvalifikuotas, profesionalus ir argumentuotas vertinimas, kuris pagrįstai pripažintinas visuomenės interesus išreiškiančiais architektūros kokybės kriterijais, yra tik rekomendacinio pobūdžio, todėl nei savivaldybės, nei architektai praktikai, nei kiti subjektai juo neprivalo vadovautis. Be to, tik labai retais atvejais jo privalomąjį atlikimą numato teisės aktai. Taigi, sveikintinas įstatymo leidėjo siekis įsteigti regioniniu pagrindu veikiančius viešojo intereso apsaugos organus – Regionines architektūros tarybas lieka neefektyvus ir praktiškai retai panaudojamas, kas leidžia daryti išvadas apie viešojo intereso apsaugos spragas.

Empirinio tyrimo duomenys visiškai atliepė viešojo intereso apsaugos vykdančių architektų veiklą problemas, kadangi architektams praktikams vis dar kyla sunkumų pasinaudoti pagrindiniais šio įstatymo gėriais, kurie buvo viešai deklaruojami ir įvardinami kaip įstatymo priėmimo tikslai.

SUMMARY

The conducted research showed that due to legal regulation drawbacks and different approaches how to solve a problem, the identification of the concept of public interest and its protection in the area of architecture still poses many problems.

The attempt to set a definition of public interest in the Law on Architecture was not successful, as the definition provided is very abstract, also, the definition of public interest itself is linked to architectural quality criteria, the naming of which requires additional regulation. This is acknowledged by the legislator, who together with the amendments to the Law on Architecture, is preparing to adopt statutory legal acts – Methodology for evaluation quality of architecture and Guidelines for application of the methodology. In addition, since the list of cases confirming the existence of public interest is non-exhaustive, the court will still have to determine the existence of public interest in each specific case by itself, based on its internal conviction, which it has been doing until now.

Granting of powers to protect the public interest to the Architects' Chamber of Lithuania, when the prosecutor's office in the field of architecture had successfully done it so far, raises reasonable doubts. During the entire period of validity of the Law on Architecture, the Architects' Chamber only twice appealed to the court for the protection of public interest and once, refused to do so due to lack of funds. Therefore, the finding is that the implementation of such rights is carried out very slowly and passively, also only partially successfully.

The establishment of Regional architectural councils, as one of the bodies exercising protection of public interest by prevention and monitoring, is rational, correct and recognized in the architectural society, but in order for it to become the most effective model for the protection of public interest in the performance of architects' activities, it lacks a legal imperative. The qualified, professional and reasoned evaluation of council experts, which can reasonably be acknowledged as architectural quality criteria expressing public interests, is only of a recommendatory nature, therefore nor municipalities, nor practicing architects, nor other subjects are obliged to observe it. In addition, only in very rare cases provided for by legal acts it is mandatory to perform such evaluation. Therefore, legislators' saluted aspiration to establish public interest protection bodies operating on a regional basis – Regional architectural councils – remains ineffective and rarely used in practice, which allows to draw conclusions about cracks in the protection of public interest.

The data of empirical study fully reflected problems of protecting the public interest in the performance of architects' activities, since practicing architects still have difficulties to use the main benefits of this law, which were publicly declared and named as the goals of the adoption of the law.